

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Ἄνῆρ δίκαιός ἐστιν
οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν
ἀλλ' ὅστις
ἀδικεῖν δυνάμενος
μὴ βούλεται.

Φιλήμων

ΕΤΟΣ 24ον

ΤΕΥΧΟΣ 132

ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1979

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

Τηλέφ. 3246-837

H. P. Blavatsky	Τὸ κλειδί τῆς Θεοσοφίας	200
»	Ἡ φωνὴ τῆς σιγῆς. — Τὰ πρῶτα δῆματα στὸν Ἀποκρυφισμὸ	100
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πειθοῦν	20
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἐτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	200
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	40
»	Αἱ βαθύτεραι ἔψεις τῆς Ζωῆς	40
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	80
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	80
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενάρκωσις	100
An. Besant:	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	100
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	100
J.J. van der Leeuw	Θεοὶ σὲ ἐξορία	40
Βενετού — Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἐτραπὸ	40
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	40
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Α' σειρά)	220
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β' σειρά)	220
»	Ἐκπαίδευσις καὶ σημασία ζωῆς	120
»	Στὴ σιγὴ τοῦ Νοῦ	180
Ἄντ. Ἀδριανοπούλου	Ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι	250
»	Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωὴ	200
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	150
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματᾶριο ἐνὸς Μύστου	250
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	100
Γεώρ. Μαλιτέζου	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	60
Κ. Μελισσαροπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 50, δεμ.	100
»	Μελετήματα ἄδ. 130, δεμ.	180
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία ἄδ. 130, δεμ.	180
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	180
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Α'	120
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Β!	120
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμοῦρτι	100
»	Ὁ Ἰησοῦς	100
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	50
»	«Ἀγνώστη Θεῶ»	20
»	Πέντε Τεκτονικαὶ Ὀμιλίες εἰς Α'	40
Πίναξ	Λιάνιος Δείπνος	30

«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογή 1956 - 58, 1959 - 61, 1962 - 65, ἑκάστη χρυσ. 250

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 200

Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι χαρτόδετοι 1971 - 78, ἑκαστος 150

Ἀποστέιλαι τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

(Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμάς 40)

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 40

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 200 Ἐξωτερ. 300 Ἀεροπ. 500

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμώνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

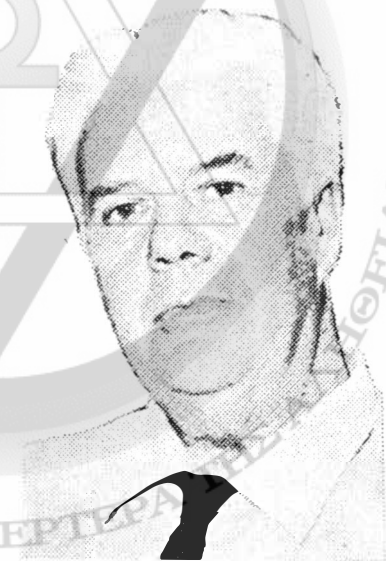
ΕΤΟΣ 24ον ♦ Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1979 ♦ ΤΕΥΧΟΣ 132

ΜΙΑ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΓΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ

Τοῦ John B. S. COATS
Διεθνoῦς Προέδρου
τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας

Μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες τραγωδίες τοῦ καιροῦ μας δὲν εἶναι ὅτι ὁ κόσμος ἀδυνατεῖ νὰ παραγάγῃ ἀρκετὰ τροφίμα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὅτι, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, παράγει παλὺ περισσότερα ἀπὸ τὰ αναγκαῖα, μὰ εἶναι παλὺ δαπανηρὰ ἢ ἀπρόσιτα στὰ ἑκατομμύρια κατοίκων τῶν φτωχότερων χωρῶν.

Θὰ πρέπει ἄρα γε νὰ περιμένουμε νὰ πεθάνουν κι' ἄλλα ἑκατομμύρια ἀπὸ πείνα, ἐπειδὴ

ἀπαιτοῦνται δαπάνες συγκομιδῆς, συλλογῆς καὶ ἀποστολῆς;

Ἐμεῖς ποὺ δεχόμεθα τὴν πραγματικότητα τοῦ ἑνὸς κόσμου, μιᾶς ἀνθρωπότητος, μιᾶς ἀδελ-

φότητος και μιᾶς ζωῆς, ἡ ἀποία
 ρεῖ παντοῦ, ἔχαμε χρέος ὡς ἄ-
 τομα νὰ ἐνδιαφερθοῦμε γι' αὐτό
 τὸ πολὺ σοβαρὸ πρόβλημα.
 Μπορεῖ, βέβαια, νὰ μὴν εἴμαστε
 ἱκανοὶ νὰ ἀσχοληθοῦμε ἐμεῖς οἱ
 ἴδιοι μὲ τὴν πραγματεία τῶν τρο-
 φίμων, ἀλλὰ θάπρεπε νὰ προσ-
 παθῆσωμε νὰ δημιουργήσωμε
 ἓνα κλίμα, ὥστε ἡ κοινωνία νὰ
 μὴν μπορέσῃ ν' ἀποφύγῃ τὴν
 ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος καὶ
 νὰ τὸ ἐπωμισθῇ.

Ἡ περὶ ἑνὸς κόσμου ἀντίλη-
 ψη ἀπαιτεῖ μιὰ παγκόσμια κυ-
 βέρνηση, ποὺ ν' ἀντιπροσωπεύῃ
 καὶ νὰ εὐθύνεται γιὰ ὅλον τὸν
 κόσμον, ἀντὶ τοῦ τωρινοῦ διηρη-

μένου καὶ διίσταμένου κόσμου.
 Τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη ἐπετέλεσαν
 σπουδαῖο ἔργο καὶ οἱ ὀργανώ-
 σεις των ὑπῆρξαν σὲ πολλὰ πε-
 δία εὐεργετικές, ἀλλὰ μονάχα
 μία ἀληθινὴ καὶ παραδεικτὴ παγ-
 κόσμια ἀρχὴ θὰ εἶχε τὴ δύναμη
 νὰ ἐξασφαλίσῃ τροφὴ γιὰ κάθε
 ἄνθρωπο στὸν κόσμον. Ἐνα τέ-
 τοιο σῶμα, μὲ ἐξουσία ἀποφα-
 σιστικὴ, θὰ μπορούσε νὰ ἄρῃ
 τίς πιὸ μεγάλες ἀδικίες τῆς ἐ-
 ποχῆς μας καὶ νὰ ὀδηγήσῃ σ'
 ἓναν κόσμον ἐλπιδοφόρο, περισ-
 σότερο ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς
 Παγκοσμίου Ἀδελφότητος τοῦ
 Ἀνθρώπου.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΣ

1979 - Διεθνὲς ἔτος τοῦ παιδιοῦ

Κύριε, λυπήσου τὰ παιδιὰ
 ποὺ νυχτωθήκανε στὶς στράτες
 δίχως ψωμὶ καὶ σπιτικό...
 Ποὺ «δὲν τὰ βλέπουν» οἱ διαβάτες
 ἔτσι καθὼς γοργοδιαβαίνουν,
 κι' αὐτοὶ περνοῦν κι' ἐκεῖνα μένουν...

Κύριε, λυπήσου τὰ παιδιὰ
 κάθε γωνιάς καὶ κάθε τόπου
 ποὺ τὰ προδώσαμε ὅλοι ἐμεῖς
 σκληρά, καὶ στ' ὄνομα τ' ἀνθρώπου!
 Δώσε τους πίστη καὶ κουράγιο
 καὶ γιὰ προστάτη ἓνα σου ἅγιο...

.....

Τὸ μῖσος πὰς ἔχει θερίψῃ
 κι' ἓνα παιδιὸ πῶς νὰ τ' ἀντέξει!

ΜΙΡΟΙΡ

GEORGES REYER («Miroir de l' Histoire»)

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΣΙΑ, φέρνουν στην επικαιρότητα τὸν Ἰσλαμισμό. Κοιμισμένη ἐπὶ χρόνια ξύπνησε ἡ δύναμη αὐτὴ καὶ πυροδοτήσε μιὰ λαϊκὴ ἐπανάσταση, ποὺ ἀνέτρεψε τὸν ἀρχαιότερο θρόνο τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Τὸ Ἰσλάμ ἀντιπροσώπευε πλέον ἀπὸ 350 ἑκατομμύρια ἀνθρώ-

πων σκορπισμένων στὸν κόσμο, περισσότερο ὅμως στὴν Μέση Ἀνατολή. Τὸ Ἰσλαμικὸ κράτος εἶχε ξεπεράσει τὴν κοσμοκρατορία τοῦ Ἀλεξανδρου, ξεκινώντας ἀπὸ ἓνα βιβλίο—τὸ Κοράνιο— ποὺ τὸ εἶχε ὑπαγορεύσει ἓνας καμηλέρης, ἀγνοῶν ἀναγνώση καὶ γραφή, ὁ Μωάμεθ. Τί εἶναι σήμερα τὸ Ἰσλάμ;

Ἰσλάμ θὰ πῆ ὑποταγὴ. Ὑποταγὴ, ἐννοεῖται, στὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Μουσουλμάνος (ἢ λέξις ἔχει τὴν ἴδια ρίζα), εἶναι ὁ ὑποταταγμένος. Προσκύβεται πέντε φορές τὴν ἡμέρα, δηλ. ἀνανεώνει τὴν ὑποταγὴ του, στραμμένος πρὸς τὴν Μέκκα, τὴν θρησκευτικὴ τοῦ πρωτεύουσας, ἀγχιζόντας μὲ τὸ μέτωπό του τῆ γῆ.

Οἱ Μουσουλμάνοι ἀνήκουν σε 30 ἔθνη καὶ εἴκοσι φυλές, μιλοῦν ἑκατὸ διαλέκτους, ἀλλὰ ἀπευθύνουν τὴν ἴδια προσευχὴ, στὸν ἴδιο Θεὸ καὶ στὴν ἴδια γλῶσσα, τὴν ἀραβικὴ.

Τὸ Ἰσλάμ εἶναι ἡ νεώτερη ἐξ

ἀποκαλύψεως θρησκεία, ἀλλὰ, ἐπὶ πλέον, εἶναι μιὰ κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ κοινότης, ἀκόμη μιὰ πολιτικὴ ὀργάνωσις.

Ἐκίνησε πρὶν ἀπὸ 13 αἰῶνες. Εἶναι γιὰ τὴν Ἀνατολὴ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς γιὰ τὴ Δύση. Τὸ Ἰσλαμικὸ κράτος ἐφθάσε κάποτε νὰ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Ἰνδία ὡς τὴν Ἰσπανία καὶ ἀπὸ τὴ Ρωσία ὡς τὴν Ἰνδουσία. Γιὰ νὰ τὸ διασχίσῃ κανεὶς στὴ ραχὴ τῆς καμήλας ἤθελε 18 μῆνες. Τὰ καραβάνια τοῦ Ἰσλάμ ποὺ διέσχισαν τὸ ἥμισυ τοῦ γνωστοῦ κόσμου μετέφεραν στὴ Δύση τὰ μετάξια καὶ τὰ μπαχαρικά τῆς

Ἀνατολῆς, τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας καὶ τὶς ἐσάρπες τοῦ Κασμίρ, ἀλλὰ καὶ τὶς μαθηματικὲς πραγματεῖες τῆς Ἰνδίας, τὶς ἐσωτερικὲς διδασκαλίαι τῆς Περσίας καὶ τὶς πρῶτες μεταφράσεις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, προπαρασκευάζοντας τὴν Ἀναγέννηση.

Οἱ σπουδασταὶ τῆς Δύσεως ἄφειλαν νὰ μάθουν τὰ Ἀραβικὰ — τὴ γλῶσσα τῶν μορφωμένων τοῦ Μεσαίωνος — γιὰ νὰ διαβάσουν τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἱπποκράτους, ἕνα ἀπὸ τὰ ἕξι πρῶτα βιβλία ποῦ διέθετε ἡ Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Μομφελιέ.

Τὸ μυθικὸ αὐτὸ κράτος, μὲ τὶς πρωτεύουσες τῶν «Χιλιῶν καὶ μιάς νυκτιῶν» — τὴ Βαγδάτη μὲ τὶς 27.000 τζαμιά καὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων, τὸ Κάιρο μὲ τὰ χρυσὰ παλάτια τοῦ Χαροῦν-ἐλ-Ρασιδ καὶ τὴ βιβλιοθήκη τῶν 1.500.000 τόμων, τὴν Κορδοῦη μὲ τὸ φημισμένον τῆς πανεπιστήμιο, ὅπου καὶ ἕνας πάπας προσήλθε φοιτητῆς — αὐτὸ τὸ κράτος, αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς, πρὸ τοῦ ὁποῦ ἐγονάτισε ὁ κόσμος καὶ ποῦ ἀνοίξε μὴ νέα ἐποχὴ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἴον ἔτος τῆς Ἐγίρας (τῆς μετοικεσίας τοῦ Μωάμεθ ἀπὸ τῆς Μέκκα στὴ Μεδίνα, στίς 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 622), τὸ κράτος αὐτό, βγήκε μὲς ἀπὸ ἕνα βιβλιαράκι, γιὰ τὸ ὁποῖον ξέριε ὀλόκληρος ὁ κόσμος, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἔχη διαβάσει: τὸ Κοράνιο.

Ἐκεῖνος ποῦ τὸ ὑπηγόρευσε — γιὰτὶ δὲν ἤξερε νὰ γράφῃ, οὔτε νὰ διαβάξῃ — ἦταν ἕνας καμηλιέρης, ἐδῶ καὶ χίλια τριακόσια χρόνια, στὴν ἄγρια ἔρημο τῆς Ἀραβίας, ποῦ λεγόταν: Μωχάμετ Ἴμπν Ἀλλάχ Ἴμπν ἔλ Μουταλίμπ Ἴμπν Χασίμ ἔλ Κορεισίτ. Σὲ συντομία: Μωάμεθ.

Ἦταν ἕνας βεδουῖνος. Ἡ καρδιά του ἔκαιγε σὰν τὴν ἄμμο τῆς ἐρήμου τῆς Ἀραβίας, ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεὸς ἐκτύπησε κάθε φορὰ ποῦ ἤθελε κάποιον προφήτη. Ἡ Μέκκα, ὅπου γεννήθηκε τὸ ἔτος 571, ἀπέχει μονάχα δέκα ἡμέρες καραβανιοῦ ἀπὸ τὸ ὄρος Σινὰ, ὅπου ὁ Μωυσῆς ἐδέχθη

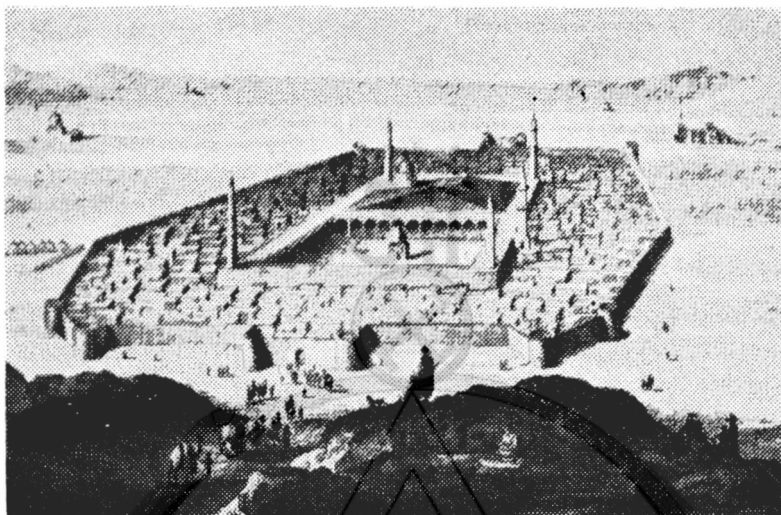
τὶς Δέλτους τοῦ Νόμου, καὶ δώδεκα ἡμέρες ἀπὸ τὴ Ναζαρετ ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἔφερε στὸν κόσμον τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀλλὰ ἐνῶ τὸ Σινὰ εἶναι βουιό, καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ σχεδὸν πεδιάδα, ἡ Μέκκα εἶναι ἕνας καυτὸς βράχος, ἕνα ἄπειρον φλεγόμενης ἄμμου, εἶναι ἡ ἔρημος.

Ὁ Ἀβραάμ, ἀναζητώντας τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἐσταμάτησεν ἐκ εἰ, ἀφήνοντας τὸν γιό του Ἰσμαὴλ πᾶνω σὲ μὴ πέτρα. Ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ γεννήθηκε ἡ φυλὴ τῶν Ἀράβων. Ἀπὸ τὴν πέτρα, τὸ Ἰσλάμ. Ὅταν ὁ Ἀβραάμ ἄφησε τὸν γιό του πᾶνω στὴ πέτρα — ἀφιερώνοντας τον στὸν Μοναδικὸ Θεὸ — ἡ πέτρα ἦταν ἄσπρη. Δύο χιλιάδες ἔτη ἀργότερα, ὅταν τὴν εἶδε ὁ Μωάμεθ, ἦταν κατάμαυρη: Ἀπὸ τὰ κρίματα τῶν ἀνθρώπων, εἶπε.

Οἱ βεδουῖνοι, ἔχοντας ξεχάσει τὸν Θεὸ τοῦ Ἀβραάμ, τὴν εἶχαν κάμει βωμὸ τοῦ ναοῦ τους καὶ πᾶνω σ' ἐκεῖνον τὸν κύβου (Καάμπα), ἐβυσίαζαν καμῆλες, βῶδια — καὶ παιδιὰ — στοὺς 360 θεοὺς τοῦ βαρβαρικοῦ πανθέου τους. Ἦταν ἕξη αἰῶνες μετὰ τὸν Γολγοθὰ μακριὰ ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς πολιτισμοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Περσίας, ὅταν μετὰ τὴν νύχτα ἐκείνη τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, ἡ κατάρρευση τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὰ σχίσματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἄφηναν τοὺς λαοὺς νὰ ξαναπέσουν στὸν παγανισμό.

Σ' ἐκεῖνον τὸν ἄγριο κόσμον, κινητὸν ὅπως ἡ ἄμμος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα ὡς τὸν Περσικὸ κόλπον, ἡ ἰδέα τοῦ ἐγκλήματος ἦταν ἀνύπαρκτη. Τὰ κορίτσια ἦταν αἰτία φροντῖδων καὶ οἱ περισσότεροι γονεῖς, ἀπλοῦστατα, τὰ ἔθαβον ζωντανὰ μετὰ τὴ γέννησή τους.

Γύρω ἀπὸ τὴν Καάμπα χτίσθηκε μὴ πόλις, ἡ Μέκκα, καὶ ἔγινε ἡ ἱερὴ πόλις τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀπὸ κάθε σημειὸν τῆς ἐρήμου, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὡς τὴν Περσίαν καὶ ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν ὡς τὴν Ἰουδαίαν, ἔφθα-

Σχέδιο του 18ου αιώνα για τον τάφο του Μωάμεθ στη Μεδίνα.

ναν οι νομάδες σ' εκείνο το σταυροδρομίο του μεταξίου και του λιθιανίου, και μία φορά το χρόνο συναντώντο τα καραβάνια στο μεγάλο πανηγύρι. Η πόλις μετεβαλλετο για τρείς μήνες σ' ένα καραβάν-σεραί, όπου κυκλοφορούσαν δεκαχιλιάδες καμήλες, ισάριθμοι καμηλιέρηδες και έμποροι, και, λένε, πλέον από εκατό χιλιάδες προσκυνταί, χωρίς νά λογαριάσωμε τους μαγους, εξορκιστές, ακροβάτες και τις εταίρες που προσείλκυαν κι' αυτές, όπως το έμποριο και τα είδωλα, ζωηρότατο ενδιαφέρον και προκαλούσαν ποιητικούς αγώνες προς τιμήν τους, γιατί όλοι οι είδωλολατραι έχουν φλεβα ποιητική. Η Μέκκα, ιερή πόλις του παγανισμού και πρωτεύουσα της άκολασίας, ζή πλούσια από τις θεότητες και τα χαρτοπαίγνια, που εκμεταλλεύονται τα τράστ των μεγαλών οικογενειών.

Ο Μωαμεθ ανήκει σε μία από τις ισχυροτερες αυτές οικογένειες, των Κορεισιτών, και έχει το μονοπώλιο του άγιασμένου νερού του πηγαδιού Ζέμ-Ζέμ. Είναι πλούσιος.

Σε ηλικία έξι έτων είχε όρφανεψει και την προστασία του είχε

αναλάβει ένας από τους θείους του, ο Αμπου Ταλίμπ, από ευσπλαχνία. Άλλα σε ηλικία 25 ετών εκαμε πλούσιο γάμο. Νυμφεύθηκε την Χαντιτζά, μία χήρα που από τον πρώτο της άντρα είχε κληρονομήσει ένα από τα μεγαλύτερα καραβάνια της Μέκκας. Έτσι έγινε ένας από τους πλουσιώτερους καραβανιέρηδες της Άραβιας. Σε ηλικία 40 ετών είναι καλός συζυγος και καλός πατέρας (με όκτώ κορίτσια και τέσσαρα αγόρια, αλλά τα δεύτερα αυτά πέθαναν σε νεαρή ηλικία), είναι μέλος του τοπικού συμβουλίου, με αρκετή άποταμειυμένη περιουσία, σεβομενος τις παραδόσεις και τα συμφεροντα της κοινοτητος, και θυσιάζει στα είδωλα, όπως και οι δικοι του. Τότε, όμως, έρχεται το «ξύπνημα».

Από μικρός εβλεπε όνειρα και όραματα. Συχνά πήγαινε μονάχος του στην έρημο και καθόταν κάτω από μια τζίτζιφιά, όπου του είχε συμβή και περιεργο. Θα ήταν πέντε χρονών. Φύλαγε τα πρόβατα της παραμάνας του, όταν του φάνηκε ότι άνοιξε ο ούρανός και ξεπετάχθηκε ένα πουλι όλο φωτιά. Τρόμαξε και λιποθύμησε. Όταν

συνήλθε διηγήθηκε ότι εκείνο το «φλεγόμενο πράγμα» του άνοιξε το στήθος με μία σπαθιά «καί του είχε πλύνει την καρδιά». Άπο τότε, κάθε φορά που πήγαινε στην έρημο, παραμόνευε μήπως ξανασυνατήση «τό πουλί εκείνο». Μιά ημέρα κατά την πλευρά του Σινά ο θεός του και ο μικρός Μωάμεθ πήγαν στη σκότη ένος μοναχικού ανθρώπου που τον έλεγαν Μπαχίρα και ήταν χριστιανός. Του διηγήθηκε την ιστορία του — θα ήταν 14 έτων — και ο Μπαχίρα του είπε ότι «άσφαλώς θα ήταν άγγελος, μπορεί ο αρχάγγελος Γαβριήλ». Και τουμίλησε για τον Ίησού. Η ιστορία του ανθρώπου αυτού του έκαμε έντύπωση και κάθε φορά που θα συναντούσε έναν μοναχό, τον ρωτούσε αν ξέρη «την ιστορία του ανθρώπου εκείνου από τη Ναζαρέτ». Νυμφευμένος πιά, γνώρισε ένα τυφλό, τον Ουαράκα, ο οποίος ήταν άρχικά ειδωλωλάτης, έπειτα Ίουδαίος και είχε μεταστραφή στον Χριστιανισμό. Αυτός του έμαθε πολλά. Και ο πλούσιος ιδιοκτήτης καρθανιού εξακολουθούσε μόν τὰ χύνη αίμα στα είδωλα και να κερδίση πολλά χρήματα από τους προσκυνητάς τών ειδώλων, αλλά ένοιωθε μέσα του κάποια δίψα για «κάτι άλλο». Σιγά - σιγά ξέκοβε από τις παλαιές του συνήθειες και πήγαινε στην έρημο, όπου έμενε μόναχος, μέσα σε μία σπηλιά, τρεφόμενος με χουρμάδες και κασικίτιο γάλα, επί ημέρες και έβδομάδες, περιμένοντας κι' αυτός δέν ήξερε τί.

Ξαφνικά, «τό κάτι» αυτό ήρθε. Ήταν ήλιοβασιλευμα, όταν ο ούρανός ήταν πρασινωπός και ο άνεμος της έρήμου έσήκωνε νέφη άμμου θολά. Καθώς έβγαινε από το σπήλαιο, είδε εκείνο «τό φλεγόμενο πράγμα», που τον χτύπησε και τον έριξε χάμω. Όταν άνοιξε τὰ μάτια του, ο ούρανός ήταν γεμάτος άστρα. Τί του είχε συμβή; Σάν να τον είχε χτυπήσει κατακέφαλα μία πύρινη μπάλλα. Ένα πλάσμα φτερωτό τον έσφιγγε στο λαιμό και τον ταρακούναγε. «Συλλάβισε!» του

φώναξε, ενώ του έκυμάτιζε μπροστά στα μάτια του κάτι σαν σημαία με πύρινα γράμματα.

Τυφλωμένος και μισοπνιγμένος, έτραύλισε:

— Δέν ξέρω!

Ό άλλος τον διέταξε δύο φορές:

— Συλλάβισε!

— Τί να συλλαβίσω,

Τότε ένιωσε κάθε γράμμα από τη σημαία να γίνεται σαν ξίφος και να βυθίζεται στο στήθος του, ενώ ο Άλλος επανελάμβανε:

— Έξάγγειλε! (Στην άραβική τό «έξαγγέλλω» είναι τό ίδιο με τό «συλλαβίζω»).

— Έξάγγειλε, έξ όνόματος του Κυρίου σου όστις έπλασε τον άνθρωπο, ότι είναι ο χορηγός παντός αγαθού, ότι έδίδαξε στον άνθρωπο ότι δέν έγνώριζε. Έξάγγειλε!

Τρομαγμένος, «τό έβαλε στα πόδια» και πήγαινε προς τό σπίτι του. Πίσω του άκουσε μία φωνή:

— Μωάμεθ, είσαι άπεσταλμένος του Θεού. Έγώ είμαι ο αρχάγγελος Γαβριήλ.

Έκείνη τη νύχτα της άποκαλύψεως, τη νύχτα Καδύρ, την Άγια Νύχτα του Ίσλάμ, επί 1300 χρόνια την τιμούν οι Μουσουλμάνοι με αύστηρή νηστεία του Ραμαζανιού και με προσευχές. Είχε άρχίσει μία μεγάλη περιπέτεια. Ένας κεραυνός είχε πέσει πάνω στον Μωάμεθ και ή άναμμένη εκείνη ψυχή θα έλαμπάδιαζε τον μισό κόσμο.

Στην αρχή ο Μωάμεθ πιστεύει ότι έπεσε θύμα τών δαιμόνων της άμμου, ότι τον έκυριεύσαν τὰ «τζίνια». Άλλά ή γυναίκα του, ή Χαντιτζά και ο φίλος του Ουαράκα του λένε πως ο Θεός του είχε στείλει τον αρχάγγελο Γαβριήλ. Έπί τρία χρόνια δέν μιλάει, τρώει και κοιμάται ελάχιστα, ακόμη σκέφτεται ν' αυτοκτονήση. Καί, φυσικά, άποφύγει την έρημο, μόναχος. Άλλά ένα θράδυ πήγε, καίγοντας από πυρετό. Έπεσε στην άμμο και σκέπασε τό πρόσωπό του με τον μανδύα του. Ξαφνικά, κάτι φάνηκε πάλι μπροστά του με πάταγο και φωτιά.

— Έ, σύ, που κρύβεσαι, σήκω

και μιλα! Τα ευεργετήματα του Κυρίου όφειλεις να τα έξαγγείλεις! Έξαγγείλε!

Σηκώνεται όρθιος Ένώπιον του Θεού. Σαν μια φλόγα. Η άγωνία και η άμφιβολία σαρώνεται. Ξέρει ότι είναι Προφήτης. Στο χέρι του βλέπει το πύρινο ξίφος του αρχαγγέλου.

Η άποστολή του, Την ξέρει. Θα φέρη το σκανδαλο. Στην οικογένειά του πρώτα, στην πόλη έπειτα. Να γκρεμίση τα είδωλα που άπ' αυτά η Μέκκα πλουτίζει, άλλα και ο ίδιος. Ο πόλεμος. Ο ιερός πόλεμος. Έν όνόματι του Θεού, με τό ξίφος και τη φωτία!

Κοντά του μένουν η γυναίκα του ή Χαντιτζά, ο θετός γιός του Ζεϊδ, ο έξαδελφός του Άλη, ο φίλος του Άμπου Μπεκήρ, και ο Όσμαν, άντρας τής πρωτότοκης κόρης του. Αυτόι οί πέντε —οί πρώτοι του Ίσλάμ— είναι μαθηταί του.

Στην πλατεία τής Κααμπα, όπου τα πλήθη συνωθούνται για τις θυσίες στα είδωλα, ο Μωάμεθ ύψώνει τη φωνή του, για πρώτη φορά.

— Ένας είναι ο Θεός! Ένας είναι ο Θεός και έγώ, ο Μωάμεθ, ο προφήτης του!

— Πάει, τρελλαθηκε! είπαν. Ντελίριο τόν έπιασε.

— Άν είσαι προφήτης, κάνε ένα θαύμα!

— Και που σάς μιλάω για τέτοια θέματα, έγώ ο άγράμματος, δέν είναι θαύμα,

— Τι μάς λες! Αυτά που λες είναι από την Παληά και την Καινη Διαθήκη, σου τα έμαθαν εκείνα τα σκυλιά οί έβραιοι και οί χριστιανοί για να φέρουν άναρχία και καταστροφή στην πόλη μας!

Μερικοί προσκυνηταί τόν προσέχουν. Καί άπομακρύνονται από τη λατρεία τών ειδώλων. Περισσότερο έξαγριώνονται οί προύχοντες. Να τελειώσουν μ' αυτόν τόν σασιαστή! Άλλά δέν μπορούν να τόν σκοτώσουν. Ο νόμος τής έρήμου άπαγορεύει τόν φόνο ενός ανθρώπου τής φυλής. Οί Κορεισίτες ριχνονται σ' εκείνους που τόν άκούνε: φτωχούς, ζητιανούς και σκλάβους,

τό ίδιο άκροατήριο που είχε και ο Ίησούς, πριν έξη αιώνες. Βαλτοί από τούς προύχοντες, τη στιγμή που κηρύττει, τόν φτύνουν καταμυρτα. Όταν προσεύχεται άπόμερα, του πετάνε στο πρόσωπο προδατίσιες πατσές. Τα κηρύγματα του είναι όμοια με τα χριστιανικά, μόνο που δέν παραδέχεται την θεότητα του Ίησού. Προβαλλεται ως Προφήτης, ως ο τελευταίος τών προφητών. Επαναλαμβάνει στον άνθρωπο όσα είχαν πη οί προατοχοί του από τόν Άβραάμ ως τόν Ίησού.

— Να είσθε δίκαιοι. Φοβείσθε τόν Θεό. Αναλογίσεσθε την Ημέρα τής Κρίσεως.

Τόν έρίζουν, τόν λιθοβολούν. Μαχαίρωνουν τούς όπαδούς του. Τους ξαπλώνουν στην άμμο γυμνούς, με ξέσκεπο κεφαλι και πλακώνουν τό κορμί τους μ' εναν όγκόλιθο. Τους αφήνουν εκεί ώσπου να πεθάνουν από δίψα και να έλθουν τα σκυλιά να ροκανίσουν τα κόκκαλα τους. Είναι οί πρώτοι μάρτυρες του Ίσλάμ. Ένα όνομα έχει φτάσει έως την έποχή μας. Τόν έλεγαν Μπιλάλ και ήταν νέγρος. Με τόν όγκόλιθο να του συντρίβη τό στήθος, με τη δίψα να τόν πίνγη, έπανελάμβανε ήμέρα και νύχτα!

— Ένας είναι ο Θεός! Ένας είναι ο Θεός!

Ο Μωάμεθ έξαγόρασε τόν έτοιμοθανατο σκλάβο από τόν άφέντη του και τόν περιποιήθηκε. Τόν έθεράπευσε. Καί ο άνθρωπος εκείνος έγινε ο πρώτος μουεζίνης. Μέχρι τέλευς τής ζωής του έπανελάμβανε, πέντε φορές την ήμέρα, τό κήρυγμα τής μονοθείας και καλούσε τούς πιστούς στην προσευχή.

Οί διωγοί και τα βασανιστήρια πολλαπλασιάσθηκαν. Τό 620 («Έτος του Πένθους») χάνει την πίστη σύντροφο και πρώτη του όπαδό, την Χαντιτζά. Στην άεμπισία του βλέπει τό πρώτο δράμα: Βλέπει τόν έαυτό του καθάλα στη Μποράκ, την άσπρη φοράδα του, να διασχίζει την έρημο και από την Ίερουσαλήμ να φθάνη ως τό θρόνο του Θεού. Έκει δέχεται την

πρώτη από τις πέντε έντολές του 'Ισλάμ: τὴν ἐντολὴ τῆς προσευχῆς πέντε φορές τὴν ἡμέρα, μὲ τὸ πρόσωπο στραμμένο πρὸς τὴν ἁγία Πόλη, ποὺ δὲν ἦταν τότε ἡ Μέκκα, ἀλλὰ ἡ «πόλις τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἀβραάμ», ἡ Ἱερουσαλήμ.

Οἱ Κορεισιῖτες ἀποφασίζουν νὰ τὸν δολοφονήσουν, ἐξ αἰτίας τῶν βιαιοτήτων ποὺ προκαλεῖ ἡ νέα θρησκεία. Μόλις ξεφεύγει καὶ πηγαίνει στὴ Θαΐφ, τὸν διώχνουν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ζητάει καταφύγιο στὴ Γιατριμπ, 400 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Μέκκα. Ἦταν ἡ 25η Σεπτεμβρίου 622 καὶ γίνεται ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ 'Ισλάμ, εἰς ἀνάμνησιν τῆς «μετοικεσίας» τοῦ Μωάμεθ. Ἡ Γιατριμπ μετονομάζεται ἀργότερα σὲ Μεδίνα ἄλ Ναμπί = ἡ πόλις τοῦ Προφήτου. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη εἶναι ἡ Ἐγίρα («Ἐξοδος»). Εἶναι ἡ ἀρχὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς. Τῆς ἐποχῆς τοῦ Τζιχάντ = τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Ἐχθρὸς εἶναι ὁ εἰδωλολάτρης. Ἐναντίον του ὁ Μωάμεθ γυμνώνει τὸ ξίφος καὶ ὕψώνει τὴν πράσινη σημαία τοῦ πολέμου. Ξεκινᾷ με 300 ἀντάρτες. Τοὺς ὑπόσχεται τὴ νίκη ἢ τὴν ἀγιωσύνη τῶν θυμάτων, τὴν αἰώνια ζωὴ δίπλα στον Θεό...

Ὁ παράδεισος, ποὺ τοὺς περιγράφει, εἶναι ἓνα ἀτέλειωτο συγκρότημα κήπων, ὅπου κυλοῦνε ποτάμια καὶ κυκλοφοροῦνε οὐρὶ μὲ μεγάλα μάτια καὶ φρέσκα σώματα, πρόθυμα νὰ ξαπλώσουν μαζί τους κάτω ἀπὸ τὶς φοινικιές. Ὅσο γιὰ τοὺς δειλοὺς, τοὺς περιμένει ἡ κόλασις, ὅπου φυσεῖ διαρκῶς ἀνεμοθύελλα καὶ τὸ νερὸ τῶν πηγαδιῶν κοχλάζει...

Ὁ ἀγῶνας του εἶναι ἀγνός. Δὲν ζητάει νὰ κατακτήσῃ πόλεις, ἀλλὰ ψυχές. Ἐκδηλώνεται κατὰ τῆς λεηλασίας, ἀλλὰ πολλοὶ ἐμφανίζονται ὡς ὁπαδοὶ τοῦ μονάχα γι' αὐτὴν ἐνδιαφέρονται. Γυρίζοντας ἀπὸ κάθε ἀποστολὴ, τοὺς λέει:

— Γυρίσαμε ἀπὸ τὸ Τζιχάντ: τὸν μικρὸ ἱερὸ πόλεμο κατὰ τῶν ἀπίστων. Τώρα ἀρχίζει ὁ Τζιχάντ Ἀκμπούρ: ὁ μεγάλος ἱερὸς πόλεμος ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ἀγῶνων, μὲ τὴν δράκα τῶν πολεμιστῶν του (δὲν ἤθελε μισθοφόρους, ἀλλὰ μάρτυρες) ἔχει ξεκαθαρίσει τὴν Ἀραβία ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία καὶ μεταβάλλει τὴν Μέκκα σὲ ἱερὴ πόλη τοῦ 'Ισλάμ.

Στὴ Μεδίνα, ὅπως καὶ στὴ Μέκκα, οἱ προύχοντες συγκροτοῦν ἓνα κόμμα (τῶν μοναφικῶν = ὑποκριτῶν) γιὰ νὰ τὸν πολεμήσουν. Μὲ διπλωματικότητα τοὺς ἀντιμετωπίζει καὶ συντάσσει ἓναν πολιτικο-θρησκευτικὸ χάρτη γιὰ τὴν διοίκηση τοῦ τόπου καὶ τὴν συμπεριφορὰ τῶν πολιτῶν. Εἶναι τὸ Κοράνιο.

Τὸν καταπολεμοῦν καὶ οἱ Ἑβραῖοι, μὴ ἀναγνωρίζοντάς τον ὡς Προφήτη. Καταργεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἱερὴ πόλη τῶν μουσουλμάνων καὶ ἐπιβάλλει νὰ γίνεται ἡ πεντάκις τῆς ἡμέρας προσευχὴ μὲ τὸ πρόσωπο στραμμένο πρὸς τὴν Μέκκα. Ἀπαλλασσεῖται τελείως ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό καὶ διαμορφώνει τὴ χωριστὴ θρησκεία. Ἡ Μέκκα θὰ «ἐλευθερωθῇ» μὲ πόλεμο δέκα ἐτῶν, μὲ σφαγὴ καὶ λεηλασία. Ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ, καθόλα στὴν καμῆλα του, πολεμᾷ μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι. Εἶναι ὁ Τζιχάντ, ὁ ἱερὸς πόλεμος. Πόλεμος ἀδιάλλακτος, δίχως ἔλεος.

Ἀλλὰ ὅσο ἄγριος εἶναι στὸν πόλεμο, τόσο τρυφερὸς δείχνεται στὴν εἰρήνη. Διδάσκει: Ὁ καλὸς Μουσουλμάνος ἀποφεύγει τὰ ἀπηγορευμένα ἀπὸ τὸν Θεό. Καλύτερος εἶναι αὐτὸς ποὺ συμφιλιάσκει τὴν πρῶτον. Ἀληθινὸς μουσουλμάνος εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ κανένας δὲν ἔχει νὰ παραπονεθῇ γιὰ τὸ χέρι του ἢ τὴ γλῶσσα του.

Ἐγκατέλειψε τὰ πλούτη του καὶ ζῆ ταπεινά. Ἀντλεῖ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Φοράει εὐτελῆ ἐνδύματα. Μιλᾷει στὸν λαὸ ἀναμιγνύοντας χωρὶ τῆς Βίβλου, τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. Ἐνα ἐράδου εἶπε:

— Νὰ ἐργάζεσθε γι' αὐτὸν τὸν κόσμον σὰν νὰ μείνετε σ' αὐτὸν ἀθάνατοι, καὶ γιὰ τὸν ἄλλον, σὰν νὰ πεθαινατε αὔριο.

Θαρρεί κανείς πώς ακούει τον Σενέκα.

Πέθανε σε ηλικία 61 ετών, στις 8 Ιουνίου 632, 13η ημέρα του μηνός Ραμπί του 9ου έτους της Εγίρας.

Το βιβλίο που άφησε, το Κορανίο, είναι η βάση του Ισλαμισμού. "Αλ Κοράν θα πη άπαγγελία ή αναγνωστικό. Η ανάγνωση στίχων του Κορανίου σημαίνει προσευχή, ένωση με τον Θεό.

Το Κορανίο δεν είναι μονοκείμενο θρησκευτικό, ή Βίβλος του μουσουλμανισμού. Είναι και κώδιξ άστικός και ποινικός, που ρυθμίζει μέχρι λεπτομερείων τη ζωή του άτομου και της κοινότητας. Θρησκεία και καθημερινή ζωή, πίστη και πολιτική είναι άρρηκτα δεμένες σ' αυτό το βιβλίο με τά 114 σουράτ (κεφάλαια) και 6.236 άγιες (στίχους) με σύνολο 77.639 λέξεων = του λόγου του Θεού.

Το δόγμα του Ισλαμισμού συνοψίζεται στη διακήρυξη ότι «ένας είναι ο Θεός και προφήτης Αυτού ο Μωάμεθ». Και πέντε οί στύλοι, που τόν στηρίζουν: 1. Η αναγνώριση Θεού και Προφήτου. 2. Η πεντακις τής ημέρας προσευχή με στροφή πρὸς τη Μέκκα. 3. Η νηστεία στον μήνα του Ραμαζανιού. 4. Η υποχρεωτική άγαθοεργία. 5. Το προσκύνημα στη Μέκκα.

Μονοκείνος ο πρώτος κανόνας είναι υποχρεωτικός. Όποιος προφέρει δύο φορές τη διακήρυξη, γίνεται μουσουλμάνος. Για τούς άλλους κανόνες, υπάρχει χαλαρότης. "Αν δεν κάμης τήν προσευχή, μετανόησε. "Αν δεν μπορής να νηστεύσης, κάμε μιά είσφορα. "Αν δεν μπορής να βοηθήσης τόν άδελφό σου, πές του ένα καλό λόγο. "Αν είσαι τόσο φτωχός, που δεν μπορείς να κάμης τὸ προσκύνημα, κάμε προσευχή για τούς προσκυνητάς.

Τὸ Ισλάμ δεν έχει κλήρο. Ο ίμαμης, που διευθύνει στο τζαμί τήν προσευχή, δεν έχει ιερατικό λειτουργήμα. Οί μεγάλοι ουλεμαδες—οί άληθινοί κύριοι του Ισλάμ—είναι κοινωνιολόγοι και πολιτικοί, ὄσο και θεολόγοι.

«Σ' ὄλα τὰ πράγματα, κάμε τὸ

καλύτερο που μπορείς». Με αυτή τήν άπλοτήτα και τήν εύλογισία, ή νέα θρησκεία διαδίδεται ταχύτατα. Σε λιγώτερο από είκοσι χρόνια μετά τόν θάνατο του Μωάμεθ, ο ὁποιός δεν άφησε άρρενα κληρονόμο, οί διάδοχοί του, οί χαλίφες Άμπου Μπεκήρ, Ομαρ και Όσμάν κατέκτησαν τη Συρία, τὸ Ιράκ, τήν Παλαιστίνη, τήν Αίγυπτο και αργότερα τήν Περσία ὑπὲρ του Ισλάμ.

Έτσι, συγκροτήθηκε μιá μεγάλη αυτοκρατορία, ή οποία γνώρισε τόν χρυσὸ αιώνα τής από τόν 9ο ὄς τόν 11ο αιώνα.

Χριστιανισμός και Ισλαμισμός άμφισβήτησαν τήν κυριαρχία του κςμου. Ο Ισλαμισμός εχρησίμευσε ὄς ένδιαμέσον κράτος για τήν διάσωση τών άριστουργημάτων τής αρχαίας Έλλάδος και Ρώμης, που έφερε τήν Αναγέννηση. Άλλά ή Ισλαμική κυριαρχία στο σύνολο τής άπέτυχε, εξ αίτίας τής εγκαταλείψεως τών αρχών του Μωάμεθ από τούς διαδοχους του. Δεν ήσαν άποστολικοί και μάρτυρες, αλλά μισθοφόροι. Και επί πλεον, διχάσθηκαν. Ο Σ χ ι σ μ ὸ ς (άραβικά σιά = χωρισμός, χριστός, άπεσχσμένος), μιá αίρεση τών μη δεχομένων ὄς νομίμους διαδόχους του Μωάμεθ τον Άμπου Μπεκήρ, τόν Ομαρ και τόν Όσμάν, αλλά ακολουθόντων τόν γαμβρό του Άλη, εξακολουθεί και σήμερα να διχάζη τούς μουσουλμάνους (στην Περσία ιδιαιτέρως).

Σήμερα, ή αραβική αυτοκρατορία δεν ὑπάρχει πιά, αλλά το Ισλάμ επιζη και δεν έχει απελπισθή να όνειρεύεται τήν εκ νεου ένωση τών αραβικών κρατών.

Ο παναραβισμός ή πανισλαμισμός στρέφεται κατά του «χριστιανικού ιμπεριαλισμού» και μιλάει για έναν άκομο «ιερό πόλεμο». Και ὄμως, έβραίοι και χριστιανοί, ὄς λαοί τής Βίβλου, δεν θα έπρεπε να θεωρούνται εχθροί, διότι, κατά τὸ Κορανίο, εχθρος είναι ο εχθρος του Θεού.

Πρὸς τὸ παρόν, οί Ισλαμιστάι βέλουν πόλεμο κατά τών μουσουλμάνων εκείνων, που καταπιέζουν «τούς άδελφούς μουσουλμάνους» — ὄπως π.χ. στην Περσία.

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΕΡΑΝΗ

Τοῦ Πέρσου ποιητοῦ ΤΖΕΛΑΛΕΝΤΙΝ ΡΟΥΜΙ

Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΚΑΙ Η ΚΟΡΗ

Ὁ ἐν Λονδίῳ Θεοσοφικὸς Ἐκδοτικὸς Οἶκος ἐξέδωκε ἓνα βιβλίο τοῦ Πέρσου μυστικιστοῦ καὶ ποιητοῦ Ρουμί (τὸ πλήρες ὄνομά του: Τζελαλεντίν Μωχάμετ Ἴ Ρουμί) ὑπὸ τὸν τίτλο: «Μῦθοι τῶν Σοῦφι» (Ἀραβ. σοῦφι = σοφός, εὐσεβής). Ὁ Μασουλάνα (Ἀραβ. λέξη γιὰ τὸν Διδάσκαλο) Ρουμί ἐκτιμᾶται ὡς «ἕνας ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μυστικιστῶν ὄλων τῶν ἐποχῶν» καὶ ὡς «Διδάσκαλος τῆς Ἀτραπού τῶν Σοῦφι».

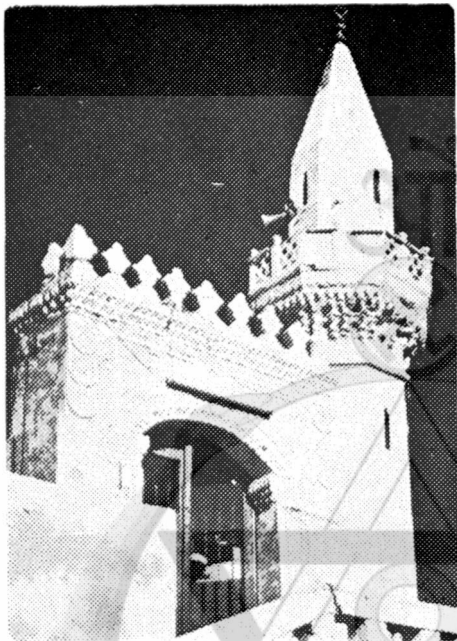
Ἐναν ἀπὸ τοὺς «Μῦθους τῶν Σοῦφι» δημοσιεύομε κατωτέρω, σχολιασμένον ἀπὸ τὸν δόκτορα Μασούνη Χομαγιουνί, πρόεδρο τῆς Θεοσοφικῆς Στοᾶς τῆς Τεχεράνης:

ΕΝΑΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ, σὲ μιὰ κυνηγετικὴ ἐκδρομὴ ἀνακάλυψε μιὰ ὄμορφη κόρη καὶ μὲ ὑποσχέσεις χρυσαφιοῦ τὴν κατάφερε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ λίγον καιρὸ, ἐκείνη ἔπεσε ἄρρωστη καὶ ὁ πρίγκιπας τῆς ἔφερε διάφορους γιατροὺς, ἀλλὰ ἡ θεραπεία τους δὲν ἦταν ἀποτελεσματικὴ, γιὰτὶ κανένας τους δὲν εἶχε πῆ ὅτι θὰ τὴν θεραπεύσῃ «Θεοῦ θέλοντος». Ὁ πρίγκιπας κατέφυγε στὴν προσευχὴ καὶ εἰς ἀπάντησιν ἤλθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἓνας γιατρός, ὁ ὁποῖος, ἀμέσως διαφώνησε μὲ τὶς διαγνώσεις τῶν προκατόχων του καὶ ἀποφάνθηκε ὅτι, ἡ ἀληθινὴ αἰτία τῆς ἀρρώστειας τῆς κόρης ἦταν ὁ ἔρωτάς της μὲ κάποιον χρυσοχό ἀπὸ τῆ Σαμαρκάνδη. Ἀκολουθώντας τὴ συμβουλὴ τοῦ γιατροῦ, ὁ πρίγκιπας ἔστειλε νὰ φέρουν τὸν χρυσοχό ἀπὸ τῆ Σα-

μαρκάνδη καὶ μ' αὐτὸν ἐπ'ἀντιμετώπιζε τὴν ἐρωτοχτυπημένη κοπέλα. Ἐζήσαν καλὰ ἕξ μῆνες σὲ ἀρμονία καὶ εὐτυχία, ἀλλὰ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ τὸ διάστημα, ὁ γιατρός, μὲ θεία ἐντολή, ἔδωσε στὸν χρυσοχό ἓνα φάρμακο, ποὺ ἐξασθένησε τὴ δύναμή του καὶ ἔφθειρε τὴν ὁμορφίαν του, ὅποτε ἔχασε τὴν εὐνοια τῆς γυναικας του, ἡ ὁποία ἐνώθηκε ξανά μὲ τὸν πρίγκιπα - βασιλιᾶ τώρα.

Ἡ θεία ἐντολή ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἴδια, σὰν ἐκείνη τοῦ Θεοῦ στὸν Ἀβραὰμ νὰ θυσιάσῃ τὸν γιό του Ἰσαὰκ καὶ τὴν πράξῃ τοῦ ἀγγέλου, ποὺ ἔσφαξε τὸν ὑπηρέτη τοῦ Μωϋσῆ· ἐπομένως κεῖται πέραν πάσης ἀνθρώπινης κριτικῆς.

Σύνοψις τοῦ σχολίου: Σ' αὐτὴ τὴν ἱστορία, ὁ πρίγκιπας ἦ βασιλιάς συμβολίζει τὴν ψυχὴ. Τὸ κυνήγι εἶναι ἡ ἀναζήτησις ὑψηλῶν ἀνθρώπινων ιδανικῶν, ἀλλὰ περισπᾶται ἀπὸ τὴν ὀραία κόρη, ποὺ συμβολίζει τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τοῦ κατώτερου ἐγώ. Οἱ πρῶτοι γιατροὶ ποὺ στάθηκαν ἀνίκανοι νὰ θεραπεύσουν τὴν κόρη, ἡ κατώτερο ἐγώ, ἦσαν οἱ ψευδεῖς Γκουρού, ποὺ δὲν εἶχαν θεία δύναμη. Ὁ οὐρανόπεμπτος γιατρός ἦταν ὁ ἀληθινὸς Γκουρού, ποὺ ἐγνώριζε, ὅτι ἡ ἀσθένεια τῆς κόρης ἦ κατώτερο ἐγώ ἦταν ὁ ἔρωτάς της πρὸς τὸν χρυσοχό - τὴν κοσμικὴ ἐπιθυμία. Τὸ φάρμακο ποὺ ἔδωσε, εἶναι ἡ ἀσκητικὴ πειθαρχία,

Ἡ Ἰσλαμικὴ ἀντίληψις γιὰ τὴν Μετενσάρκωση

Τοῦ Μ. Η. ABDI

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ — τού Κορανίου καὶ
τῶν σχολίων πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἱερά
Βίβλο των Μουσουλμάνων — ὀδη-
γεῖ σὲ δυο διδασκαλίες. Πρῶτον,
ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶχε καὶ ἄλλη ζωὴ
πρὶν ἀπὸ τὴ γεννησί του, καὶ δεύ-
τερον, ὅτι ὁ θάνατος του δεν εἶναι
τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Ὁ μέγας ποιητὴς Ἰκμπάλ ἐκ-
φράζει αὐτὲς τὶς διδασκαλίες στους
ἀκολουθοῦς στίχους του:

Ἀπ' τὸν πατέρα τοῦ Χασάν (*)
τὸ μυστικὸ ἔμαθα,
πὼς δεν ἀκολουθεῖ ὁ θάνατος

* Πατέρας τοῦ Χασάν ἦταν ὁ
Ἀλῆ, γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ

ποῦ ἐξασθενεῖ καὶ σκοτώνει: τὴν
κοσμικὴ ἐπιθυμία καὶ ἔτσι ἀνε-
βάζει: τὸ κατώτερο ἐγὼ στὸ ἀνώ-
τερο ἐγὼ, καθιστώντας ἔτσι: δυ-
νατὴ τὴν ἐκ νέου ἔγωση μὲ τὸν
πρίγκιπα—τὴν ψυχὴ.

τοῦ σώματος τὸ θάνατο!
Ὁ ἥλιος θάχανε τὴ λαμπρά-
δα του ἂν εἶχε
γιὰ πάντα ἀπὸ τὶς ἀκτίνες του
ἀπελπισθῆ!

Ὁ Ἰκμπάλ παρομοιάζει τὴ ζωὴ
μὲ τὸν ἥλιο καὶ τὶς ἀκτίνες του, μὲ
τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ὅπως ἡ ἀκτι-
να τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ ἐκφραση τῆς
λαμπρότητας τοῦ ἡλίου, ἔτσι καὶ
ἡ φυσικὴ ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου εἶ-
ναι ἡ ἐκφραση τοῦ μεγαλείου τῆς
αἰώνιας ζωῆς του. Ἡ συνέχιση τῆς
ζωῆς δίνει, στὴ φυσικὴ ὑπαρξη σκο-
πιμότητα καὶ χαρὰ, διότι στὸ τέ-
λος περιμένει ἡ αἰώνια εὐλογία.

Τὸ Κοράνιο (κεφ. 16, σουρὰ 19,
στίχοι 12-9-3) λέγει: «Ὁ Ζαχα-
ρίας λέγει στὸ γιό του: Ὡ Ἰωαν-
νη! Κρατήσου σταθερὰ στο Βιβλίο.
Καὶ τοῦ ἐχορηγήθη ἀπο τα παιδι-
κά του χρόνια φυσικὴ ἀγαθὴ καὶ
ἀγνότης ἐσωτερικὴ. Καὶ ἦταν εὐ-
σεβῆς καὶ εὐπειθὴς πρὸς τοὺς γο-
νεῖς του, ὄχι ἀλύγιστος καὶ ἀνταρ-
τικὸς. Εἰρήνη ἐγένετο εἰς αὐτὸν κα-

τά την ημέρα που γεννήθηκε, και κατά την ημέρα του θανάτου του, και ειρήνη θά υπάρξει κατά την ημέρα που θά έγερθη, όταν θά έχη επαναφερθή στη ζωή».

Κατά τους σχολιαστάς του Κορανίου, με την λέξη «Βιβλίο», έννοείται ή μυστική διδασκαλία. Πιο κάτω (στίχοι 1-15-9 του αυτού κεφαλαίου) τὸ Κοράνιο λέγει.

«Ἐπειτα ή Μαρία πηγε με τὸ βρέφος της πρὸς τὸν λαὸ της. Καί εἶπαν: ὦ, Μαρία! Τί παράδοξο πράγμα! ὦ, ἀδελφή του Ἰακώβ! Ὁ πατέρας σου δὲν ἦταν ἄνθρωπος τῆς φαιλότητος, οὔτε ή μητέρα σου ἦταν ἄσεμνη. Ἐκείνη τοὺς ἔκαμε ἕνα σημεῖον, δείχνοντας τὸ βρέφος. Καί τῆς εἶπαν: «πῶς νὰ μιλήσουμε με τὸ βρέφος, που εἶναι στὸ λίκνον;» Τοὺς εἶπε, «ἀληθῶς, εἶμαι δούλη του Θεοῦ Ἐκεῖνος μου ἔδωσε τὸ Βιβλίο και μ' εὐλόγησε. Καί ή εἰρήνη του Θεοῦ ἦταν πάνω μου τὴν ἡμέρα που γεννήθηκα, θά εἶναι τὴν ἡμέρα που θά πεθάνω, και τὴν ἡμέρα που θά ἐπανέλθω στη ζωή».

Στὸ κεφ. 16, σουρὰ 20, στίχοι 2-30-11, τὸ Κοράνιο λέγει: «Σὲ φέραμε ἐδῶ σ' αὐτὴ τὴ γῆ και θά ἐπανέλθης σ' αὐτὴ, ὅταν θά ξαναγεννηθῆς».

«Γῆ» δὲν σημαίνει τὴν φυσική γῆ που βλέπουμε, ἀλλὰ τὴν πρωταρχική ὕλη. Ὁ Ἰμαρ Ζαφάρ γράφει στὸ βιβλίο του «Καφι» ὅτι ὁ Θεὸς στέλλει ἕναν ἄγγελο νὰ κομίσῃ τὴν πρωταρχική ὕλη, με τὴν ὁποῖαν ὁ ἄνθρωπος θά περάσῃ τὴ ζωή του και θά συγκροτήσῃ τὸν χαρακτήρα και τὶς τάσεις του. Τὸ χωρίον αὐτὸ δὲν ἔχει μεγάλη σχέση με τὸ ζήτημα τῆς ἐπαναγεννήσεως, ἀλλὰ ἐξάγεται ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ὁ χαρακτήρας και οἱ τάσεις του ὀφίστανται κατὰ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως, ἄρα ὁ ἄνθρωπος εἶχε προηγούμενη ὕπαρξη.

Στὸ κεφ. 21, σουρὰ 30, στίχοι 1-10-4, τὸ Κοράνιο λέγει: «Ἐφερὲν ἔμπρὸς τὸ ζῶν ἐκ τοῦ νεκροῦ και ἔφερὲν ἔμπρὸς τὸ νεκρὸν ἐκ τοῦ ζῶντος. Καί ἀναζωογονεῖ τὴν γῆ ὅ-

ταν νεκρώνεται. Ἔτσι και σὺ θὸ φερθῆς ἔμπρὸς».

Οἱ στίχοι μιλοῦν γιὰ προηγούμενη ζωή, γιὰ παρούσα ζωή, ἔπειτα θάνατο και πάλι ζωή.

Στὸ κεφ. 23, σουρὰ 37, στίχοι 5-16-4, τὸ Κοράνιο λέγει: «Ὅταν πεθάνουμε και γίνουμε κόκκαλα και σκόνη, θ' ἀταμειφθούμε ἢ θά τιμωρηθούμε. Θέλετε νὰ δῆτε, θά πῆ στους τριγύρω του. Καί θά σκύψῃ νὰ τὸν βρῆ στὸ μέσον τῆς κολασσεως και θά τοῦ πῆ: «Μὲ τὴν χάρι του Κυρίου, θά ἤμουν κοντά σου, ἂν ὁ θάνατος δὲν ἦταν παρὰ ἕνας πρῶτος θάνατος και δὲν πρόκειται νὰ ὑποφέρουμε γιὰ πάντα».

Και στὸ κεφ. 24, σουρὰ 40, στ. 1-9-6: «Οἱ ἀπιστήσαντες θ' ἀκούσουν μιά φωνή: «Ἀσφαλῶς τὸ μῖσος του Θεοῦ εἶναι βαρύτερο ἀπὸ τὸ μῖσος του ἑαυτοῦ σας, ὅταν ἐκλήθητε στὴν Ἄτραπὸ και ἀρνηθήκατε» Θά ποῦν: «Δύο φορές, ὦ Κύριε, μᾶς ἔδωσες θάνατο και δύο φορές μᾶς ἔδωσες ζωή και ἀναγνωρίσαμε τὶς ἁμαρτίες μας. Τώρα δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ ξεφύγουμε.»

Ἀναφέρονται δύο θάνατοι και δύο ζωές.

Στὸ κεφ. 1, σουρὰ 2, στ. 2-13-2, λέγει: «Πῶς μπορεῖτε ν' ἀρνηθῆτε τὴν ὕπαρξη του Θεοῦ; Εἴσαστε νεκροί και σὰς ἔδωσε ζωή. Πάλι θά φέρῃ τὸν θάνατο και πάλι θά σὰς δώσῃ γέννηση. Τελικά, θά ἐπιστρέψετε κοντά Του».

Θάνατος, διαδοχική ζωή, πρὶν ἀπὸ τὴν παρούσα ὕπαρξη, θάνατος στὴν παρούσα ὕπαρξη, και ἐκ νέου γέννηση ἀναφέρονται σαφέστατα σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους. Καί ή διαδοχὴ θανάτου - ζωῆς εἶναι συνεχῆς, ἔως ὅτου μιά ζωή ἀναμάτητη ὁδηγήσῃ στη λύτρωση ἀπὸ τὸν τροχὸ γεννήσεων και θανάτων.

Στὸ κεφ. 3, σουρὰ 3, στ. 2-11-10, λέγει: «Νύχτα μπήκες στὴν ἡμέρα και ἡμέρα μπήκες στὴ νύχτα και ἀπὸ τὸ νεκρὸ στὸ ζωντανὸ και ἀπὸ τὸ ζωντανὸ στὸ νεκρὸ και πλουσιοπάροχα δόθηκες στους προσφιλεῖς σου».

Ἡ διαδικασία ζωῆς - θανάτου παρομοιάζεται με τὴν ἐναλλαγὴ νύ-

χτας και ημέρας.

Στό κεφ. 17, σουρα 22, στ. 8-15, λέγει: «Σου έδωσε επαναγέννηση και θα σου δώση θάνατο και παλι θα σου δώση γεννηση. Ο άνθρωπος, αληθινα, είναι αχαριστος».

Σαφώς, η τωρινη ζωη έμφανίζεται ως επαναγέννηση. Δεν γίνεται λόγος για ανάσταση (στο παλαιο σώμα), αλλά για νέα γέννηση. Για τους αμαρτωλους (Καφίρ) υποστηρίζεται, ότι δεν θα μπορέσουν να ένωθούν μετα του Θεού, με την διαδικασια γεννήσεων και θανάτων.

Στο κεφ. 27, σουρα 56, στ. 8-38-14, λέγει: «Εμεις (Εγώ) νομοθετησαμε τον θάνατο ανάμεταξύ σας. Δεν έμποδιζόμαστε να σās αναπληρώσουμε με άλλους όμοιους σας, παράγοντας μορφές που δεν τις ξέρετε! Εγνωρίσατε μοναχα την πρώτη γέννηση».

Ο Ίμαμ Ζαφάρ στο μνημονευθεν βιβλίο του «Καφί», δεχόμενος τη διαδικασία της εναλλαγής γεννήσεων και θανάτων, αναφέρεται στο κεφ. 29, σουρα 71, στίχους 2-9.8 του Κορανιου, που λεγει: «Ο Θεός σε έπλασεν από πηλό, όπου θα επιστρέψης, και παλι θα σε φέρη στη ζωη». Πηλος είναι η Βιβλική ύλη της δημιουργίας του ανθρώπου. Αναφέρει επίσης μια αφήγηση για την επιθυμία του Άβραάμ να κατανοηση την διαδικασία των γεννήσεων και θανάτων. Έζητησε από τον Θεο να του εξηγήση πώς από τον θάνατο θα προελθη ζωη και πάλι. Ο Θεός παρετήρησε ότι δεν είχε αποδεχθί την πίστη. Ναι, την

είχε αποδεχθί, απάντησε ο Άβραάμ, αλλά ήθελε διευκρίνηση. Και τότε ο Θεος του είπε: «Πάρε τέσσαρα πουλιά και κόψε τα κομμάτια και ανακατεπέ τα και βάλε κάθε κομμάτι πάνω στο λoφο, έπειτα φώναξέ τα και θά πετάξουν προς εσενα. Μάθε, λοιπον, ότι ο Θεός είναι παντοδυναμος και σοφός».

Ο ίδιος συγγραφεύς αναφέρει μια άλλη ιστορία. Ότι ο Άβραάμ είδε κάποτε ένα ανθρώπινο σώμα, που το μισό ήταν στην ξηρά και το άλλο μισο στη θαλασσα. Το νεκρό σώμα το έτρωγαν ζώα. Είπε άκομη, ότι ζώα της θαλασσας και τα ζώα της στεριάς έτρωγαν το ένα το άλλο. Και πίστεψε, ότι ο φόνος είναι νόμος και τέρμα της ζωής. Αλλά ο Θεος τον ένέπνευσε να απoβάλη αυτή την πίστη και να πιστεψη, αντιθέτως, ότι υπάρχει και άλλη ζωη μετά θάνατον.

Τό ότι τα κομματιασμένα πουλιά ξαναζωντάνεψαν, δειχνει ότι ο θάνατος του σώματος δεν είναι και τέρμα της ζωής. Περαιτέρω, ότι τό διαρκες και διατηρούμενον όχημα της ψυχής δεν είναι παρά ένα έξωτερικό της ένδυμα. Τό ξαναζωντάνεμα δεν γίνεται ξαφνικά σε μία δραματική πράξη. Σημαινει, ότι ο Άβραάμ σκέφθηκε πολύ και διαλογίσθηκε πάνω στο πρόβλημα του θανάτου και της επαναγεννήσεως και στο τέλος έφθασε στο συμπέρασμα, ότι ο θάνατος δίνει διέξοδο στην επαναγέννηση σ' ένα νέο φυσικό σώμα.

Έάν

δέν έστείλατε άκομη την συνδρομή του 1979,

Σās παρακαλοϋμε να τό πράξετε ΤΩΡΑ

και Σās εϋχαριστοϋμε.

Δοχ. 200 με ΕΠΙΤΑΓΗ Ταχυδρομική

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΡΑΝΙΟΥ

Ἵπὸ κ. ΘΕΟΦ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΕΝΑΣ στυγνός, ἀγέλαστος καὶ φανατικὸς γέρον, ἡλικίας 80 ἐτῶν, ποῦ πιστεύει ἀκραδάντως ὅτι ἡμπορεῖ ν' ἀποφασίξει περὶ παντός, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἄλλᾳ καὶ ποῦ ἐκινητοποιήσεν ἰλιγγιδῶς μίαν ἀποτυφλωμένην μάζαν, ἀντίναξεν εἰς τὸν ἀέρα ὄλας τὰς μέχρι τοῦδε θεωρητικὰς κατασκευὰς τῆς κοινωνιολογίας γενικῶς καὶ τοῦ μαρξισμού εἰδικώτερον. Εἶναι πρωτοφανὲς αὐτό, ποῦ συνέβη εἰς τὴν Περσίαν (καὶ μόνον οἱ ἀθεραπεύτως παρανοικοὶ ἡμποροῦν νὰ πανηγυρίζουν δι' αὐτό). Αἱ λαὶκαὶ μάζαι ὑπέστησαν τόσον τερατώδη «ἀλλοτριώσιν», ὥστε εἰς τὴν πράξιν νὰ ζητοῦν μείωσιν τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν δικαιωμάτων των ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἱερατείου, διὰ πλήρους ἐπανακαθιερώσεως τοῦ «ἰσλαμικοῦ νόμου» καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς δῆθεν «δημοκρατικῆς» ἰσλαμικῆς θεοκρατίας. Πρόκειται περὶ ἀκατανικήτου, μέχρι τῆς στιγμῆς, ἐπιθυμίας δι' ἐπιστροφὴν εἰς τὸν μεσαιῶνα, τὴν ὁποίαν χειροκροτοῦν ἠλιθίως οἱ «προσδευτικοὶ» τῆς Δύσεως καὶ προωθοῦν, προσωρινῶς, διὰ τοὺς ἀπωτέρους σκοποὺς των, οἱ «μηχανικοὶ» τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ μαχητικότης, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν κατὰ τὸ τελευταῖον δίμηνον, ἀποτελεῖ κοινὸν σχεδὸν χαρακτηριστικὸν τῆς ἱστορικῆς συμπεριφορᾶς ὄλων τῶν λαῶν ποῦ, ἀπὸ τοῦ 7ου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ἡσπάσθησαν διὰ τῆς μαχαίρας, τοῦ καταναγκασμοῦ ἢ τοῦ προσηλυτισμοῦ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ (570 — 632). Ἐχει τὴν ἰδικὴν τῆς δυναμικὴν σοφίαν ἢ θρησκείαν αὐτῆ τῆς ἀραβικῆς ἐρήμου, ποῦ κάποιαν στιγμὴν τῆς ἱστορίας, ἔφερε τοὺς ἀλαλάζοντας πιστοὺς τῆς εἰς ἀπόστασιν 100 μιλίων ἀπὸ τῶν Παρισίων...

ΤΟ ΙΕΡΟΝ βιβλίον τοῦ δόγματος καὶ ὁ ἀναλλοίωτος κῶδιξ συμ-

περιφορᾶς τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μωάμεθ (ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ ἡ θεοκρατικὴ «ἰσλαμικὴ δημοκρατία» τοῦ Χορμεϊνί), εἶναι ὡς γνωστὸν τὸ Κοράνιον — ἓνα βιβλίον ἐξ 114 κεφαλαίων, ποῦ φιλολογικῶς ἀναλυόμενον, ἡμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς συλλογὴ ματιφῆστων, διατριβῶν, ἀγορεύσεων, διαταγμάτων, λόγων, κηρυγμάτων καὶ κατηχήσεων, μὲ ἔλλειψιν συνοχῆς καὶ μεθοδικότητος εἰς τὴν διαπραγματεύσιν τῶν θεμάτων καὶ μὲ πολλὰς ἀντιφάσεις.

Ἡ ΠΡΩΤΗ θεμελιώδης δογματικὴ ἀρχὴ τοῦ Κορανίου εἶναι ὁ μονοθεϊσμός. Ἐνας εἶναι ὁ Θεός, δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος καὶ τοῦ ἀνθρώπου: «Πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν Ἀπόστολον αὐτοῦ καὶ μὴ λέγετε ὅτι ὑπάρχει Τριάς. Παύσατε λέγοντες τοῦτο καὶ θὰ ὠφελήητε, διότι ἓνας μόνον εἶναι ὁ Θεός» (δ, 169). «Ἐκεῖνος ἔπλασε δι' ὑμᾶς ὅσα ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀναβάς ὕστερον εἰς τὸν οὐρανὸν ἐποίησεν ἐπὶ τὰ οὐρανοῦς» (6, 27). «Οὗτος ἐστὶν ὁ Κύριος τοῦ Σύμπαντος Κόσμου. Θέσας τὰ ὄρη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἠύλογησεν αὐτὴν καὶ σὰς διένειμεν ἐντόξ διαστήματος τεσσάρων ἡμερῶν τὰς τροφάς, ὅπως τὰς διανέμει εἰς πάντας τοὺς αἰτοῦντας. Ἐπειτα ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε καπνὸς (μα' 8 - 10). «Ὁ Θεός, κτίσας τοὺς οὐρανοὺς, τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἀναμέσον αὐτῶν εἰς ἓξ ἡμέρας, ἀνεπαύθη ἔπειτα ἐπὶ τοῦ θρόνου... Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διευσθύνει τὰ τῆς γῆς ἔπειτα τὰ πάντα θὰ ἀνέλθουν εἰς αὐτὸν μίαν ἡμέραν, τῆς ὁποίας ἡ διάρκεια θὰ εἶναι χίλια ἔτη κατὰ τὴν ἀρίθμησιν μας... Οὗτος τὰ πάντα ἐδημιούργησε μετ' ἀκριθείας, πλάσας κατὰ πρῶτον τὸν ἄνθρωπον ἐκ πηλοῦ. Κατόπιν ἔπλασε τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ἐξ

εὐτελούς σταγόνος ὕδατος. Ἐπειτα ἔδωκε τὰς δευτέρας ἀναλογίας εἰς αὐτὸν καὶ τοῦ ἐνεψύησε τὸ πνεῦμα του. Σὰς ἐδωκε τὴν ἀκοήν, τὴν δρασιν καὶ τὴν καρδίαν» (λβ', 3 - 8).

**

ΠΑΝ Ο,ΤΙ συμβαίνει εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ Κορανιον. Καὶ τὸ κακὸν εἰς τὴν ἐπίνευσιν του ὀφείλεται. «Οὐδὲν δυστυχίμα συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον χωρὶς τὴν θείαν ἐπίνευσιν» (ξδ' 11). Καὶ ὁ φόνος εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ. «Ὡ πιστοὶ! εἰάν συναντήσετε τοὺς ἀπίστους πορευομένους ὁμαδικῶς, μὴ στρέψετε τὰ νῶτα πρὸς αὐτοὺς. Ὅστις στρέφει πρὸς αὐτοὺς τὰ νῶτα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, ἔκτος εἰάν προκεταί νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἔφοδον ἢ νὰ συγκεντρωθῇ, ἢσ προσβληθῇ δια τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. Κατοικία αὐτοῦ θα εἶναι ἡ γέεννα... Δὲν φοιεῖτε σὺς αὐτοὺς ἀλλ' ὁ Θεὸς. Ὅταν ἀκοντίζεις, δὲν εἶσαι σὺ ὁ ἀκοντίζων, εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ νὰ δοκιμασῇ τοὺς πιστοὺς διὰ λαμπρὰς δοκιμασίας» (η' 15 - 17). Τὸ πᾶν εἶναι πεπρωμένον καὶ προδιατεταγμένον. «Οὐδεὶς ἀποθνήσκει ἄνευ τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποθνήσκει, ὅταν καὶ ὅπως εἶναι τοῦτο γεγραμμένον εἰς τὴν Βίβλον, ἢ ὅποια ὀρίζει τὴν διαρκειαν ἐκάστου ὄντος εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν» (γ' 139). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου ἡπερὶ τῶν λαῶν. «Καθε λαὸς ἔχει τὸ τέρμα του, δὲν θὰ δυνηθοῦν οἱ ἄνθρωποι, οὔτε νὰ τὸ παρατείνουν, οὔτε νὰ τὸ ἐπισπεύσουν» (ζ', 32).

**

Η ΔΕΥΤΕΡΑ θεμελιώδης δογματικὴ ἀρχὴ τοῦ Κορανίου εἶναι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνταπόδοσις. «Θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τούτου, κατὰ τὴν ὅποιαν, ὁ Θεὸς θ' ἀναστήσῃ τοὺς ἐν τοῖς μνήμασι κεκοιμημένους» (κβ', 7). «Ὡρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Μίαν ἡμέραν θὰ ἡχῆσῃ ἡ σάλπιγξ καὶ θὰ προσέλθετε ἀθρόοι. Οἱ οὐρανοὶ θ' ἀνοίξουν καὶ θὰ παρουσιασθοῦν πολλὰ θύρα. Τὰ ὄρη θὰ

κινιθοῦν καὶ θὰ φαίνωνται ὡς ἀναθυμιάσις. Ἡ γέεννα θὰ εἶναι σηματοποιημένη ὡς δασὸς. Ἐνδιαίτημα τῶν ἀσεβῶν, ὅπου θὰ διαμείνουν πολλοὺς αἰῶνας. Δὲν θὰ ευφραίνωνται οὔτε ἐκ τῆς δροσού, οὔτε ἐξ ἄλλου τινὸς ποτοῦ, πλὴν τοῦ κοχλαζόντος ὕδατος κσι τοῦ πύου, εἰς ἀνταπόδοσιν τῶν ἐργῶν τῶν» (οη', 17 - 26). «Τοὺς ἀρνηθέντας νὰ πιστεύσουν εἰς τὰ σημεῖα μας, θὰ προσεγγίσωμεν εἰς τὰς φλογας τοῦ πυρός, ὅταν δὲ κατακαῖ τὸ δέρμα τῶν, θὰ τοὺς δώσωμεν ἄλλο δέρμα διὰ νὰ βασανισθοῦν σκληρότερον» (δ', 59, λζ', 62). Διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ εὐσεβεῖς, ἐπιφυλάσσεται ὁ Παραδεισος, με δυσπερίγραπτον ἀφθονίαν ἀπολαυσεων καὶ ἡδονῶν. «Οἱ πιστοὶ δούλοι τοῦ Θεοῦ θὰ λαβουν πολυτίμητα δῶρα, καρπούς γλυκεῖς καὶ θὰ τιμηθοῦν εἰς τοὺς κήπους τῶν ἡδονῶν, ἀναπαυομενοι ἐπὶ ἀνακλινητρων καὶ ἀνερίζοντες ἀλλήλους.

Θα περιέρχεται εἰς αὐτοὺς ἡ φιάλη πλήρης ὕδατος διαυγούς καὶ γλυκυτάτου διὰ τοὺς πίνοντας, τὸ ὅποιον δὲν θὰ ταρασῇ τὸν νοῦν τῶν, οὔτε θὰ τοὺς μεθᾶ. Θὰ περιστοιχίζωνται ὑπὸ σεμνοπρεπῶν παρθενῶν με μέλανας καὶ μεγαλοὺς ὀφθαλμούς καὶ χροῖαν ποῦ θὰ ὁμοιάξῃ τὰ ὠτά τῶν στρουθοκαμήλων» (λζ', 39 - 47). «Εἰς τοὺς δικαίους ἐπιφυλάσσεται εὐδαίμων διαμονὴ. Κῆποι καὶ ἄμπελοι. Ὅμηλικοι με αὐτοὺς νεανίδες, ἔχουσαι τὰ στήθη προτεταμένα. Καὶ φιάλαι πληρεῖς» (οη', 31 - 34). «Θὰ προσφέρωμεν εἰς αὐτοὺς καρπούς καὶ κρέατα τῆς ὀρεξεῶς τῶν. Θὰ περιφερωῦνται περὶ αὐτῶν ὑπηρεταὶ νεαρὰς ἡλικίας, παρόμοιοι πρὸς τοὺς μαργαριτας, τοὺς κλεισμένους ἐντὸς τῆς κόγχης τῶν» (νβ', 22 - 24). «Ἴδου τὸ ἀπείκονισμα τοῦ Παραδείσου, τὸν ὅποιον ὑπεσχέθημεν πρὸς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον ποταμοὶ ὕδατων, οὐδέποτε διακοπτόμενοι κατὰ τὸν ροῦν τῶν, ποταμοὶ ἐκ γάλακτος, τοῦ ὁποίου ἡ γεῦσις οὐδέποτε ἀλλοιοῦται, ποταμοὶ οἴνου γλυκυτάτου διὰ τοὺς πίνοντας, ποταμοὶ καθαροῦ μέλιτος, παντοειδεῖς καρποὶ καὶ ἄφεισις ἀμαρτιῶν» (μζ', 16).

ΙΔΟΥ ΤΩΡΑ καὶ μια ἔνδεικτικὴ παράθεσις τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κανόνων κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἀπονομῆς τοῦ δικαίου, ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὸ Κοράνιον: «Πολεμεῖτε τοὺς ἀπίστους μέχρις ὅτου δὲν θὰ ὑπάρῃ πλέον πειρασμός, μέχρις ὅτου δὲν θὰ ὑπάρῃ ἄλλη θρησκεία ἀπὸ τῆν τοῦ μόνου Θεοῦ» (η', 40). «Ὅταν συναντᾶτε τοὺς ἀπίστους, φονεύετε καὶ κατασφάζετε αὐτοὺς, συγκρατοῦντες στερεῶς τὰ δεσμὰ τοῦ αἰχμαλώτου» (μζ', 4). «Ὅταν παρέλθουν οἱ ἱεροὶ μῆνες, φονεύετε τοὺς πολυθεϊστάς ὅπου καὶ ἂν τοὺς συναντᾶτε, συλλαμβάνετε αὐτοὺς ζωντανοὺς διὰ τοῖορκίας καὶ ἐνέδρας» (θ', 5). «Πολεμεῖτε ἐναντίον τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες δὲν πρεσβεύουν τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας. Πολεμεῖτε κατ' αὐτῶν, ἕως ὅτου ὄλο ἀνεξαιρέτως γίνουσι φόρου ὑποτελεῖς καὶ ταπεινωθοῦν» (θ', 29). «Οἱ ἄνδρες εἶναι ἀνώτεροι τῶν γυναικῶν, ἕνεκα τῆς ιδιότητος, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ὕψωσε τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν δὲ» (δ', 38). «Σοὺ ἐπιτρέπεται νὰ συζευχθῆς μετὰ τῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας ἐπροικοδότησες, τῶν αἰχμαλώτων τὰς ὁποίας

ἀπέκτησες διὰ τῆς δεξιᾶς σου, τῶν θυγατέρων τῶν θείων σου, ὡς καὶ μετὰ πάσης εὐσεβοῦς γυναικός... Δύνασαι νὰ δεχθῆς εἰς τὴν κοίτην σου οἰωνόηποτε θελήσης, ὑποσχόμενος ὅ,τι θέλεις» (λγ', 49 - 51). «Παράγγειλε εἰς τὰς γυναῖκας σου, τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰς γυναῖκας τῶν πιστῶν ν' ἀφήνουν τὴν καλύπτραν των κρεμασμένη μέχρι ποδῶν» (λγ', 59). «Εἰς τὴν μοιχαλίδα καὶ εἰς τὸν μοιχὸν ἐπιβάλλεται ποινὴ ἕξ ἑκατὸν μαστιγώσεων δι' ἕκαστον. Μὴ δειχθῆτε δὲ ἐπιεικεῖς. Ἡ τιμωρία ἄς γίνεταί ἐνώπιον πιστῶν» (κδ', 2). «Ἐὰν μία ἐκ τῶν γυναικῶν σας διαπράξῃ ἀτιμίαν τινά, προσκαλέσατε τέσσαρας μάρτυρας καὶ ἂν οὗτοι καταμαρτυρήσουν, κλείσατε αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον μέχρι τοῦ θανάτου της (δ, 19). «Ἀποκόψατε τὰς χεῖρας τοῦ κλέπτου καὶ τῆς κλεπτρίας πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἐγκληματός των» (ε', 42). Αὕτη εἶναι ἡ κοσμοθεωρία καὶ ἡ βιοθεωρία, εἰς τὴν ὁποίαν στηρίζεται ἡ «ἰσλαμικὴ ἐπανάστασις» καὶ ἡ «ἰσλαμικὴ δημοκρατία» τοῦ Ἀγιατολλάχ Χομεϊνί...

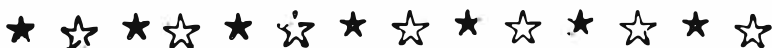
Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
'Ακρόπολις, 25.2.'79

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΙΗΣΟΥΣ

Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἰησοῦς; ● Αἱ διάφοροι περὶ αὐτοῦ ἀπόψεις ἐκτιθέμεναι ἀμερολήπτως. ● Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Ρενάν. ● Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Συρέ. ● Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆν Καινὴ Διαθήκη.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΜΟΝΟΝ Δρ. 100

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΑΙΜΑΤΟΧΥΣΙΕΣ

Υπό HENRY C. CLAUSEN
Υπάτου Μεγ. Ταξιάρχου του
Υπάτου Τεκτον. Συμβουλίου ΗΠΑ

Η ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ένας τόπος άγιος για τους Ιουδαίους, τους Χριστιανούς και τους Μουσουλμάνους, είναι και μία εστία στρατηγικής διαμάχης, η οποία μπορεί να λάβη επικίνδυνες διαστάσεις. Το πρόβλημα της ικανοποίησης των απαιτήσεων και των τριών αυτών θρησκειών φαίνεται άλυτο.

Άτυχως, οι άνθρωποι τείνουν στη σύγκρουση, διότι από τις χιλιάδες εκατομμύρια ανθρώπων που γεννήθηκαν στον κόσμο, δεν υπήρξαν δύο άτομα τελείως όμοια φυσικώς και νοητικώς. Γι' αυτό η ειρήνη και η ευδοκία επί της γης είναι τόσο δύσκολη και άσταθης.

Άς είμεθα ρεαλιστάι. Ο άνθρωπος, από καιρού εις καιρόν γίνεται τόσο κακός και σκληρός, ώστε ξεπερνάει κάθε θηρία. Η τεχνολογική του προοδος σημειώνεται και στην φονικότητα των όπλων.

Κληρικοί προσευχόμενοι στον ίδιο Θεό δεν έξαιρέθηκαν από τον κανόνα της άλληλοξεντώσεως. Είδαμε το παράδοξο, θεοσεβείς και θεοφοβούμενοι Άμερικανοί, Άγγλοι, Γερμανοί και

Γάλλοι να πολεμήσουν με την άθεϊστική Ρωσία άλλοτε στο πλευρό της και άλλοτε αντίον της, με αποτέλεσμα να νικήση στο τέλος η άθεϊστική δύναμις.

Άς αλαλογισθούμε τους πολέμους που έγιναν για τη θρησκευτική κυριαρχία. Δόθηκαν μάχες από την κληρικοκρατική Γαλλία έναντίον των φορολογιών των δέκα Παπικών έξουσιών. Ο Ιωάννης Ούσσιος (Huss = Τσέχος θρησκευτικός ηγέτης,

1369 - 1415) κήκε ζωντανός, επειδή ζήτησε θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις. Ἐπηκολούθησε ὁ ἀρπαγεὶς πόλεμος τῶν Οὐσσιτῶν. Οἱ Οὐγενότοι ἐσφάγησαν τὸ 1662. Ὁ Λούθηρος ἀντιτάχθηκε στὴ χρηματοφιλία τοῦ Βατικανοῦ, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἓνα παπικὸ ἀνάθεμα καὶ ὁ «πόλεμος τῶν χωρικῶν» ἐστὶ Γερμανία. Ἐκατοντάδες Προτεσταντῶν ἐξοντώθηκαν σὲ μάχες ἢ πέθαναν σὲ ὀλοκαυτώματα. Μιὰ πρόσκαιρη εἰρήνη παραδιδάσθηκε μέσα σὲ τρία χρόνια καὶ ἀκολούθησε ἡ φοβερὴ σφαγὴ τῆς νύκτας τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου. Ἐπηκολούθησαν ὀκτὼ θρησκευτικοὶ πόλεμοι, ποὺ κράτησαν ἕνδεκα χρόνια—ὡς τὸ 1609. Τὸ 1618 ξέσπασε ὁ τριακονταετὴς πόλεμος. Μερικοὺς αἰῶνες καίτερα, ὁ Τζέγκις Χὰν σάρωνε τὸν πολιτισμὸν κόσμου, σκοτώνοντας ὅσους ἐλάτρευαν ἄλλο θεὸ καὶ ὄχι τὸν δικόν του. Ἀργότερα, οἱ Σταυροφόροι ὤρμουσαν πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, δίνοντας σκληρὰ καὶ αἱματηρῶτα μάχες.

Σήμερα, ἑκατομμύρια ἀνυπεράσπιστων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν εἶναι ἐκτεθειμένα στὸν κίνδυνον μαζικῆς θανατώσεως μὲ μεγαλύτερη ταχύτητα παρὰ ποτέ, χάρις εἰς τὶς μοντέρνες ἀτομικὲς μας βόμβες. Ἐπιστήμη καὶ Ἱατρικὴ προώδευσαν καὶ βελτίωσαν τὴν ὑλικὴν ζωὴν μας. Ἀλλὰ τὴν ἠθικὴν, τὴν ἀφήκαν στὸ βυθὸ τῶν Σκοτεινῶν Αἰώνων.

Πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ σταματήσουμε τὴν σατανικὴν πάλην καὶ σφαγὴν ἐν ὀνόματι τῆς θρη-

σκείας; Πρέπει νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες, διότι οἱ Συνταγματικοὶ μας ἱδρυταὶ τῶν πολιτειῶν μας ἐθέσπισαν τὸν χωρισμὸν ἐκκλησίας καὶ κράτους. Οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες μᾶς ἀπήλλαξαν ἀπὸ τὶς ἐριδίες καὶ τοὺς πολέμους, τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς φόβους τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου. Ἀνεγνώρισαν, ὅτι τὸ πρωτόγονο ἔνστικτο τοῦ φόβου δὲν θὰ καταπινηγῆ γρήγορα. Ἡ ἀπαρθρωπία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀκμή καὶ στὴν πλουραλιστικὴ κοινωνία μας, θὰ ἐξσκολληθῆσιν νὰ δείχνῃ τὴν ζωὴν καὶ σαρκόβόρα φύσην της. Θὰ σταματήσῃ μονάχα ὅταν ὁ ἄνθρωπος μπορέσῃ νὰ ὑψωθῆ πᾶνω ἀπὸ τὶς θρησκευτικὰς διαφορὰς, σὲ ὑψηλότερον πνευματικὸν πεδῖον.

Ἐλπίδα γιὰ μεταμόρφωσιν καὶ πλατύτερον πεπωμένον τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπάρχει. Ἡ λύση ἔγκειται στὴν ἀποδοχὴ τῶν βασικῶν διδασκαλιῶν — ταυτοσήμεων οὐσιαστικῶν — τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν ἡγετῶν, ποὺ συμφωνοῦν στὴν Ἀδελφότητα τοῦ Ἀνθρώπου, ὑπὸ τὴν Πατρότητα τοῦ Θεοῦ, γιὰ διαρκὴ εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν τῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Περιλαμβάνω σ' αὐτὸν τὸν ὄμιλον τὸν Χριστό, τὸν Μωϋσῆ, τὸν Μωάμεθ, τὸν Βούδδα, τὸν Ζωροάστρη καὶ τὸν Κομφούκιον — χωρὶς, βεβαίως νὰ ἀποκλείω καὶ ἄλλους.

Ἡ Μέση Ἀνατολὴ θὰ ἔπρεπε νὰ παραδεχθῆ αὐτὴ τὴν γραμμὴν γιὰ τὴν λύση τῶν προβλημάτων της. Ἡ χώρα μας προσφέρει τὴν εἰκόνα μιᾶς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία πάτησε πόδι στὸν πολιτι-

σμένο δεσποτισμό και την πνευματική τυραννία. Υπάρχει εδώ ένα λιμάνι για κάθε κατατρεγμένο. Το σύστημά μας δοκιμάστηκε για διακόσια χρόνια και φανέρωσε τη σοφία του. Μπορούμε να καταπραΰνουμε τις ριζωμένες στη θρησκεία αν-

τιξηλίες και να συγκρατούμε τις αντιθέσεις και, άγκαλιάζοντας όλους τους συνανθρώπους με ζεστασιά και ζωτικότητα, να ισχυροποιούμε τις γνήσιες προσπάθειες για ειρήνη. "Ας θυμηθούμε τον ποιητή:

Στη θεότρελλη που ζούμε ώρα,
που έθνη σαν μικρά παιδιά γκρινιάζουν μέγ' τη νύχτα,
ας φωνάσουμε για κατάθεση των όπλων και γυρισμό στη λογική.

"Όταν από τα έφτα πελαγή πλοία φτάνουν
μέ τις περισσότερες να αίμοσταζουν πρὸς τὴν κιβωτό,
Εἶθε ἡ Θεότης καὶ ἡ Πρόνοια νὰ στηρίζουν τὸν οἶκο σου
καὶ νὰ διατηροῦνε στὴν καρδιά σου ζωντανή
τὴ φλόγα τῆς ἀδελφότητος.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΑΛΕΞ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

Σὲ ζήτησα

Θεέ μου, Σέ ζήτησα.
Ἡ Νύχτα ἦταν ὀλόλαμπρη,
Ἄσπερος ὁ Οὐρανὸς γεμάτος ἀστέρια.
Φώτιζαν λὲς καὶ ἦταν μέρα.
Ἡ ψυχὴ μου ξεκίνησε.
Πέταγε στὰ ὕψη.
Πῆγα στοὺς Οὐρανοὺς
στὴ Θάλασσα,
σὲ βουνὰ καὶ λαγκάδια
γύριζα, γύριζα.
Εἶχα φτεροῦγες καὶ πέταγα
καὶ σὲ ζητοῦσα.
Μὰ εἶσαι παντοῦ.
Δὲ σὲ βλέπουμε
Ὅπως δὲ βλέπουμε
τὸν ἀέρα ποὺ μᾶς δίνει Ζωή.
Ἐπιμένεις ὅμως.
Σὲ αἰσθάνομαι κάθε μέρα.
Εἶσαι ὁ Ζωοδότης. Ὁ Δημιουργὸς μᾶς.
Ὁ Θεὸς τῆς Ἀγάπης.

Μ Υ Η Σ Η

Πρόσωπα :

ΜΥΣΤΑΓΩΓΟΣ

ΕΠΟΠΤΗΣ

ΝΕΟΦΥΤΟΣ

ΚΩΣΤΗ

ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μυσταγωγός: Στις σκοτεινές εποχές της ανθρωπότητας, κατά τις οποίες η βάρβαρη βία απειλεί να εξοντώσει την Έλευθερία, και το μίσος ζητεί ν' ανατρέψει τον Θεϊό νόμο της Αγάπης, δεν έλειψαν φωτεινές έστιες, δημιουργημένες από αγνά και ελεύθερα πνεύματα, αποφασισμένα να διατηρήσουν άσβεστο το πύρ που έφερε ο Προμηθεύς στους ανθρώπους, και να εργασθούν για να επικρατήσει επάνω στο γή ή βασιλεία του αγαθού. Μια τέτοια έστια πνευματικού φωτός αποτελεί και η δική μας ομάδα, στην οποία εισέρχεσαι κι' εσύ σήμερα, νεόφυτε αδελφέ, με τον σκοπό νò παρασκευάσωμε τον σπόρο του μέλλοντος και να αγωνισθοῦμε για να διατηρήσωμε άμόλυντο το αίσθημα της Έλευθερίας, να υποστηρίξωμε τις αρχές του Άνθρωπισμού και να αναζωπυρώσωμε τη φλόγα της παγκόσμιας Αγάπης, που δεν παύει να σιγοκαίη στις ευγενικές ψυχές, όσες ανθρώπινα συμμερίζονται τον πόνο των συναθρώπων τους. Συγκέντρωσε, λοιπόν, την προσοχή σου, για να μνηθής στις αρχές μας και να έννοήσης τη μέθοδο της εργασίας μας.

Έπόπτης: Σεβάσωμε Μυσταγωγέ, διατί συνερχόμεθα εδώ και τί μας συνδέει;

Μυσταγωγός: Συνερχόμεθα για να υπηρετήσωμε την ανθρωπότητα

στον πνευματικό τομέα, και μᾶς συνδέει ἡ ἀνιδιοτελῆς ἀγάπη τοῦ πλησίον.

Ἐπόπτης: Πῶς μποροῦμε νὰ ὑπηρετήσωμε πνευματικὰ τὴν ἀνθρωπότητα;

Μυσταγωγός: Μὲ τὸ νὰ ὑπερασπίζωμε τὴν Ἐλευθερία καὶ νὰ διαδίδωμε τὶς ἀρχές τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

Ἐπόπτης: Τί ἐννοοῦμε λέγοντας «Ἐλευθερία»;

Μυσταγωγός: Τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχει καθε ἄνθρωπος νὰ ἐνεργῇ σύμφωνα μὲ τὴν θέλησή του κάθε τί ποὺ δὲν ἀντιβαίνει στὸ φυσικό νόμο, στὴ φυσικὴ ἠθικὴ καὶ στὴν ἐλευθερία τῶν ἄλλων.

Ἐπόπτης: Ἀπὸ ποῦ γενιέται τὸ δικαίωμα τῆς Ἐλευθερίας;

Μυσταγωγός: Ἡ Ἐλευθερία ἀποτελεῖ ἔμφυτο καὶ πρωταρχικό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἄλλα ὄρια, παρὰ τὸν σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων, τῆς ἀρμονικῆς συμβίωσης καὶ τῆς συνολικῆς προόδου.

Ἐπόπτης: Πῶς μποροῦμε νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὴν Ἐλευθερία, ὅταν τόσο ἄγρια προσβάλλετα, ὅπως γίνεται στίς ἡμέρες μας;

Μυσταγωγός: Μὲ τὸ νὰ γίνωμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἐσωτερικά ἐλευθεροὶ. Τότε κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ὑποδουλώσει.

Ἐπόπτης: Πῶς μποροῦμε νὰ γίνωμε ἐσωτερικά ἐλευθεροὶ;

Μυσταγωγός: Μὲ τὸ νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν παθῶν καὶ τῶν προλήψεων καὶ νὰ ἀποκτήσωμε ἀπόλυτη ἐλευθερία σκέψεως.

Ἐπόπτης: Δὲν φοβᾶσθε τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία σκέψεως;

Μυσταγωγός: Ὁχι, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ πλησίον.

Ἐπόπτης: Εἶπατε ὅτι ὑπηρετοῦμε τὴν ἀνθρωπότητα στὸν πνευματικό τομέα μὲ τὸ νὰ ὑπερασπίζωμε τὴν Ἐλευθερία καὶ νὰ μεταδίδωμε τὶς ἀρχές τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Ποιὲς εἶναι οἱ ἀρχές τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ;

Μυσταγωγός: Ὁ σεβασμὸς τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Τοῦ δικαιώματος ποὺ ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς καὶ τάξεως, ἐπάνω στὴ ζωὴ, στὴ μόρφωση, στὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ στὴν εὐδαιμονία. Ὁ σεβασμὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειᾶς, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ συγγνώμη. Ἡ προστασία τῶν ἀνηλίκων, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀδικουμένων. Ἡ εἰρηνικὴ συμβίωση λαῶν καὶ ἀνθρώπων, ἡ συνεργασία σὲ ἔργα προόδου καὶ πολιτισμοῦ καὶ ἡ δημιουργία πνεύματος ἀδελφότητος, χωρὶς διάκριση ἐθνικότητος καὶ θρησκείας, φυλῆς καὶ τάξεως.

Ἐπόπτης: Πῶς μπορούμε νὰ διαδώσωμε τὶς ἀρχές τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ;

Μυσταγωγός: Μὲ τὴν λογικὴ καὶ κυρίως μὲ τὸ παράδειγμα.

Ἐπόπτης: Πρέπει, λοιπόν, νὰ καλύτερεύσωμε ἑμεῖς οἱ ἴδιοι γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ἐπηρεάσωμε καὶ τοὺς ἄλλους;

Μυσταγωγός: Δὲν μπορεί νὰ γίνῃ ἀλλιῶς. Γιὰ νὰ χτίσωμε γερὸ οἰκοδόμημα, πρέπει πρῶτα νὰ ἐπεξεργασθοῦμε τοὺς ὀγκολίθους τῶν θεμελίων.

Ἐπόπτης: Πῶς θὰ μπορέσωμε νὰ καλύτερεύσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας;

Μυσταγωγός: Καλλιεργώντας τὴ σκέψη μας καὶ κάνοντας λογικὲς καὶ ἀγνὲς πράξεις. Ἐτσι θὰ ἐπιτύχωμε βαθμηδὸν τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ βελτίωσή μας, καὶ μόνον τότε θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἐπιδράσωμε ἀποτελεσματικὰ ἐπάνω στὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Ἐπόπτης: Ὡστε πρέπει νὰ γίνωμε σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ δράσωμε ἀποτελεσματικὰ;

Μυσταγωγός: Αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ ἰδανικόν. Ἐως ὅτου ὅμως τὸ ἐπιτύχωμε, ἄς βαδίζωμε μὲ καλὴ θέληση ἐπάνω στὸν δρόμο τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀρετῆς, καὶ συγχρόνως ἄς βοηθοῦμε κατὰ τὸ δυνατόν τοὺς συναθρώπους μας.

Ἐπόπτης: Μπορεῖτε νὰ μᾶς ὑποδείξετε ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα ἐμπόδια ποὺ συναντᾷ ὁ ἄνθρωπος ποὺ θέλει νὰ βαδίσῃ ἐπάνω στὸν δρόμο τῆς Ἀρετῆς;

Μυσταγωγός: Ναί, ἀδελφέ μου. Εἶναι ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ἀλαζονεία, τὸ συμφέρον καὶ τὰ πάθη.

Ἐπόπτης: Πῶς μπορεί νὰ νικηθῇ ὁ ἐγωϊσμός;

Μυσταγωγός: Μὲ τὴν ἀπόκτηση τῆς Σοφίας.

Ἐπόπτης: Ἡ ἀλαζονεία;

Μυσταγωγός: Μὲ τὴν ἀπόκτηση τοῦ «Γνώθι σαυτόν».

Ἐπόπτης: Τὸ συμφέρον;

Μυσταγωγός: Μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ πλησίον.

Ἐπόπτης: Τὰ πάθη;

Μυσταγωγός: Ἡ περιστολὴ τῶν παθῶν δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλη. Χρειαζέται μακρὰ προσπάθεια. Χωρὶς ὅμως τὴν περιστολὴ τῶν παθῶν, ἡ ἐπίτευξη τῆς Σοφίας εἶναι ἀδύνατη.

Ἐπόπτης: Μᾶς εἶπατε τὶς δυσκολίες τοῦ δρόμου τῆς Ἀρετῆς. Μπορεῖτε νὰ μᾶς περιγράψετε καὶ τὶς δυσκολίες τοῦ δρόμου τῆς Σοφίας;

Μυσταγωγός: Τὴν πύλη τοῦ δρόμου τῆς Σοφίας φράζουν τρεῖς ὀγκολίθοι: Ἡ ἀδιαφορία, ἡ ὑλοφροσύνη καὶ ἡ δοκησιοσοφία. Ὅποιοι κατορθώσῃ νὰ ὑπερηδέσῃ αὐτοὺς τοὺς ὀγκολίθους,

πὸν ἐμποδίζουν τὴν εἴσοδο στὸν δρομο τῆς Σοφίας, θὰ ἔχη νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ ἄλλα ἐμπόδια. Οἱ προλήψεις, ἡ δεισιδαιμονία, ὁ φανατισμός, ἡ ἐμπάθεια, ἡ μισαλλοδοξία, δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ μικρότερα.

Ἐπόπτης: Τί προσόντα πρέπει νὰ ἔχη αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ βυθίσῃ τὸν δρομο τῆς Σοφίας;

Μυσταγωγός: Πρέπει νὰ ἔχη ἐλεύθερη σκέψη καὶ χρηστὰ ἦθη. Διότι ἡ Σοφία χωρὶς τὴν Ἄρετὴ εἶναι ὄχι μόνον ἀνώφελη ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη.

Ἐπόπτης: Σεβάσμιε. Μυσταγωγέ, ἀπ' ὅσα μᾶς εἶπατε εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ Σοφία καὶ ἡ Ἄρετὴ δὲν εἶναι εὐκόλο ν' ἀποκτηθοῦν. Πρέπει, λοιπόν, νὰ συμπεράνωμε ὅτι οἱ προσπαθεῖς μας κινδυνεύουν ν' ἀποβοῦν μάταιες;

Μυσταγωγός: Ὅχι, διότι δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπωμε σὲ εὐκόλες μόνον ἐπιτυχίες. Καὶ ἡ ἀποτυχία ἔχει τὴν ἀμάραντὴ δόξα τῆς, ὅταν ἡ προστάθεια ποὺ γίνεται εἶναι τιμῖα καὶ εἰλικρινής. Ἄς ἐργαζόμαστε, λοιπόν, μὲ τιμιότητα καὶ μὲ εἰλικρίνεια καὶ ἄς μὴ μᾶς ἐπηρεάζῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅποιο κι' ἂν εἶναι. Ἡ μέθοδος τῆς ἐργασίας μας εἶναι βραδεία, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ ἀποτελεσματικὴ. Νεόφυτε ἀδελφέ, ἐὰν θελετε νὰ ἐργασθῆτε μαζί μας πρέπει νὰ προσπαθήσετε νὰ γίνετε πραγματικὰ ἐλεύθερος, ἀποβάλλοντας τὶς προλήψεις καὶ κατευάζοντας τὰ τάθη, τοῦ θολώοντος τὸ πνεῦμα. Πρέπει νὰ σέβαστε τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως κάθε ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ παρούρεσθε ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες, τὶς κλίσεις ἢ τὶς πεποιθήσεις σας, σὲ βίαιες πράξεις, καὶ νὰ ὑπηρετῆτε τοὺς συναθρώπους σας, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ γίνεται μὲ ζημία τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀνείσεώς σας. Τὸ ὑπόσχεσθε;

Νεόφυτος: Μάλιστα, μὲ ὅλη μου τὴν ψυχὴ.

Μυσταγωγός: Ἐπίσης πρέπει νὰ ὑποσχεθῆτε ὅτι δὲν θὰ παραδεχθῆτε ποτέ νὰ καταπινοῦν τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ βία τοῦ δεσποτισμοῦ, ἀπὸ τὸν φανατισμὸ ἢ ἀπὸ τὴν ἀμάθεια. Πρέπει νὰ ὑπεραστίζετε, ἀκόμη καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς σας, τὶς ἀρχὲς τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Τὸ ὑπόσχεσθε;

Νεόφυτος: Μάλιστα, μὲ ὅλη μου τὴν ψυχὴ.

Μυσταγωγός: Νεόφυτε, ἀδελφέ, ἔγινες ἕνας ἀπὸ τοὺς δικούς μας, τοὺς ἐργάτες τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ δὲν σοῦ γεννάει κανένα δικαίωμα, σοῦ γεννάει ὅμως ἄπειρες ὑποχρεώσεις. Ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἀπέναντι τῶν ἀδελφῶν σου, ἀπέναντι ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος. Πρέπει νὰ ἀφοσιωθῆς στὸ ἔργο τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς βελτιώσεώς σου, ἀναζητώντας ἀκατόπαντα τὴν ἀλήθεια, μελετώντας τὴ σοφία

και εξασκώντας την ἀρετή. Πρέπει να διαθέσης τὴ δραστηριότητα σου και τὴς ἰκανότητές σου στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητος. Πρέπει να πολεμήσης γιὰ τὸ ἀγαθὸ και τὴν ἀρετή, γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου και τῆς συνειδήσεως, γιὰ τὸν ἀνθρωπισμὸ και τὴν πρόοδο, γιὰ τὴν παγκόσμια εἰρήνη, ἀδελφοσύνη, κατανόηση και Ἀγάπη.

Μιὰ ΝΕΑ Ἐπιλογή

τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

τῶν ἐτῶν 1962 - 1965

- ◆ Τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα
- ◆ Τὰ πιὸ διατηρήσιμα
- ◆ Τὰ πιὸ ἐκλεκτά

ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΕΤΡΑΕΤΙΑΣ 1962 - 1965
περιλαμβάνονται στὴ Νέα ΕΠΙΛΟΓΗ

Μιὰ ἐκλεκτὴ ἔκδοση 376 σελίδων

- ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΑΣ
- ΕΝΑ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΙΛΟ ΣΑΣ

Τιμὴ χρυσόδετου τόμου Δρχ. 250

Γιὰ τοὺς συνδρομητὰς

τοῦ ΙΛΙΣΟΥ μόνον Δρχ. 200

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ στον Μυστικό του Δείπνο

Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔδωσα τὸ σημεῖο, ἓνα τεμαχίον ἄρτου θρεγμένο στὸ κρασί στον ἀγαπητὸ μας ἀδερφό, τὸν Ἰούδα τὸν Ἰσκαριώτη, καὶ σὰς ἔδειξα ἔτσι ποίος πρόκειται νὰ με παραδώσει, βεβαία, ἐσεῖς ἠσυχάσατε, σῆσατε ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά σας τὴν πικρὴν ὄψη τῆς ἀμηχανίας σας, καὶ τῆς ἀπορίας τὰ σημαντρά δὲν σημαίνουν μέσα σας τὸ σκοτεινὸ τους καμπάνισμα!

Μὰ ἐγὼ τώρα πικραίνομαι, γιὰτὶ στὸ τελευταῖο μας τὸ δείπνο δὲ βρίσκεται μαζί μας κι ὁ δωδέκατος ἀδερφός μας, ὁ σύντροφος στὴν πείνα καὶ στὴ δίψα μας, στὸν ποθὸ μας γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία μας, τὴν Ἀγάπη καὶ τὴ Δικαιοσύνη, Ξέρω πὼς σὲ λίγο, στὸν κῆτο τῆς Γεθσημανῆ, θὰ παρακαλέσω τὸν πατέρα μου νὰ μὴ ἀφαιρέσει τὴν παρουσία τοῦ Σταυρικοῦ μου Ποτηρίου, νὰ μὴ πῶ τὸν πόνο τὸ σωματικὸ τόσο πολὺ, τόσο πολὺ. Μὰ πάλι ξέρω πὼς θὰ ἠσυχάσω με τὴν τέχνη τῆς προσαρμογῆς μου τῆς ἀναγκαστικῆς, καὶ θὰ εἰπῶ «γεννηθῶ, Θεέ μου, τὸ θελήμα Σου, γεννηθῶ».

Δὲν ὑπάρχει πουθενὰ καμιά πρόταση ἀλλή, πού νὰ παραγεῖ μεγαλύτερη δύναμη ἀπο τὴν ἀπελπισμένη αὐτὴ πρόταση, ὅπου δὲν ὑπάρχει χώρος γιὰ καμὴν ὀρθίαν ἐλπίδα, γιὰτὶ δὲν προκειται νὰ χάσει κανεὶς τίποτε ἄλλο. Μὰ πόσο θὰ ἔθελα νὰ ἔταν κοντά μας κι ὁ δωδέκατος φίλος μας, γιὰτὶ μ' ἀγαποῦσε πολὺ καὶ με πίστευε καὶ πὼς ἤμουν δυνατὸς νὰ συντρίψω ὅλες τὶς ἀλυσίδες καὶ τὰ δογματὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Συγκλήτου, πού κατασκάψε τὴν Καρχηδόνα καὶ τὴν Κορινθὸν ἐκ θεμελίων. Τὸν αἰσθανομαί πὼς μὴ λείπει, μὰς λείπει κι ἄς μὴ ἀρνήθῃ, κε, κι ἄς λυπηθῆκε γιὰτὶ ἡ παγκαλὴ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔξοδευε τὸ πολυτιμὸ μύρο, πλύνοντας τὰ πόδια μου καὶ σπογγίζοντας τα με τὴ μαύρη, τὴ μυστηριώδη, τὴ γλυκιὰ καταρραχτωδὴ νύχτα τῶν μαλλιών τῆς.

Ποῦ εἶναι, λοιπόν, Πᾶει πια, χάσαμε τὸν ταμία μας, τὸ λογιστὴ τῶν ἐξόδων μας, τὸν γῆινο πιστὸ μας, πᾶει, τὸν χάσαμε, τὸν χάσαμε γιὰ πάντα καὶ γιὰ πάντα. Τί καλά νὰ ἔτανε μαζί μας. Μὰ ἔπρεπε ν' ἀκολουθῆσει τὴ γῆινη τὴ σκοτεινὴ πλευρὰ τοῦ εαυτοῦ του, τῆς πλάνης του. Ἐπρεπε νὰ μείνει πιστὸς ἀκολουθοῦς, γιὰ νὰ με παραδώσει στὴν παράνοια καὶ στὴν ἀπληστία τῶν ἀνθρώπων!

Ὡ φίλοι μου, ἐκεῖνος θὰ καταλαβεῖ τὴν προδοσίαν του καὶ θὰ ζητήσῃ, θὰ ζητήσῃ, θὰ ζητήσῃ, με παθος, τὴν ἀγχονή. Θὰ σχίσει τὰ ἱμάτια του, θὰ κάνει τὰ ἱμάτια του σχοινιά καὶ τὰ χέρια του θὰ καίνε, θὰ καίνε με τὴ μεγάλη θουδὴ φωνὴ τῆς πυρκαϊᾶς τους, κι ἄς ἔχει πεταξεί τὰ ματωμένα τ' ἀργύρια στὸ Συνέδριο τῶν Φαρισαίων, πού ρύπαιναν με

τὴν ὑποκρισία καὶ τὸ μῖσος τους, τὸν ἥλιο. ὦ φίλοι μου, τὰ χέρια τοῦ δωδέκατου φίλου μας θὰ ἔχουν πιάσει φωτιά καὶ μὲ σπουδὴ θὰ προσπαθεῖ νὰ σβήσει τὴ φωτιά τους, γιὰ νὰ βρεῖ μιὰ λουρίδα τῶν ἱματίων του νὰ τοῦ χαρίσει τὴν ἀγχόνη, νὰ ἐπιτύχει τὴν τελευταίαν ἡδονὴ τῆς ἀγχόνης του.

ὦ φίλοι μου, μαθητὲς πολυαγαπημένοι, κι ἐσεῖς θὰ μ' ἀρνηθεῖτε καὶ θὰ σκορπισθεῖτε καὶ θὰ μὲ προδώσετε κι ἐσεῖς γι' αὐτό, οἱ καλσί μας ἀλέκτορες, τὸ πρῶτὸ πάντοτε θὰ σημαίνουν, πῶς θὰ σκεπάζετε μὲ τὴν προδοσία σας ὅσους κηρύσσουν τὴ Δικαιοσύνη σας. Προσέχετε, ποτὲ νὰ μὴ σταματᾶτε τὰ χρυσὰ λογάκια καὶ τὸ χαμόγελο τῶν παιδιῶν στὰ χεῖλη καὶ στὰ μάτια. Ποτέ, ποτέ νὰ μὴ σκοτώσετε τὸ γέλιο τῶν παιδιῶν.

Πολλὲς φορὲς ἔμενα μονάχος μακριὰ σας γιὰ νὰ σὰς αἰσθάνομαι περισσότερο κοντά μου, γιὰτὶ σὰς ἀγαποῦσα πραγματικὰ κι ἄς μὴ μὲ γνωρίζατε. Μὰ ἐγὼ σὰς γνῶριζα, ὅπως ἔπρεπε καλά νὰ γνωρίζω τὰ «Ὡσαννά» καὶ τὰ «ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.»

Γι' αὐτὸ στὴν ἄμμον ἔγραφα γραφές, γραμμὲς κι ὕστερα φώναζα, «ὁ πρῶτος ἀναμάρτητος τὸν λίθον θαλέτω», γιὰ νὰ βλέπει ὁ καθένας στὴν γραφὴ τῆς ἄμμου τὸν καθρέφτη τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ν' ἀφαίρει ἀπὸ τὰ χέρια του τὴν ἀνόητην ὀργὴ τοῦ λιθοβολισμοῦ τῆς πόρνῃς.

ὦ φίλοι μου, μαθητὲς μου πολυαγαπημένοι, ἔμενα μόνος ν' ἀκούω τὰ τραγούδια τῶν ρυακιῶν καὶ τὴ βροχὴ νὰ γράφει στὰ μεγάλα ποτήρια τῶν πουλιῶν, στῶν βράχων τὰ γεμάτα νερὸ κοιλώματα, νὰ ἐξασκεῖται σιγανά, ρυθμικά, ξέγνοιαστῆ στὰ Μαθηματικά της, ὅπως τὴν ἔβλεπα, μαζί σας, τοὺς μαθηματικούς της κύκλους της, νὰ σχηματίζει πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ τῶν ποταμιῶν τὸ δέσμα.

ὦ φίλοι μου, τὸ γνῶριζα πῶς τὰ θεμέλια ποτὲ δὲν ἦταν γερὰ τῆς ἐλευθερίας, ἂν δὲν χτίζονταν μὲ τὸ αἷμα μας καὶ τὰ δάκρυά μας, ἂν δὲν ἐκλειναν τὸ πάθος γιὰ ταξίδια κι ἀποδημητικὰ φτερά καὶ πόθους γιὰ κυκλικά, πολὺ κυκλικά ταξίδια καὶ ταξίδια.

ὦ φίλοι μου, πάντα θὰ μὲ σταυρώνετε, πάντα θὰ ἔρχομαι καὶ πάντα θὰ μὲ σταυρώνετε.

Μὰ σὰς λέγω, τελειοποιήστε τὴ θέλησή σας, τὴ θέλησή σας τελειοποιήστε, γιὰ ν' ἀνεβάζετε τὴν ψυχὴ σας, γιὰ ν' ἀνεβάζετε τὴν ψυχὴ σας στὴν ἔρευνα καὶ τὴ γνώση καὶ τὴ χαρὰ τῆς κάθε σας χαρούμενης πίστεως.

Τὴ χαρὰ κηρύττω, τὴν ἀγάπη καὶ τὴ χαρὰ καὶ τὴν ὁμόνοια κηρύττω, ἀποφεύγετε τὸ σκοτάδι τῆς διχόνοιας. Τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἐλευθερίαν κηρύττω. Εἶμαι ἕνας δρόμος, ἕνας δρόμος, ἕνας ὄρθιος δρόμος.

Πάνω στὸ καθαρὸ τραπέζι σας, μ' ἕνα λευκὸ τραπεζομάντηλο στρωμένο, πλυμένο μὲ ὕσσωπο, θὰ τοποθετεῖτε μιὰ φιάλη μὲ κρασί καὶ μιὰ μεγάλη ὕδρια μὲ νερὸ κι ἕνα στεφάνι δάφνης, κι ἕνα κόκκινο μέρισμα κομμένον ἀπὸ ἕνα κῆπο μὲ κόκκινα τριαντάφυλλα γιὰ νὰ ῥοχομαι προτοῦ νὰ μὲ σταυρώνετε, νὰ μεταβάλλω τὸ εὐωδιαστὸν αἷμα τοῦ σταφυλιοῦ σὲ πολύχρονο κρασί λιαστὸ στὸν ὀμοπάτριον καὶ τὸν ὀμομήτριον τὸν ἀδερφό μας τὸν ἥλιο. Θὰ παίρνω τὴ δάφνη γιὰ ν' ἀκούω μέσα της τίς ἐπευφημίες καὶ τὰ «ζήτω», μὲ τὰ μύρια «σταυρωθήτω» κολλημένα στὸν ἄρραφο χιτῶνα μου, γιὰ νὰ τὸν βάζουν στὸν κλῆρον οἱ χωροφύλακες καὶ νὰ τὸν κερδίζουν.

ὦ φίλοι μου, μὲ τὴν ἀγάπη καθαρίζετε, ὦ φίλοι μου, πολυαγαπημένοι, μὲ τὴν ἀγάπη μόνον καθαρίζετε τὴν στολὴ τῆς ψυχῆς σας, τὴ στολὴ

τῆς ψυχῆς σας, γιὰ νὰ αἰσθανεστε λιγώτερο πὼς εἰστε τέκνα τῆς ἔνδειας, γιὰ νὰ πλησιαζετε νὰ γίνετε σιγὰ - σιγὰ τέκνα τοῦ Πατρὸς μου, Γνωρίζω καλά, πὼς ἐκεῖ ὅπου ἀκμάζει ἡ μεγάλη ελεημοσύνη, ἡ δυστυχία περισσεύει.

Γνωρίζω πὼς ὑπάρχουν πολίτειες - φαντασματα, γιατί πέρασε ἀπὸ πάνω τους ἡ χωρίς οἶκτο κανένα, ἡ μεγάλη μπουλντοζα, ὁ πόλεμος.

Εκεῖ ὑπάρχουν σπίτια γκρεμισμένα, με τοίχους ἑλλειπτεῖς, με παράθυρα χωρίς κουφώματα καὶ τζαμιά καὶ παντζούρια, με μᾶτια χωρίς φῶς καὶ χωρίς βλέφαρα. Ἐγὼ ἰδεῖ ξεχασμένο ἐκεῖ ἕνα γελαστὸν ὑπόδημα γυναικας, ὅπου ἀφέθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ τρομοῦ, γιὰ νὰ περιπλανιῶνται, χωρίς Κολχιδὲς καὶ χρυσὰ δέρματα, γυναῖκες τῶρα, Ἰάσωνες χωρίς γυρισμό καὶ χωρίς τίς Ἀργοναυτικὲς τίς εκστρατεῖες.

Ὡ φίλοι μου, πόσο πολὺ μ' ἀγαποῦσεν ὁ δωδέκατός μου μαθητῆς, ἀφὸ κάτω ἀπὸ τὸ δάσος τῶν ἀναμμένων δάδων, με γύρευε νὰ με βρεῖ καὶ νὰ με παραδώσει στοὺς στρατιῶτες τοὺς αὐτοκρατορικοὺς μ' ἕνα φίλημα. Θὰ διαλέγε ποτέ γιὰ σημεῖο τῆς ἀναγνώρισης μου τὸ φίλημα, τὸ φίλημα, τῆς ἀγάπης, αὐτὸ τὸ τραγοῦδι πάνω στα χεῖλη, τῆς ἀγάπης του τὸ φίλημα;

Δὲ συμφωνοῦσαμε, γιατί ἐκεῖνος ἠθελε νὰ καταστρέψω ὅλα τὰ δόγματα, τὰ τυραννικά, τὰ ολιγαρχικά δόγματα τῶν Συγκλητικῶν τοῦ Κόσμου. Γνωρίζω πὼς τὰ ψαφια, μόλις βραδιάζει, ἀνεβαίνουν στὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης γιὰ νὰ συναντησούν τὰ δίχτυα, κι οἱ ψαράδες βγαίνουν νὰ τὰ τραβήξουν. Τα φύκια πόσον ἦταν ἀστραφερὰ κι ἐγὼ τὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ δὲν τὴν ξεχνοῦσα. Τὴ θυμοῦμαι παντοτε καὶ θα τὴν θυμᾶμαι πάνω στὸ Σταυρὸ μου, καθὼς θα συλλογίζομαι πόσο δυνάμωνα τὴ μοναξιά μου, γιὰ νὰ δυναμῶνω, κι ἰδιαιτέρα θα θυμᾶμαι πὼς πολλές φορές, στὰ παιδικὰ, στὰ μεγάλα μου ἐκεῖνα τὰ χρόνια, μποροῦσα νὰ περπατῶ ὀλοκληρῆ τὴν ἡμέρα στὰ μονοπατῖα τῶν ἡσυχῶν κοιλαδῶν καὶ τὰ βραδία, χαιροῦμαι ν' ἀγναντεύω ν' ἀναθῶν τὰ εὐθῆμα χωρικά λυχνάρια στὰ παράθυρα καὶ τὰ σπίτια τῆς μακρινῆς ἐκεῖνης Ναζαρέτ καὶ τὰ σκυλιά φανταζοῦμαι, τὴν ἀνθισμένη, τὴν ἀμραντὴ, τὴν σαρκώδη, τὴν ἐπιμηκὴ, τὴν ἀσθμαίνουσα, παπαρούνα τῆς γλώσσης τους νὰ δεῖχουν, τὸ καλοκαίρι, μέσα στὸ μεσημέρι, τὸ ἀκίνητο τὸ μεσημέρι τοῦ ὁμοπατρῖου καὶ τοῦ ὁμομήτριου τοῦ ἀδερφοῦ μας, τοῦ ἡλίου. Ἀγαπᾶτε, ἀγαπᾶτε, ἀγαπᾶτε, γιὰ νὰ μένετε παντοῦ, ἀπὸ τὸν καθὲ φόβο, ἔξω. Γιατὶ πολὺ τὸ ἐπιθυμῆσα καὶ τὸ ἐπιθυμῶ, κάθε φόβο νὰ τὸν πατάτε, καὶ με τὸ δικὸ σας τὸ δηματισμὸ νὰ περπατάτε, νὰ λέτε παντοτε: «Ἄρνούμαι νὰ παραχωρῶ τὴν ψυχή μου στὸν φόβο, Ἄρνούμαι νὰ παραχωρῶ σὺτε ἕναν χτυπο τῆς καρδιάς μου στὸν φόβο.»

Πολὺ θα ἔθελα, με τὸ δρόμο τοῦ αἱματός μου νὰ σᾶς χαράξω αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία μου καὶ τὴν ἀγάπη μου, ποτέ, μὰ ποτέ, νὰ μὴν γίετε, νὰ μὴν μεταβάλλεσθε σὲ μιὰ τρομαγμένη γῆ, σ' ἕνα φοβισμένο, δηλαδή, χῶμα.

Στὸ φῶς τῆς ἀγάπης νὰ λουζεσθε, στὸ φῶς τῆς ἀφοβίας, γιατί τίποτε δὲν ἔχει νὰ φοβηθεῖ, ὅταν ἀγαπᾶει κανεὶς κι ἂν ὅλα τὰ οἰκοδομηματα τοῦ κόσμου, μ' ὅλους τοὺς ὤμους τους πρεσμένους στὸ ἔδαφος, ἔχουν γκρεμισθεῖ. Μιὰ μόνο λέξη ἄς κυριαρχεῖ στα λεξικά μας: Ἄ γ α π η, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν Ἠσυχία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν Ἀφοβία.

Τοποθετεῖτε λοιπὸν τὸν λύχνο τῆς ἀγάπης πάνω στο τραπέζι σας, γιὰ νὰ φωτίζετε τ' ἀντικείμενα τοῦ δωματίου σας, Μὴν προσέχετε τοὺς ἴσκιους, γιὰ νὰ διατηρεῖτε χωρίς ρυτίδες τὴν εὐλικρίνεια καὶ τῆς καρδιάς τὴ νεότητά.

8 ΜΑΪΟΥ

ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ

Ἡ 8η Μαΐου εἶναι γνωστὴ σ' ὅλον τὸν κόσμον μεταξύ τῶν Θεοσόφων ὡς ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ, εἰς μνήμην τῆς μεταστάσεως τῆς Μαντὰμ Μπλαβάτσκι, στίς 8 Μαΐου 1891. Καὶ συνηθίζεται νὰ συγκεντρώνονται οἱ Θεόσοφοι αὐτὴ τὴν ἡμέρα καὶ νὰ διαβάζουν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα της, ἢ ἀπὸ τὴν «Φωνὴ τῆς Σιγῆς» καὶ τὸ «Φῶς τῆς Ἀσίας».

Τρεῖς ἐβδομάδες πρὸ τοῦ θανάτου της, ἡ Ἑλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκι, στίς 15 Ἀπριλίου 1891, ἀπηύθυνε πρὸς τὰ μέλη τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας μιὰ ἐπιστολή, ὅπου ἔλεγε, μεταξύ ἄλλων:

«Ὑποφέροντας ἐξαικολουθητικὰ σωματικῶς, ἔχω μόνη παρηγοριὰ νὰ μαθαίνω γιὰ τὴν Ἱερὴ Ὑπόθεση, στὴν ὁποίαν ἔδωσα τὴν ὑγεία μου καὶ τὴ δύναμή μου. Τώρα ποῦ αὐτὲς τίς ἔχασα, μπορῶ νὰ προσφέρω μονάχα τὴν ἀφοσίωσή μου καὶ τὴν πάντα δυνατὴ εὐχή μου γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ θεοσοφικοῦ μας

ἔργου..

Ἐνόσω κάθε μέλος τῆς Ἑταιρίας θὰ ἀρκεῖται νὰ πράττῃ τὸ καλὸ ἀπροσώπως καὶ ἀδιαφόρως ἐπαίνου ἢ ψόγου, στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀδελφότητος, ἢ πρόδοός μας θὰ καταπλήξῃ τὸν κόσμον καὶ θὰ θέσῃ τὴν κιβωτὸ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας μακρὰν κινδύνου. Ἡ θέσις σας ὡς προδρόμων τῆς ἔκτης ὑποφυλῆς τῆς πέμπτῆς ρίζας - φυλῆς (*) ὑπόκειται σὲ κινδύνους, καθὼς καὶ σὲ πλεονεκτήματα. Ὁ Μεταψυχισμὸς, μὲ ὅλους τοὺς δελεασμοὺς του καὶ ὅλους τοὺς κινδύνους του, ν' ἀναπτύσσεται μετὰξὺ σας, πρέπει ὅμως νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας, ὅτι ὁ Μεταψυχισμὸς προτρέχει στὴν πνευματικὴ ἐξέλιξη, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐλέγχεται, ἀντὶ νὰ ἐλέγχῃ, διότι ὁ μελετητὴς ἀγεται στίς πιὸ ἐπικίνδυνες αὐταπάτες καὶ

(*) Λεπτομερὴς ἔκθεση τῆς θεωρίας γενέσεως τῆς ἀνθρωπότητος, στὸ ἔργον τοῦ Ζιναραγιαντάσα «Ἀπόκρυφὴ Ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος».

τὴν βεβαιότητα ἠθικοῦ ὀλέθρου.

Δὲν μπορῶ νὰ μακρηγορήσω. Ἄλλως τε, κάθε εὐχή μπορεῖ νὰ συναφισθῆ σὲ μιὰ πρόταση, τὴν ἀκοίμητη ἐπιθυμία τῆς καρδιάς μου: Ἔστὲ Θεόσοφοι! Ἐργάζεσθε γιὰ τὴν Θεοσοφία! Θεοσοφία πρῶτον καὶ Θεοσοφία ἔσχατον, διότι μόνον ἡ πρακτικὴ ἄσκηση τῆς μπορεῖ νὰ σώσῃ τὸν δυτικὸ κόσμον ἀπὸ τὰ ἰδιοτελῆ καὶ δυσασαδελφικὰ αἰσθήματα, πού τῶρα τὸν διαίρουν φυλὴ μὲ φυλὴ, ἔθνος μὲ ἔθνος, σκορπίζοντας τὸ μῖσος τῶν ταξικῶν καὶ κοινωνικῶν διακρίσεων, πού εἶναι ἡ κατάρα τῶν λεγομένων Χριστιανικῶν λαῶν. Μόνον ἡ Θεοσοφία μπορεῖ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸ βούλιαγμα σ' ἓναν πολυτελεῆ ὕλισμό, μέσα στὸν ὁποῖον θὰ παρακμάσῃ καὶ θὰ σαπίσῃ, ὅπως ἔγινε μὲ τὸσους παλαιούς πολιτισμούς.

Στὰ χέρια σας, ἀδελφοί μου, εἶναι ἐμπιστευμένη ἡ εὐημερία

τοῦ ἐρχομένου αἰῶνος. Μεγάλῃ εἶναι ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθύνη. Ἐὰν ἀπὸ τῆ ζωὴ μου καὶ ἀπὸ τὶς διδασκαλίες μου κερδίσατε μιὰ ἀκτίδα τοῦ ἀληθινοῦ Φωτός, σὰς ζητῶ εἰς ἀναπαύοσιν νὰ δυναμώσετε τὶς προσπάθειές σας γιὰ τὴν Ὑπόθεσι, γιὰ τὸν θραμβο τοῦ Φωτός, ὥστε νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον, κι' ἐγὼ νὰ ἰδῶ ἐξασφαλισμένη τὴν σταθερότητα τῆς Ἐταιρίας μας, πρὶν φύγω μὲ τὸ φθαρμένο σῶμα μου.

Εἶθε οἱ εὐλογίες τῶν περασμένων καὶ τῶν τωρινῶν μεγάλων Διδασκάλων νὰ ἔλθουν σ' ἐσᾶς. Ὅσο γιὰ μένα, δεχθῆτε ὁμαδικὰ τὴν διαβεβῶση τῶν ἀληθινῶν καὶ ἀναλλοίωτων αἰσθημάτων μου καὶ τῶν εἰλικρινῶν καὶ ἐγκαρδιῶν εὐχαριστιῶν μου γιὰ τὸ ἔργον ποῦ ἀποτελέσθη ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐργάτες.

Ἡ μέχρι τέλους θεράπων σας
Ε. Π. ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ὁμιλία μετὰ τὴν ἀποτέφρωση

Κατὰ τὴν ἀποτέφρωση τοῦ σώματος τῆς Ε.Π.Μ., ὁ ἰδιαιτέρως γραμματέας τῆς ἀδ. Ρ.Σ. Μὴντ μίλησε στοὺς παραστάτας καὶ, μετὰ τῶν ἄλλων, εἶπε :

«Ἡ Ἐλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκου πέθανε, ἀλλὰ ἡ διδασκάλισσα καὶ φίλη μας εἶναι πάντα ζωντανὴ καὶ θὰ ζῆ πάντα στὶς καρδιές καὶ στὴ μνήμη μας. Ἡ προσωπικότης ποῦ ἐγνωρίσαμε ὡς Ε.Π.Μ., δὲν εἶναι πιὰ μαζί μας, ἀλλὰ ἡ μεγάλη καὶ εὐγενικὴ ἀτομικότης, ἡ μεγάλη ψυχὴ ποῦ μᾶς ἐδίδασκε μιὰ ζωὴ

ἀγνότερη καὶ περισσότερο ἀνιδιοτελεῆ, εἶναι πάντα ἐνεργὸς. Ὅπως μᾶς ἐδίδασκε, ἡ προσωπικότης εἶναι ἓνα πρόσκαιρο μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἶναι ἀπλῶς τὸ ἐξωτερικὸ ἔνδυμα τῆς ἀληθινῆς ἀτομικότητος.

Τῆς χρωστάμε νὰ συνεχίσωμε τὸ ἔργον τῆς, ποῦ τόσο εὐγενικὰ ξεκίνησε. Τὸ καθήκον μας δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὸν σεβασμὸν στὴν προσωπικότητά τῆς, ἀλλὰ ἐκπληρώνεται μὲ ἐργασία γιὰ τοὺς σκοπούς, ὑπὲρ τῶν ὁποῶν καὶ ἐκεῖνη ἐργάσθη καὶ θυσιάσθηκε. Ἄν ἦταν, δυνατόν, τῶ-

τόν άστρικό κόσμο και τό άνθος, πού έπιπλέει στό νερό και ρα, έδώ, νά μάς μιλήσει, άσφαλώς θά μάς έδινε ένα μήνυμα, σέ μάς έδώ και σ' άλλους τούς ανθρώπους, χωρίς διάκριση φύλης, πίστεως, ή φύλου, ένα μήνυμα για μία διάφορετική βιοτική: Άγνή ζωή, άνοιχτός νοός, καθαρή καρδιά, πρόθυμη δανόηση, έλεύθερη πνευματική αντίληψη, άδελφικότητα πρós άλλους, έτοιμότητα στό δίδειν και δέχσθαι συμβουλή και οδηγία, θαρραλέα άντοχή στην άδικία, γενναία υπεράσπιση τών άρχών,

πού άδिका προσβάλλονται και σταθερό βλέμμα πρós τό ιδεώδες τής ανθρώπινης προόδου και τελειοποίησης, αυτά — θά μάς έλεγε, όπως μάς τά είχε ξαναπή — είναι τά χρυσά σκαλοπάτια, πού οδηγούνε στό Ναό τής Θείας Σοφίας.

Και τώρα, με σιωπή ας αφήσωμε τό σώμα τής διδασκαλίας μας και ας έπιστρέψωμε στόν κόσμο τής καθημερινής ζωής, με την άπόφαση νά κάμωμε τόν σεβασμό μας και την άγάπη μας έργο στη ζωή μας.»

Σ Κ Ε Ψ Ε Ι Σ

για την Ήμερα του Λωτού

«Δέν υπάρχουν άρχαία σύμβολα δίχως βαθιά φιλοσοφική έννοια και μάλιστα, ή σημασία τους αύξάνει με την άρχαιότητα. Τέτοιο είναι και ό λωτός. Είναι τό έμβλημα τών πνευματικών και φυσικών δυνάμεων του σύμπαντος. Τό άνθος του λωτού συμβολίζει τά σύμπαντα, τό άφηρημένο και τό συγκεκριμένο. Είναι ή πιό γραφική άλληγορία πού έγινε ποτέ: Τό Σύμπαν άναπτυσσάμενο άπό τόν κεντρικό Ήλιο, τό ΣΗΜΕΙΟΝ, τό κερυμμένον σπέρμα.

Ή ύποκρυπταμένη σ' αυτό τό σύμβολον ιδέα άπαντάται σ' όλα τά θρησκευτικά συστήματα. Είναι ή έκπόρευσις τής θείας Ίδεατότητας άπό τό άφηρημένο στό συγκεκριμένο ή την όρατή μορφή.

Ό λωτός είναι μία πολυ άρ-

χαία και εύνοούμενη παρομοίωση για τόν Κόσμο τόν ίδιο, και για τόν άνθρωπο.. Πρώτον, ό σπόρος του λωτού περιέχει μία τέλεια μικρογραφία του μέλλοντος φυτού, πού σημαίνει ότι τά πνευματικά πρωτότυπα όλων τών πραγμάτων προύπηρχαν στόν αύλο κόσμο, προτού ύλοποιηθούν, στη Γή. Δεύτερον, τό ότι τό φυτό του λωτού άναπτύσσεται μέσα στό νερό, έχοντας τις ρίζες του στην ίλυ ή λάσπη, και άνοίγοντας τό άνθος του εις τόν άέρα, συμβολίζει την ζωή του ανθρώπου και του Κόσμου. Διότι, ή Μυστική Διδασκαλία λέγει ότι τά στοιχεία άμφοτέρων είναι τά ίδια και άναπτύσσονται πρós την ίδια κατεύθυνση. Ή βυθισμένη στην ίλυ ρίζα του λωτού παριστάνει την ύλική ζωή, τό στέλεχος πού περνάει μέσ' άπό τό νερό παριστάνει

άνοίγει, πρὸς τὸν οὐρανό, εἶναι ἔμβλημα τοῦ πνευματικοῦ ὄντος.

(Ἀπὸ τὴ Μυστικὴ Διδασκαλία)

«Ἡ οὐράνια σταγόνα ὀρόσου, ποὺ γλιστράει μὲ τὴν πρώτη πρωινή ἠλιαχτίδα στὸ στήθος τοῦ λωτοῦ, φθάνοντας στὴ γῆ μεταβάλλεται σὲ μόρια πηλοῦ. Ἴδὲς τὸ μαργαριτάρι τώρα ἔγινε κηλίδα βορβόρου.»

(Ἡ Φωνὴ τῆς Σιγῆς, 11)

«Ἄφησε τὴν Ψυχὴ σου νὰ ἀκροᾶται κάθε κραυγὴ πόνου, ὅπως καὶ ὁ Λωτὸς γυμνώνει τὴν καρδιά του γιὰ νὰ ρουφήξῃ τὸν πρωινὸ ἥλιο.»

(Ἡ Φωνὴ τῆς Σιγῆς, 12)

«Υπάρχουν τρεῖς ἀλήθειες ἀπόλυτες, ἀνώλεθρες, καὶ ὅμως ἀ-

νείπωτες, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν λέξεις.

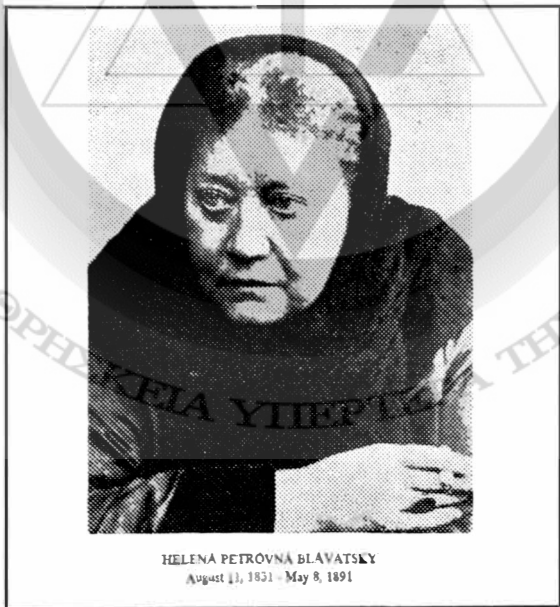
Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατη καὶ τὸ μέλλον της εἶναι ἀπεριόριστο.

Ἡ ζωοδότης ἀρχὴ κατοικεῖ μεθ' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν, εἶναι ἀπέθαντη καὶ αἰώνια εὐεργετική, δὲν ἀκούεται, οὔτε ἐρᾶται ἢ ὀσφραίνεται, ἀλλὰ γίνεται ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀντίληψη.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ὁ δικός του ἀπόλυτος νομοθέτης, ὁ διαθέτης τῆς δόξας ἢ τῆς ἀμαυρωσύνης του, ὁ ἐτυμῆγορος τῆς ἀνταιμιωθῆς ἢ τῆς τιμωρίας του.

Οἱ ἀλήθειες αὐτὲς εἶναι τόσο μεγάλες, ὅσο καὶ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ, τόσο ἀπλὲς ὅσο καὶ ὁ ἀπλούστερος νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Θρέψετε μὲ αὐτὲς τοὺς πεινῶντες».

(Τὸ εἰδύλλιο τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ)

HELENA PETROVNA BLAVATSKY
August 11, 1821 - May 8, 1891

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

Πρέπει να χωρισθούν;

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ πρέπει να χωρίσουν, τὸ θέμα αὐτὸ ἀνεκινήθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀντιθέσεως τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Κυβέρνηση, γιὰ τὸ ζήτημα τῶν «νεκρῶν» γάμων. ΥΠΕΡ τοῦ χωρισμοῦ ἐξεδηλώθησαν, ἀπαντῶντες σ' ἔρευνα ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, οἱ καθηγητὰι τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γ. Κουμάντος (Ἀστικοῦ Δικαίου), Ἀριστόβ. Μάνσης (Συνταγματικοῦ Δικαίου), Μιχ. Σταθόπουλος (Ἀστικοῦ Δικαίου), καὶ Σάββας Ἀγουρίδης (Θεολογίας), τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ν. Παπατωνίου (Ἀστικοῦ Δικαίου), Δημ. Τσάτσος (Συνταγματικοῦ Δικαίου), ἡ καθηγήτρια τῆς ἐγκληματολογίας στὴν Πάντειο Ἀλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου καὶ ὁ Ἀλ. Σακελλαρόπουλος, τῶς πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν.

ΚΑΤΑ τοῦ χωρισμοῦ ἐξεφράσθησαν οἱ καθηγητὰι τῆς Θεολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Βλ. Φειδάς καὶ Εὐάγγ. Θεοδώρου, καθὼς καὶ οἱ Μητροπολίται Φιλίππων κ. Προκόπιος, Περιστερίου κ. Χρυσόστομος καὶ Ἀνεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμος.

ΜΕΣΑΙΕΣ ἀπόψεις διετύπωσαν ὁ Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρος, ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου στὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ ὁ Ἰω. Δεληγιάνης, καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου στὸ πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Περὶ τῆς τῶν διατυπωθειῶν ἀπόψεων παραθέτει ὁ ΙΛΙΟΣΟΣ, χάριν τῶν συνδρομητῶν του.

Γ. ΚΟΥΜΑΝΤΟΣ, Τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

Οἱ μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις καὶ τὰ θρησκευτικὰ βιώματα εἶναι αὐστηρὰ προσωπικὰ ζήτημα τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἱκανοποίηση τῶν ὁσίων θρησκευτικῶν ἀναγκῶν δὲν πρέπει νὰ ἀνάγεται σὲ κρατικὴ λειτουργία. Καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ ἐξαναγκασμοῦ, ποῦ συνδέεται μὲ τὶς κρατικὲς λειτουργίες, εἶναι τελείως ἀταίριαστο γιὰ τὴς ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικότητος.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις θεμελιώνουν τὴν ἀνάγκη τοῦ χωρισμοῦ ἀνάμεσα στὴν Πολιτεία καὶ τὴν Ἐκκλησία.

Ν. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, Τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης:

Ἄν συνειδητοποιήσουμε ἔτσι, ὅτι ὁ «χωρισμὸς» τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Κράτος δὲν σημαίνει νὰ ἀφαιρεθῶν δικαιώματα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τότε ἀσφαλῶς καὶ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἀντιμετωπιστεῖ πιὸ ψύχραιμα. Μὲ τὸ χωρισμὸ ἀπλῶς θὰ ἀποκτήσει ἡ Ἐκκλησία πλήρη αὐτοδιοίκηση καὶ θὰ ἀπαλλαγούν καὶ ἡ Πολιτεία ἀπὸ τὸ βάρος νὰ ἀπασχολεῖται μὲ ἐκκλησιαστικὰ θέματα καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν πολιτειακὴ τῆς ἐξάρτηση.

ΔΗΜ. ΤΣΑΤΣΟΣ, Τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ

Δικαίου, στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονί- κης:

Σήμερα — δηλ. σύμφωνα με το άρθρο 3 του Συντάγματος, η Ὁρθοδοξία είναι η «ἐπικρατούσα» στην Ελλάδα θρησκεία. Η ἠθική της, ἐπικρατούσα ἠθική. Η νομοτροπία της, ἐπικρατούσα νομοτροπία. Η κοσμοθεωρητική της ἀφετηρία ἔγινε στοιχείο της ἑλληνικῆς νομιμότητας.

Γιὰ ὅποιον σέβεται τὴν ἐννοία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θρησκείας, οἱ θέσεις μου ἀποτελοῦν ριζικὴ ὑπερασπίση τῆς Ὁρθοδοξίας. Καὶ νὰ γιατί: Ὅποιος πιστεύει στὴν Ὁρθοδοξία, ἢ ἔστω ὅποιος ἀπλῶς σέβεται τοὺς Ὁρθοδόξους, ἀναγνωρίζει στὸ φορέα τους, στὸ φορέα μας, ὅση δύναμη ἐμπεριέχει ἡ ἀξιοπιστία του. Ὅποιος στὴ θέση τῆς ἀξιοπιστίας ἀναζητεῖ συνταγματικὰ καὶ νομικὰ δεκανίκια, ὅποιος, ἀντὶ νὰ κερδίσει, θέλει νὰ ἐκμαιεῖσει πιστοὺς, ὅποιος θέλει τὴ θρησκεία τοῦ νομικὰ κατοχυρωμένη, συνταγματικὰ κατοχυρωμένη, κρατικὰ κατοχυρωμένη, ἔ, αὐτὸς δὲ δίνει οὔτε δράμι πίστη στὴν ὑπόθεσή του.

Συμπέρασμα: Ὁ ἀγῶνας γιὰ τὸ χωρισμὸ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ ἡ καθιέρωση ἰσοτιμίας ἀνάμεσα σὲ ὅλες τὶς θρησκείες καὶ τὰ δογματὰ στὴ χώρα μας, εἶναι πράξη φιλοθρησκευτικὴ, εἶναι πράξη σεβασμοῦ στὴν ἀξιοπρέπεια καὶ στὴν εὐπρέπεια τοῦ πολίτη.

ΑΡΙΣΤΟΒ. ΜΑΝΕΣΗΣ, Τακτι- κὸς Καθηγητὴς τοῦ Συνταγμα- τικοῦ Δικαίου στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ- σαλονίκης:

Ἡ σημερινὴ φάση τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ὅπως ἔχει ἀποκρυσταλλωθεῖ στὸ Σύνταγμα (ἄρθρο 3) καὶ στὴν ἰσχύουσα νομοθεσία βρίσκεται ἀπὸ μεταίχμιον μεταξύ τοῦ συστήματος τῆς «νομωκρατοῦσης Πολιτείας» καὶ ἐνὸς ἰδιόρρυθμου καθεστώτος «συναλληλίας», ποῦ ἀντὶ νὰ ἐφαρμόξει τὴν ἀρ-

χὴ «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ», καταλήγει νὰ εὐνοεῖ περισσότερο τὴν Ἐκκλησία παρὰ τὸ Κράτος. Διότι, τὸ μὲν Κράτος ἀπέχει ἤδη ἀπὸ ἐπεμβάσεις στὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία, ἐπικαλούμενη τὴν ἰδιότητα τῆς ὡς «ἐπικρατούσης θρησκείας», διεκδικεῖ ἀποφασιστικὴ γνῶμη καὶ ἐπιδιώκει νὰ ὑποκαταστήσει τὸ Κράτος (ὅπως π.χ. συνέβη μετὰ τὴν προσφατὴ ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας γιὰ τοὺς «νεκροὺς γάμους»), σὲ θέματα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητάς του, ὅπως εἶναι τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν. Γιὰ τὴν στάση ὅμως αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας τὸ Κράτος πρέπει νὰ αἰτιάζεται καὶ τὸν ἑαυτό του. Γιὰ αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔχει συγκατατεθεῖ νὰ «συνεργάζεται» μετὰ τὴν Ἐκκλησία γιὰ «θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος», ὅπως π.χ. «τὰ τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος, τῆς ἐν τῷ στρατεύματι θρησκευτικῆς ὑπηρεσίας, τῆς ἐξυψώσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας», κλπ. (βλέπε ἀρθρο 2 τοῦ νόμου 590)1970 «περὶ τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»).

Ἔτσι ὅμως τὸ λεγόμενο «σύστημα τῆς συναλληλίας» τείνει νὰ μετατραπῆι στὴν πράξη σὲ μιὰ παραλλαγή τοῦ ἀναχρονιστικοῦ «ιεροκρατικοῦ συστήματος», ποῦ εἶναι ἀπαράδεκτο στὸ πλαίσιο ἐνὸς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζω, παρόμοιες σχέσεις μεταξύ Κράτους καὶ Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχουν πιά σήμερα σὲ καμιά χώρα τῆς Εὐρώπης, Δυτικῆς ἢ Ἀνατολικῆς Ἑλλάξῃ ἢ κυβέρνησις νὰ τὸ λαβεῖ καὶ τοῦτο ἐγκαίρῃ ὑπόψη τῆς, τώρα ποῦ ἡ χώρα μας γίνεται μέλος τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

ΜΙΧ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, Τακτι- κὸς Καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου στὴ Νομικὴ Σχολὴ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

Ὁ χωρισμὸς σημαίνει χωρισμὸ ἀρμοδιοτήτων καὶ καθηκόντων καὶ

τέλος στη σχετική σύγκυση. Δεν σημαίνει βέβαια, ότι η Έκκλησία δεν θα μπορεί να έχει και να διαδίδει, ίσως και να επιβάλλει με το κύρος της — και μόνο μ' αυτό — δικές της απόψεις σε οποιοδήποτε κοινωνικό ή εθνικό ζήτημα. Το δικαίωμα αυτό έχει άλλωστε κάθε οργανωμένη κοινωνική ομάδα, αλλά και κάθε άτομο.

Άλλὰ άλλο να έχεις γνώμη για κάτι και άλλο να έχεις αρμοδιότητα γι' αυτό ή να θέλεις να το επιβάλλεις ακόμη και σε πείσμα του λαού, που ή φωνή του φυσικά ακούγεται στη Βουλή και όχι στην ΄Ερα Σύνοδο.

ΑΛ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, τέως Πρόεδρος του Δικηγορι- κού Συλλόγου ΄Αθηνών:

΄Η Δημοκρατία και οι προσδεδυμένες δυνάμεις της χώρας έδειξαν πάντοτε σεβασμό στην Έκκλησία. Έκδήλωση σεβασμού δεν σημαίνουν οι κούφιας ρητορικές κορώνες από αυτόσανακρησσομένους προστάτες της Έκκλησίας, που σε συνεργασία με τις παρεκκλησιαστικές οργανώσεις την κατηλεύονται, για να εξασφαλίσουν μιὰ κρπποια έκλογική πελατεία, όπως συνέβη και με τον παλιομερολογητισμό.

Γι' αυτό έλπιζω, ότι ανάμεσα στα θέματα που θα άπασχολήσουν την προσεχή ΄Αναθεωρητική Βουλή θα είναι και η καθιέρωση της πλήρους αυτόνομίας της Έκκλησίας (δηλ. με όλο το ουσιαστικό της περιεχόμενο). Και πρώτο χρέος της πρέπει να είναι η έξουδετέρωση των παρεκκλησιαστικών οργανώσεων που καλλιεργούν τεχνητό θρησκευτικό φανατισμό και άσυμβίβαστη με το έλληνικό πνεύμα μισαλλοδοξία. Αυτό το χρέος επιβάλλει το συμφέρον της Έκκλησίας, για να διαφυλάξει το κύρος της, όπως χρέος του Κράτους είναι να μη άνέχεται παρακρατικές οργανώσεις.

ΑΛΙΚΗ ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΑ- ΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ, Τακτική

Καθηγήτρια της ΄Εγκληματο- λογίας στην Πάντειο:

«Χωρίς να παραγνωρίζω το σημαντικό έθνικό ρόλο που έπαιξε ή ΄Ορθόδοξη Έλληνική Έκκλησία στο παρελθόν, όταν, ιδίως δεν ύπήρχε έλληνική πολιτική έξουσία, νομίζω ότι ήρθε πια ή ώρα του χωρισμού της από την Πολιτεία, όπως σ' όλα τα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη. Κι' αυτό προς το συμφέρον και των δύο, όπως θα προσπαθήσω να εξηγήσω.

Πολλές άναχρονιστικές ρυθμίσεις του δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου μας όφείλονται στο τωρινό ιδιότυπο σύστημα σχέσεων Κράτους και Πολιτείας.

΄Αναφέρω μερικές άπ' αυτές τις ξεπερασμένες ρυθμίσεις:

1) ΄Ο θρησκευτικός όρκος στα δικαστήρια. ΄Η Έκκλησία νομίζει ότι έπεκτείνει την έπιρροή της μ' αυτό τον τρόπο, έπεμβαίνοντας, έμμεσα, στη διαδικασία άπονομής της δικαιοσύνης. Στην πραγματικότητα συναινεί σε μιὰ καθαρά άντιευαγγελική πράξη, αφού ό Χριστός ρητά άπαγόρευσε κάθε όρκο στην έπί του ΄Ορους ΄Ομιλία. (Μαθ. ε' 33—37).

2) ΄Εξ άλλου ή ίδια ή Πολιτεία, ύπό την πίεση ακριβώς της Έκκλησίας, έχει κουρελάσει το θρησκευτικό όρκο στα διαζύγια, που όλοι ξέρουμε ότι είναι στην ούσία τους «συναινετικά», αλλά άρνείται να τα άναγνωρίσει και τυπικά ως τέτοια.

3) ΄Αλλά και γενικότερα στη ρύθμιση του γάμου και του διαζυγίου ή έπιρροή της Έκκλησίας μας είναι έξαιρετικά ζημιογόνα.

΄Επιμένει στο θρησκευτικό τύπο του γάμου, πράγμα που άντιδάνει σαφώς στην έλευθερία της συνείδησης. Έίναι πραγματικά άκατανόητο να ύποχρεώνονται να παντρευθούν θρησκευτικά δύο άνθρωποι άθεοι ή να μην μπορούν στην έποχή μας να παντρευθούν ένας χριστιανός κι' ένας άλλόθρησκος (άρθ. 1353 Α.Κ.), αλλά να άναγκάζεται ό δεύτερος να ύποβάλλεται

στην κωμωδία του... αναγκαστικού βαπτίσματος! Όπως επίσης είναι άκατανόητο δυο μη χριστιανοί, αν στον τόπο μας δεν υπάρχει εκκλησία κατά της θρησκείας τους (λ.χ. δυο βουδιστές), να μη μπορούν να παντρευθούν; εδῶ! Η καθιέρωση του πολιτικού γάμου θα καταργούσε άμέσως τὰ άτοπα αυτά, χωρίς να έμποδίσει καθόλου την τέλεση θρησκευτικού γάμου από τους πιστούς. Τὸ σημερινὸ σύστημα σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας βλάπτει καὶ τὴν Πολιτεία καὶ τὴν Ἐκκλησία. Τὴν Πολιτεία, γιατί ἡ Ἐκκλησία ἐκτρέφει καὶ συντηρεῖ πολλές ἀναχρονιστικές καταστάσεις. Τὴν Ἐκκλησία, γιατί στηριζόμενη στη νομοθετικὰ κατοχυρωμένη προνομιακὴ θέση της, λίγο ἠδιαφέρεται νὰ ἐξελιχθεῖ οὐσιαστικά καὶ νὰ ἐξυψωθεῖ ἠθικο - πνευματικά (ὡστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐξυψώσει καὶ τὸ «ποίμνιο της»). Μὲ τὸ χωρισμὸ ἡ Πολιτεία θὰ ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐλξη αὐτὴ πρὸς τὰ πίσω κί' ἡ Ἐκκλησία θὰ ὑποχρεωθεῖ νὰ στρέψει τὴς προσπάθειές της στὴν ἀπόκτηση πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀκτινοβολίας, ὡστε νὰ μπορέσει νὰ διατηρήσει πιστοὺς ἀληθινούς κί' ὄχι πιά δὴθεν πιστοὺς μὲ τὴν πίεση τοῦ νόμου.»

ΣΑΒΒΑΣ ΑΓΟΥΡΙΔΗΣ, Καθηγητῆς τῆς Θεολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν:

«Ἡ Ἐκκλησία, μόνο πάνω στὶς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ὕψους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μπορεῖ νὰ βρεῖ τὸν ἀληθινὸ ἑαυτὸ της καὶ νὰ προσφέρει στὸ λαὸ μας τὴς ὑπηρεσίες που εἶναι ταγμένη νὰ προσφέρει ἀπὸ τὸν Ἰδρυτὴ της. Ὁ χωρισμὸς θὰ ὠφελήσει καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Κράτος.

» Ἡ Ἐκκλησία θ' ἀποκτήσει τὴ δική της ταυτότητα καὶ γνησιότητα. Καί, χωρίς προστατευτισμούς, ποὺ πάντα διαφθείρουν τὰ ἱστορικά ἱδρύματα, θὰ φροντίζει μὴ της γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς γνησιότητάς καὶ καθαρότητάς της. Θ' ἀναγκα-

στεί, ἀντλώντας μὲς' ἀπὸ τὴς ἴδιες τὴς δυνάμεις της, νὰ πλησιάσει τὸ λαὸ καὶ νὰ ἐκσυγχρονιστεῖ.

» Τὸ κράτος δεν θὰ εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ μετῆρξαι μέσα πιεστικά πάνω στὴν Ἐκκλησία, προκειμένου νὰ πετυχαίνει τὸν ἐκσυγχρονισμό στὴ νομοθεσία τοῦ τόπου.

» Μ' ἄλλα λόγια, οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Κράτους θὰ μετατεθοῦν σ' ἓνα ἐπίπεδο ἠθικό, κοινωνικό καὶ ἔθνικο. Ὅχι πιά οἰκονομικό καὶ νομικό. Ἐτσι αὐτὸ μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία, ἀν γίνοι αὐτοδύναμη ἱκανή, νὰ τραβήξει τὸ δικὸ της δρόμο, νὰ ασκήσει γνήσιο ἔργο πραγματικῆς πίεσης πάνω στὶς κυβερνήσεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν στόχων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἐνῶ μέχρι σήμερα εἶναι τελικὰ ὑποχρεωμένη νὰ συμμορφώνεται σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς χώρους, σ' ὅτι τῆς ὑπαγορεύει τὸ κοινωνικοπολιτικό κατεστημένο τοῦ τόπου, παρα τὴς σπασμαδικῆς της κραυγῆς καὶ διαμαρτυρίας τῆς πρώτης ὥρας.»

ΒΛ. ΦΕΙΔΑΣ, Τακτικὸς Καθηγητῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας στὴ Θεολογικὴ Σχολῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

Κατὰ τὴν προσωπικὴ μου ἐκτίμηση μὲ ἓνα ἐνδεχόμενο χωρισμὸ, που θὰ ὀδηγήσει ὀπωσδήποτε σὲ ἐσωτερικὴ διάσπαση τῆς θρησκευτικῆς ἐνότητας τοῦ λαοῦ, ἡ ἔθνικὴ ζήμια θὰ εἶναι ἀνυπολόγιστη. Καθὲ θρησκευτικὴ κοινότητα θὰ ἐπενδύσει τὴς λαϊκῆς τῆς μετοχῆς σὲ διαφοροὺς κομματικῶν μηχανισμοὺς προσφέροντας λαϊκὰ ἐρείσματα κί ἐλπίζοντας σὲ ἀντιπαροχές. Ἐτσι θὰ γνωρίσουμε στὸν τόπο μας προεκλογικὴ περίοδο μὲ ἀνάμιξη ἐκκλησιαστικῶν κηρυγμάτων στους ἀμβῶνες τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἡ Ἐκκλησία θὰ γνωρίσει μὲ τὴν σειρά της τὴς ὀδυνῆρες συνέπειες κυρίως στὸ χώρα τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ἐνότητας. Μερικὰ μέλη της, ποὺ ἔχουν χάσει τὸ δεσμὸ τους μὲ τὴν Ἐκκλησία μποροῦν νὰ ἀποχω-

ρισθούν από τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα καὶ νὰ προσχωρήσουν σὲ ἄλλες ξένες θρησκευτικὲς κοινότητες ἢ καὶ στὴν ἀθεία. Τὸ ποσοστὸ βέβαια αὐτὸ θὰ εἶναι πολὺ μικρὸ, ἂν ἐκτιμηθεῖ σωστὰ ἢ αὐτοσυνειδησια τοῦ "Ἑλλῆνα καὶ ὁ κοινωνικὸς προβληματισμὸς σὲ ἓνα ὁμοιογενὲς θρησκευτικὸ περιβάλλον. Δὲν θὰ ἰσχύσει ὅμως αὐτὸ γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ κάθε σχισματικὴ κίνηση θὰ μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει σ' ὁλόκληρο τὸ Κράτος δική της ἱεραρχία. Σύντομα δηλαδὴ μετὰ τὸ χωρισμὸ θὰ ἔχουμε στὸ Κράτος πολλὰς ἐκκλησιαστικὲς κεφαλὲς καὶ πολλὰς τοπικὲς ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές, πού πολλὰς φορὲς θὰ βρίσκονται σὲ συνεχῆ ἀνταγωνισμὸ, ἀντιθέσεις καὶ συγκρούσεις μεταξὺ τους καὶ μὲ τὴν Πολιτεία.

Στὴν Ἑλλάδα ἡ θρησκευτικὴ ἐνότητα τοῦ λαοῦ εἶναι βασικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ὁμοψυχία τοῦ ἔθνους σὲ κρίσιμες ἱστορικὲς στιγμές.

**ΕΥΓΙΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, Τρακτικὸς
Καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Ἐκ-
κλησιαστικῆς Ἱστορίας στὴ
Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπι-
στημίου Ἀθηνῶν**

Εἶναι οὐτοπιστικὴ ἡ προσπάθεια «χωρισμοῦ» Ἐκκλησίας καὶ Κράτους. Βέβαια ὑπάρχουν τὰ λεγόμενα «μικτὰ ζητήματα» (ἐκπαιδευ-σεως, περιουσίας, ἐκκλήση. ἀξιωμάτων, ἔορτολογίου, νεκροταφείων κ.τ.τ.), ἢ ζητήματα, πού σχετίζονται μὲ τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως ἀθέων ἢ ἑτεροδόξων (βαπτίσεως, γάμου, διαζυγίου, κηδείας κ.τ.τ.). Μὲ ὅλα αὐτὰ, ὅπως τονίσθηκε, μποροῦν μὲ εἰδικὰ ἄρθρα σὲ σχετικὸς νόμους καὶ μὲ λίγη καλὴ θέληση καὶ ὑπεύθυνη συζήτηση νὰ ρυθμισθοῦν στὰ πλαίσια εἰλικρινοῦς καὶ ἀρμονικῆς συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, πού εὐνοεῖται σήμερα ἀπ' τὸ Σύνταγμα.

Ἄν ἡ κρατικὴ ἐξουσία κρίνει πῶς πρέπει νὰ ἐπιβάλλει τὸ σύστη-

μα «χωρισμοῦ» Ἐκκλησίας καὶ Κράτους, νομίζω πῶς θὰ ἦταν καιριο πλῆγμα κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ἔαν — ἀντίθετα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Συντάγματος — σχετιζόταν ἡ Ἐκκλήσια πρὸς τὸ ἰδεώδες τῆς παιδείας καὶ ἔαν — ἐν ὀνόματι τοῦ «χωρισμοῦ» — ἐπιδικώταν ὁ ἐξοβελισμὸς τοῦ μαθηματος τῶν Θρησκευτικῶν ἀπ' τὰ Σχολεῖα. Αὐτὸ μόνο μιά στρατευμένη ἀθειστικὴ κυβέρνησις θὰ μπορούσε νὰ τὸ διανοηθεῖ. Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν βοηθεῖ στὸν καθολικὸ ἀξιολογικὸ προσανατολισμὸ καὶ στὴν ὁλοκλήρωσι τῆς προσωπικότητας, γιὰτὶ ἀναποκρίνεται στὰ αἰτήματα τῆς «ἀγωγῆς τοῦ ὅλου» καὶ ἰκανοποιεῖ θεμελιώδεις προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος καὶ εἰδικότερα τὶς βαθύτερες ἀνησυχίες τῆς νεανικῆς ψυχῆς, πού ἀπεχθάνεται τὸν νιχιλισμὸ κι' ἀναζητεῖ πάντοτε τὴν ὑψίστη Ἄξια καὶ τὸ ὕψιστο Ἄγαθόν.

**Ὁ Μητροπολίτης Φιλίππων κ.
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:**

Οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ ἔχουν σφρηλατηθεῖ καὶ δοκιμασθεῖ σὲ μιά μακραίωνη διαδικασίᾳ τοῦ πολυταράχου καὶ πολυκυμάντου ἔθνικου μας βίου. Οἱ σχέσεις αὐτὲς διαμόρφωσαν μιά παράδοσι, πού ἀποτελεῖ σὲ πολλὰ σημεῖα καὶ τὴ βάση, ἐπάνω στὴν ὁποία θεμελιώνονται σήμερα οἱ σχέσεις τῶν δύο Ὄργανισμῶν. Τὸ παραδοσιακὸ αὐτὸ πλαίσιο κατοχυρώνεται στὰ περὶ Θρησκευτίας ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, ὅπως διώνεται στὴν ἐθνικὴ μας αὐτοσυνειδησίᾳ.

Τὸ ἐρέθισμα τῶν σημερινῶν συζητήσεων γιὰ τὸν χωρισμὸ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας εἶναι θεωρητικὸ καὶ νομικιστικὸ, γιὰτὶ πηγάζει ἀπὸ τὸ ὄραμα ἑνὸς λαϊκιστικοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, στὸ ὁποῖο οἱ ἐθνικοὶ θεσμοὶ πρέπει νὰ συμπιεσθοῦν καὶ νὰ ἐξουδετερωθοῦν.

Πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ χωρισμὸς Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας χωρὶς νὰ ἀλλοιωθεῖ τὸ ἔθνικὸ πρόσωπο τοῦ

Ελληνισμού. Προσωπικά θεωρώ αδιανοήτῃ κάθε προσπάθεια διὰ τὸ ξεριζώμα ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνικῆς του συνειδήσεως, γεγονός που στίς ἡμέρες μας, μὲ βάση ἐκτίμησεως τις κρίσιμες διὰ τὸ μέλλον διεθνείς μας σχέσεις, πρέπει ιδιαίτερα νὰ προσεχθῆι.

Ὁ Μητροπολίτης Περστερίου καὶ Χρυσοστόμος

Οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας θεωροῦν τὴν Ἐκκλησίαν ὡς τροχοπέδην διὰ τὸν εκσυγχρονισμόν τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας καὶ προσπαθοῦν ἐμμέσως ἢ ἀμεσῶς νὰ τὴν ἐγκλείσουν μέσα εἰς ἓνα φρούριον ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἀσχολῆται αποκλειστικῶς καὶ μόνον μὲ τὰ πνευματικὰ χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν ἀνάμιξιν εἰς τὸν δημόσιον - κοινωνικὸν βίον τῶν πιστῶν τῆς, ὁ ὁποῖος πρέπει, κατ' αὐτοὺς πάντοτε, νὰ ρυθμίζεται αποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὴν Πολιτείαν.

Μία διχοτόμησις ξηρὰ, ἀκαμπτος καὶ ἀπόλυτος μεταξὺ τῶν δύο, θὰ ἀποτελεῖ μεγίστον κίνδυνον διὰ τὴν ἑνίαν προσωπικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρθοδοξοῦ Πολίτου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐξ ἴσου τέκνον τῆς Ἐκκλησίας καὶ μέλος τῆς Πολιτείας. Μία τοιαύτη διχοτόμησις θὰ ἀποτελεῖ ἐπίσης μεγίστον κίνδυνον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς αὐτονομίας, τῆς προσωπικότητος ἢ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους κατὰ τὴν στιγμήν αὐτὴν πού πρόκειται νὰ γίνῃ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς εἰς τὴν χοάνην τῆς ὁποίας ἐξαφανίζεται ἡ αὐτονομία καὶ ἡ φυσιογνωμία τῶν μικρῶν κρατῶν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀποτελεῖ φυγοκεντρον ἀλλὰ κεντρομόλον δύναμιν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Κρατος καὶ Ἔθνος. Ὡς μία τοιαύτη ακριβῶς δύναμις ἢ Ἐκκλησία δύναται καὶ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ Ἐθνους διὰ τὴν διατήρησιν τῆς πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς αὐτοῦ ἐνότητος καὶ φυσιογνωμίας.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ ἈΝΘΙΜΟΣ

Τοὺς Ἕλληνας μᾶς χωρίζουν σήμερα τὰ κόμματα, οἱ προσωπικὲς φιλοδοξίες, οἱ πολιτικαὲς πεποιθήσεις, ἀκόμη καὶ τὸ ποδοσφαῖρον. Καὶ μόνον ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἑνώνει, χωρὶς διακρίσεις καὶ χωρὶς παθῆ. Πρέπει ἀκόμη νὰ προσθέσω, πῶς ἡ ταυτότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού ἐκφράζεται στίς χώρες τῆς αποδημίας τῶν Ἑλλήνων (Ἀμερική, Αὐστραλία, Γερμανία), ἐξασφαλίζεται χαρῆς τὴν Ὀρθοδόξην Ἐκκλησίαν μας. Αὐτὸ τὸ προνόμιον θὰ χαθεῖ, ὅταν ἡ Ἐκκλησία τῆς αποδημίας θὰ ἀισθανθεῖ τὴν ἀποκοπὴν τῆς μητρικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ δένδρον τοῦ κρατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' οἱ συνέπειες θὰ εἶναι εὐρύτερες καὶ τραγικότερες.

Ποιμαίνω μιὰ ακριτικὴν Μητρόπλη στὸν Ἐβρο. Σὰς πληροφωροῦ, λοιπόν, πῶς ὁ πολῦπαθος ἐκεῖ λαὸς μας, θέλει σὲ ὅλες τῆς δημόσιες ἐκδηλώσεις, στίς εορτές του καὶ στοὺς τόνους του, ὅλους μαζί τοὺς φορεῖς τῆς ἐξουσίας. Τὸν νομαρχοῦ, τὸν στρατηγὸν, τὸν δήμαρχο καὶ κυρίως τὸν μητροπολίτην.

Καὶ κατ' ἀναλογία τὸ ἑλληνικὸ χωριό, τὸ χωριὸ τῶν συνορῶν πού ζεῖ χίλια χιλιόμετρα μακρὰ ἀπὸ τὴν «προσθευτικήν» Ἀθήνα, θέλει νὰ βλέπει μαζί πάντα τὸν παπὰ, τὸν δάσκαλο καὶ τὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος. Ποιὸς θὰ ἀποτολμησῆι ποτέ νὰ πληξῆι τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνα ἀκριά τὴν συνύπαρξιν αὐτῶν τῶν φορέων, πού ἀντιπροσωπεύουν μέσα του τῆς ἀδιάσπαστες ἑνώσεις τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος.

Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ - ΝΟΥΑΡΟΣ, Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐπὶ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975, ὅπως καὶ ὅλα τὰ Συντάγματα, πού ἴσχυσαν ἀπὸ τὴν ἰδρύσιν τοῦ νεοελληνι-

κοῦ κράτους, ἀναγνωρίζουν ὡς ἐπικρατοῦσα τῇ θρησκείᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ περιέχουν διατάξεις γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν ἐποπτεία τῆς ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἰδιόζουσα αὐτῇ νομικὴ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὀφείλεται σὲ δυὸ κυρίως λόγους: Πρῶτον, στὸν ἡγετικὸ ρόλο τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ στὶς μεγάλες ὑπηρεσίες πού προσέφερε σ' ὄλους τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ἱστορικές περιπέτειες τοῦ ἔθνους μας. Καὶ δεύτερον στὸ γεγονός ὅτι οἱ ὄπαδοὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς ἀποτελοῦν τὴ μεγαλύτερη μερίδα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς —συνεχίζει ὁ κ. καθηγητῆς— τὸ ἰσχύον σήμερα σύστημα τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, σύστημα πού ἔχει διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὶς ἰδιαίτερες συνθήκες τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ ἱστορίας, ἀναποκρίνεται στὶς γενικές του γραμμὲς πρὸς τὶς ἀντιλήψεις τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ μας. Βέβαια τὸ σύστημα αὐτὸ δὲν στερεῖται ἀπὸ μειονεκτήματα. Σοβαρὰ ὅμως μειονεκτήματα ἐμφανίζει καὶ τὸ σύστημα τοῦ τελείου χωρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν Πολιτεία, σύστημα πού εἶναι ἀγνωστο στὸ λαὸ μας καὶ ξένο πρὸς τὴν ἱστορία μας. Τὸ σύστημα αὐτὸ τοῦ χωρισμοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποστερεῖ τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν πολύτιμη συμπάραστασις καὶ βοήθεια πού τῆς παρέχει ἡ Πολιτεία γιὰ τὴν ἐκπλήρωσις τοῦ ἔργου της, καί, ἀφ' ἑτέρου, μειώνει σημαντικὰ τὴν κρατικὴ ἐποπτεία στὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, πράγμα πού δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ ὀδηγήσει στὴ βελτίωση τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ ἔχει ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

ΙΩ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, Τακτικὸς Καθηγητῆς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης:

Νομίζω, πὼς καὶ ὑπὸ τὸ ἰσχύον καθεστῶς τῶν σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, θὰ μπορούσαν καὶ τὸ σύστημα τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου νὰ ἐκσυγχρονισθεῖ καὶ ὁ πολιτικὸς γάμος νὰ εἰσαχθεῖ καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς κλονισμὸς τοῦ γάμου ὡς λόγος διαζυγίου νὰ θεσπισθεῖ, ἐφ' ὅσον ἡ Πολιτεία θὰ εἶχε τὴ δύναμη νὰ κάμψει τὴν ἀντίθεση τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ τὸ ἔκανε κατὰ τρόπο, πού νὰ μὴ θίγει τὴν ἐλευθερία τῶν πιστῶν, νὰ συμμορφώνονται, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιθυμοῦν, μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς κανόνες.

Καὶ ἀντίστροφα, θὰ μπορούσε, ὑπὸ καθεστῶς χωρισμοῦ, νὰ παρουσιασθεῖ τὸ φαινόμενο μεγαλύτερης θρησκευτικῆς ἐπίδρασης στὴ ρύθμιση τοῦ δημοσίου βίου ἢ τῶν ἰδιωτικῶν σχέσεων ἀπὸ ὅ,τι σήμερα. Τὸ ζήτημα, ἐπομένως, εἶναι σὲ τελευταία ἀνάλυση, ζήτημα «δυναμικῆς» ἀναμέτρησης μεταξὺ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία ἡ τελευταία — ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία — ἔχει δεῖξει στὸ παρελθὸν ἰκανότητες μεγάλης ἐλαστικότητας καὶ προσαρμογῆς.

Βέβαια, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀξιωθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ὑποχωρήσεις, πού συνιστοῦν σαφεῖς παραβάσεις τοῦ δόγματός της. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἴδια θὰ πρέπει νὰ καταλάβει, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἀξίωση ἀπὸ τὴν Πολιτεία, νὰ σταματᾷ σὲ ἐμπόδια πού ἀνάγονται στὸ ἐκκλησιαστικὸ δόγμα, ὅταν πρόκειται νὰ ρυθμίζει καυτὰ θέματα τῆς συνεχῶς ἐξελισσόμενης κοινωνικῆς ζωῆς.

«Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων»

ΜΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ
ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΔΟΞΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΜΕΤΑΒΙΩΣΕΙΣ

(ἡ συμπλήρωση ἐξαετίας — 1973 ἕως 1979 — στὴν κυκλοφορία τῶν σχετικῶν κεμένων)

Μιὰ ἐξαιρετικὴ πνευματικὴ μορφὴ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου εἶχε περάσει ἀπὸ τὴ χώρα μας — καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά μας, τὴν Ἀθήνα — λίγο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ εἶχε ζήσει: ἐδῶ ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1922 ἕως τὸ 1924.

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἔγραψε στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Μαρούσι: τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα κείμενα, ὅπου περιγράφει: μὲ τόσες λεπτομέρειες τὴν μελλοντικὴ πορεία τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὸν 21ον αἰῶνα καὶ πέρα, γιὰ μακροχρόνια διαστήματα. Αὐτὰ τὰ κείμενά του ὁ Ντήναχ τὰ ἐμπιστεύθηκε στὸν τότε μαθητὴ του, τὸν σημερινό μας γνωστὸ καὶ διακεκριμένο καθηγητὴ κ. Γεώργιο Παπαγατζῆ. Κι' ὁ τελευταῖος αὐτός, μεταφράζοντάς τα ἀπὸ τὰ γερμανικά σὲ ὠραία λογοτεχνικὴ ἀπόδοση στὴ δημοτικὴ, τὰ ἔχει ἐκδώσει: μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων», σὲ δύο τόμους πού κυκλοφοροῦν τώρα καὶ ἔχουν γίνε: τὸ μπέστ-σέλλερ σὲ κύκλους ἀναγνωστῶν καὶ ἀναγνωστριάων μὲ ἀνώτερη μόρφωση καὶ μὲ ἐσωτερικὴ καλλιέργεια.

Ὁ Πάουλ Ἀμαντέους Ντήναχ, ὁ κεντροευρωπαῖος αὐτός γερμανόφωνος ἐκπαιδευτικός, ἦταν ἀναντίρρητα φιλέλληνας καὶ γι' αὐτὸ καὶ πόνεσε καὶ ἔζησε δλόψυχα τὸ δράμα τῆς φυλῆς μας τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1922. Στὴν προμετωπίδα τῶν κειμένων του γράφει στὰ ἑλληνικά τὴν παραδοσιακὴ τῆς μεγάλης Ἰδέας φράση: «πάλι: μὲ χρόνια μὲ καιρούς», ἀν καὶ τὴν συναρτὰ ἐκεῖ ἔχει μὲ μιὰν ἀναβίωση τῆς θυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ μὲ μιὰν ἀναγέννηση στὴς πνευματικὲς ἀξίες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ εἶναι: ὁ θαυτέρος πόθος τῆς ψυχῆς του καὶ ὁ καημός του εἶναι: ἡ μονομέρεια τοῦ τεχνικοοικονομικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ 20οῦ αἰῶνα μας.

Ὁ Παῦλος Ἀμαδέος Ντήναχ, ἐμφανίζει τὶς θαυμάσιες περιγραφές τῶν κειμένων του σὰν νὰ εἶναι ζωντανές ἀναμνήσεις ἀπὸ μιὰν προὔπαρξη καὶ διαβεβαιώνει ὅτι ἔχει ζήσει δύο χωριστές ζωές. Δὲν εἶναι βέβαια ὅλοι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν πιστέψουν. Γιὰ ὅσους δὲν παραδέχονται τὴν παραψυχολογία καὶ τὰ μεταψυχικὰ φαινόμενα, τὰ κείμενα τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων», ἀποτελοῦν ἐνορατικές προρρήσεις μὲ μιὰ καταπληκτικὴ ἱκανότητα προγνώσεως. Εἶναι κείμενα ἐφαρμοσμένης μελλοντολογικῆς κοινωνιολογίας καὶ αἰσιδόξης προοπτικῆς στὴ μεταψυχική.

Ἀπὸ πρώτη ὄψη ἢ «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» φαίνεται νὰ εἶναι σελίδες ταξιδιωτικῆς πεζογραφίας. Ἐνα λογοτέχνημα ὑψηλῆς ποιότητος, ἕνα ἐξάισιο ταξίδι στὶς κυριότερες περιοχὲς τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, μιᾶς μελλοντικῆς ἐποχῆς μακρινῆς, ἀλλὰ συγκεκριμένης, ὅπου ὁ συγγραφέας ἔζησε στὸ κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ περιβάλλον τῆς καὶ τὸ περιγράφει μὲ κάθε λεπτομέρεια. Ἀπὸ τὶς περιγραφές αὐτὲς προκύπτει καὶ ἔρχεται στὸ φῶς μιὰ Πανευρώπη ἰδιότυπα σοσιαλιστικῆ, μὲ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου πνευματικὸ πολιτισμὸ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς: καλλιτεχνικὴ δημιουργία, παιδεία, λυρικό λόγο, ἐπιστημονικὴ πρόοδος, τεχνολογικὲς ἐπιτεύξεις, μεταψυχικὴ πίστη, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ὄργάνωση κλπ.

Ἐξεικονίζονται ἔτσι κατὰ τρόπο θαυμάσιο οἱ ἱστορικὲς τύχες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν 21ον αἰῶνα ἕως τὸν 39ο καὶ ἢ παραλληλόδρομη ἰσόχρονη ἐξελικτικὴ πορεία τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Σὰν ἕνα δραματικὸ θέαμα καταπληκτικὸ, σὰν ἐπάνω σὲ μιὰν πανοραμικὴ θόνη, ἐκτυλίσσονται τὰ αὐθεντικὰ περιστατικά, τὰ ἀληθινὰ γεγονότα ποὺ θὰ πραγματοποιηθοῦν — τόσο τὰ πιὸ κοντινά μας, ὅσο καὶ τὰ χρονικὰ ἀπώτερα — μέσα στὸ πολιτιστικὸ καὶ κοινωνικὸ κλίμα τῆς μακρινῆς κείνης μελλοντικῆς ἐποχῆς, ποὺ θὰ τὴν ζήσουν οἱ ἀπόγονοι τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων. Γὰ διαβάσει καὶ τὰ εὐέλπει σὰν ζωντανὰ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ὁ προικισμένος μὲ πνευματικὴ καλλιέργεια ἀναγνώστης. Ἀρκεῖ νὰ ἔχει τὴν ἀπαιτούμενη μόρφωση καὶ νὰ ἔχει ἀποφασίσει καὶ τὸ προσεχτικὸ διάβασμα. Μὲ τὴν σειρά τῶν κειμένων καὶ ὄχι ἀποσπασματικά.

Μὲ βάση τὴν ἀντίληψη τοῦ χρόνου ὡς κάτι «παντοτεινὰ ὑπαρκτοῦ» — ὑψηλότερα ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη σύλληψη τῆς γραμμικῆς ροῆς τοῦ χρόνου, δηλαδὴ τοῦ χθές, σήμερα, αὔριο — μὲ βάση τὴν ὑπέρλογη περὶ χρόνου ἀντίληψη, τοῦ «παντοτεινοῦ παρόντος» μὲ τὴν ἐξ ἀντικειμένου ὄντολογικὴ του ἐγκυρότητα, παίρνουν τὸ ἀληθινὸ τους νόημα, τὸ ἐπάξιο οὐσιαστικὸ τους περιεχόμενο, τὰ κείμενα τοῦ Παύλου Ἀμαδέου Ντήναχ. Εἶναι ἔτσι ὅπως ὁ ἀείμνηστος συντάκτης τοὺς μᾶς λέει καὶ μᾶς διαβεβαιώνει: ὅτι τὰ ἔζησε στ' ἀληθινὰ ὅλα κείμενα. Ἔτσι ἀξίζουν νὰ τὰ διαβάσει κανεὶς καὶ νὰ χαρεῖ τὸ θαυμαστό τους περιεχόμενο. Μὲ πίστη ὅτι ὁ συντάκτης τοὺς τὰ «ἔζησε» καὶ τὰ «εἶδε» μὲ τὰ μάτια του ὅλα ἐκεῖνα τὰ μελλοντικά. Ὅτι ἔζησε ἀνάμεσά τους καὶ ὅτι ἔχουνε ἀποτελέσει: γι' αὐτὸν μιὰ ἀληθινὴ

«ἐμπειρία». Μόνο πιστεύοντας τον, τὰ χαίρεται κανείς αὐτὰ τὰ κείμενα, ἔτσι ὅπως τοὺς ἀξίζει.

Εἶναι τὰ ὅσα μέλλεται νὰ γανοῦνε στὴν ἀγαπημένη τοῦ συγγραφέα εὐρωπαϊκὴ ἡπειρο ἀπ' τὸν 21ο αἰῶνα καὶ πέρα, γιὰ ἑκατοντάδες χρόνια, μέχρι τὸ 3.906 μ.Χ. Εἶναι ἡ εἰκόνα κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς στὶς εὐρωπαϊκὲς γῶρες τοῦ μέλλοντος.

Χάρη στὴν ἀδευτέρωτη προσωπικὴ του μοῖρα, χάρις σὲ μιὰ σπανιώτατη περίπτωσή μεταψυχικῆ καὶ πνευματιστικῆ φαινομένου, ποῦ τοῦ ἔτυχε στὴ ζωὴ, τὰ εἶδε καὶ τὰ ἐξῆρε ὅλα κείμενα τὰ μελλοντικά.

Ἄν, ἀντίθετα, παραμείνουμε στα πλαίσια ἑνὸς θετικῆς τρόπου σκέψης, μιᾶς δηλαδή συντηρητικῆς καὶ προσγειωμένης καὶ «γνωστικῆς» νοοτροπίας, θὰ πρέπει νὰ πούμε ὅτι ὁ συγγραφέας ἔχει θαυμαστὲς ἐνορατικὲς ικανότητες, «προφητικὴ» δύναμη, ἀπίστευτη πολυγλωσσία καὶ ἐξοχὴ δύναμη δραματιστοῦ, ὅσο ὥστε (χωρὶς νὰ δεῖ τίποτα ἀπ' αὐτὰ), μιὰ παρουσίαζει ὁλοζῶντα ὅλα κείμενα τὰ μελλοντικά.

Γράφει γιὰ τίς ιστορικὲς τύχες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ἀπ' τὸν 21ο αἰῶνα καὶ πέρα καὶ γιὰ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ γιὰ ἰσοχρονο διάστημα, δηλαδή περίπου γιὰ χίλια ἐννιακόσια χρόνια. Καὶ τὰ ὅσα κινεῖται τόσο ζωντανὰ καὶ τόσο ἀληθινὰ, ὥστε μένει καταπληκτικὸς κανείς μὲ τίς προφητικὲς του ικανότητες, ἂν ὁλοεῖ σὰν ὅσῃ ὅτι ὁ Ντὴνιχ καὶ μελλοντικά θὰ ἐπαληθεύεται, ὅπως ἔχει ἐπαληθευθεῖ γιὰ τούτα τὰ πενήντα πέντε χρόνια, δηλαδή ἀπ' τὰ 1923 ποῦ ἔγραψε τὰ κείμενα ἕως τὰ σήμερα. (Τὸ ἔργο εἶναι γραμμένο στὴ διετία 1923—1924).

Ὅ,τιδήποτε ἀπ' τὰ δύο κι ἂν συμβαίνει — εἴτε σπάνιο μεταψυχικὸ καὶ πνευματιστικὸ φαινόμενο, εἴτε καταπληκτικὸ ἐνορατικὸ καὶ προφητικὸ πνεῦμα — πρόκειται πάντως γιὰ κείμενο μὲ ζωντανὰ, πρωτοτυπία καὶ γεμάτο θαυμαστὲς λεπτομέρειες. Ἡ μετάφραση ἀπ' τὸ ἀρχικὸ γερμανικὸ κείμενο εἶχε γίνει ἀπ' τὸν κ. Γ. Πατῶ χατζῆ, σὲ ἐπιτυχημένο λογοτεχνικὸ στυλ, ἔτσι ποῦ νομίζει κανείς ὅτι τὰ ὁλοεῖ ζωντανὰ ὅλα κείμενα νὰ εἶναι ὅτι ἓνα θαυμαστὸ συνθετικὸ πανοραμικὸ θέαμα παρακολουθεῖ κανένας νὰ περιεῖται μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ ἀναγνώστη ὅλη κείμενη ἢ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας καὶ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, στους αἰῶνας ποῦ θὰ νάρθουνε σὲ συνέχεια τῆς τωρινῆς ἐποχῆς.

Εἶναι ὥραϊο κείμενο ποῦ ὁ ἴδιος ὁ Ντὴνιχ γράφει, ὅτι μιὰ καταδωγμένη μεγαλὴ κι ἀληθινὴ ἀγάπη τοῦ εἶχε τύχει στὴ ζωὴ, ὅταν ἦτανε πολὺ νέος, μιὰ μεγαλὴ κι ἀληθινὴ ἀγάπη τοῦ κόπηκε πρόωρα στὴ μέση. Κι ὅτι αὐτὸ ἐγένε ἡ αἰτία νὰ τὰ «δεῖ» καὶ νὰ τὰ «ζῆσει» ὅλα ἐκεῖνα. Σύμφωνα μὲ τὴν «ὑπερδρατικὴ» ὑπόθεσιν ποῦ τοῦ εἶχε δώσει ἡ ἀγαπημένη του πρὶν πεθάνει, σύμφωνα μὲ τὴν «συμφωνία» (τὴν πάνω ἀπ' τὰ ἐγκόσμια) δυὸ ψυχῶν, ποῦ τὸ Πρωμμένο τῆς ἐπιφύλαξε μιὰ τέτοια «τήρησι», ἐσμίξε ξανά μὲ τὴν

ἀγαπημένη του σέ ἄλλη ζωή, σέ ἄλλη ἐποχή, σέ ἄλλο «κύκλο ἱστορίας», σέ διαφορετικὸ «περιβάλλον πολιτισμοῦ», ὅπου καὶ κείνη καὶ κείνος εἶχανε διαφορετικὰ ὀνόματα. Γιὰ τὸ συγγραφέα μας ὅμως, ἦτανε ἀδρότατες οἱ «ἀναμνήσεις προϋπάρξεως» καὶ δλοζώντανη ἡ «αὐτοσυνειδησία τοῦ ἐγώ». Τοῦ ἐπιφυλάχθηκε, λέει, ἡ ἐξαισία αὐτὴ δ:καίωση τῆς παλιᾶς μεγάλης του ἀγάπης.

Εἶναι βέβαια «πάρα πολὺ ὠραῖο, γιὰ νᾶναι ἀληθινό». Es ist zu schön um wahr zu sein, καθὼς θὰ λέγαμε στὴ γλῶσσα τοῦ ἴδιου τοῦ Ντήναχ. "Ἄν ὅμως εἶναι ἀλήθεια, σημαίνει πὼς ὑπάρχουν περιπτώσεις, ἂν καὶ σπάνιες, ὅπου μιὰ ψυχικὴ κατάσταση παραφορτωμένη μ' αἰσθηματικότητα, μπορεῖ νὰ οδηγήσει σὲ θαυμάσιους μεταψυχικούς καὶ πνευματιστικούς δρόμους πορείας καὶ νὰ μᾶς θυμίσει ὅτι συχνὰ στὶς Ἰνδίες καὶ στὴν Αἴγυπτο κι ἄλλου ἔχουνε τύχει «περιπτώσεις μετενσαρκώσεως». Ἐξαφνα, ἓνας ἄνθρωπος τῆς τωρινῆς ἐποχῆς θυμᾶται πὼς εἶχε προϋπάρξει σὲ προηγούμενη ζωὴ καὶ μὲ ποικίλα ζωντανὰ περιστατικὰ μᾶς ἀφηγεῖται τὸ πὼς ἦτανε «ἐκείνη ἡ ἄλλη ζωὴ». "Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε ἡ «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» εἶναι «μιὰ ἀληθινὴ ἱστορία μεγάλης ἀγάπης, ποὺ συνεχίσθηκε πέρα ἀπ' τὸ θάνατο».

"Ἄς δοῦμε ὅμως, ποῖο εἶναι τὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο ποὺ ἔχουν τὰ προφητικὰ αὐτὰ κείμενα, ποὺ ἔχουν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα γενεὴ τὸ μπέστ-σέλλερ στοὺς κύκλους τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων καὶ ποὺ θὰ γίνονταν σίγουρα τὸ μπέστ σέλλερ σὲ πλαῖσια πανευρωπαϊκά, ἂν εἶχαν ἐκδοθεῖ σὲ μιὰ πιὸ διαδεδομένη ἀπ' τὴ δική μας γλῶσσα. Ἐνδιαφέρουν κατὰ κύριο λόγο τοὺς δυτικοευρωπαίους, ἀλλὰ μᾶζι μ' αὐτοὺς ἐνδιαφέρουν κι' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἀφοῦ στὰ κείμενα αὐτὰ ἡ χώρα μας ἐμφανίζεται ὡς «Δύση» καὶ τὸ ἔθνος μας τοποθετεῖται στὴν παράταξη τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἀκολουθεῖ μᾶζι μὲ τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς κοινὴ ἱστορικὴ καὶ πολιτιστικὴ πορεία.

Ὁ Παῦλος - Ἀμαδέος Ντήναχ, ποὺ εἶναι ἀναντίρρητα ἓνας «μεγάλος Εὐρωπαῖος», καθὼς προκύπτει ἀπ' τὰ κείμενα, ἓνας μεγάλος δραματιστῆς τῶν ἱστορικῶν πεπωμένων τῆς Εὐρώπης — ἐκτός ἂν πιστέψει κανεὶς πὼς πρόκειται γιὰ ἀπλὸ μεταψυχικὸ καὶ πνευματιστικὸ φαινόμενο, ὁπότε ὁ Ντήναχ «δὲν ἔχει δώσει τίποτα δικό του» — ὁ Ντήναχ λοιπὸν διαιρεῖ τὸ σύνολο ἔργου του σὲ «Πρῶτο» (1918 — 19) καὶ «Δεύτερο Τετράδιο» (1922 — 1923) καὶ στὶς «Σελίδες Ἡμερολογίου». Αὐτὲς οἱ τελευταῖες (γραμμμένες σὲ γερμανικὴ γλῶσσα στὴν Ἀθήνα καὶ στὰ περίχωρά της στὰ 1923 καὶ 1924) εἶναι τὰ καθαυτὸ προφητικὰ κείμενα. Τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεύτερο Τετράδιο ἀποτελοῦνε προσωπικὸ τοῦ συγγραφέα Ἡμερολόγιο κι ἐκεῖ μέσα γράφει ἰδίως γιὰ τὴν ἱστορία τῆς παλιᾶς δυστυχισμένης του ἀγάπης, τὸν καιρὸ τῆς νιότης του. Πέθανε ὁ Ντήναχ στὰ 1924 (δὲν εἶχε κλείσει τὰ τριανταοχτῶ) καὶ τὰ κείμενά του ἔχουν τῶρα ἐκδοθεῖ μὲ τ' ὄνομα, ποὺ ἐκείνος εἶχε δώσει τὸ 1922 (ἐρχό-

μενος στη χώρα μας) στην άριμδία άστυνομική ύπηρεσία άλλωδα-
πών.

Ήταν φιλέλληνας και «μεγάλος Εύρωπαϊος» κι όροματίζεται
την καινούργια «μεγάλη δόξα» του πνευματικού πολιτισμού των εύ-
ρωπαϊών, την καινούργια μεγάλη άκμή των πνευματικών άξιών,
που θάρθει ύστερα από μια νέα Άναγέννηση πολιτισμού. Άκολου-
θώντας τον Oswald Spengler, έχει τη γνώμη ότι ο μονόπλευρος
τεχνικοοικονομικός πολιτισμός του 20ού και του 21ου αιώνα είναι
ένα είδος ιδιότυπου Μεσαιώνα, με χαρακτηριστική κρίση στις ήθη-
κές, αίσθητικές, θρησκευτικές και γενικότερα πνευματικές άξίες.
Δέν έχει όμως την άπαισιοδοξία του Spengler. Ό τελευταίος, καθώς
είναι γνωστό, είχε ύποστηρίξει («Τό Λυκόφως της Δύσεως», τό-
μοι 2, Μόναχο, 1918 — 1922) ότι ο δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός
έχει πιά παράσει την εποχή της άκμής του κι είναι τώρα καταδι-
κασμένος, μελλοθάνατος, προωρισμένος να μετατραπεί σ' έναν μο-
νομερή κι άψυχο τεχνικό και οικονομικό πολιτισμό, χωρίς έσωτερι-
κότητα, χωρίς ιδανικά, χωρίς ψυχή, χωρίς καμιά πνευματικότητα.
Ό Παύλος Ντήναχ, τό αντίθετο: Πιστεύει («είδε», λέει, και «ξεύ-
ρει») ότι «ύστερ' άπ' τον Μεσαίωνα, άπου τώρα μπαίνει ή γηραιή
κι ένδοξη μας τούτη ήπειρος, πάλι με χρόνια με καιρούς θα δει
μια καινούργια Άναγέννηση και τό συνακόλουθο άνθισμα ενός νέου
μεγάλου πολιτισμού».

Τά κεφάλαια του έργου έχουν χαρακτηριστικούς έντυπωσια-
κούς τίτλους, όπως π.χ. «Σελίδες Ιστορίας του εύρωπαϊκού πνεύμα-
τος: Ένατένιση του δικού μας 20ού αιώνα από μεγάλη χρονική
άπόσταση, άπ' τά 3906 μ.Χ.». Επίσης, «Σελίδες Ιστορίας»: Ό «έφι-
άλτης του άριθμού» (ή υπερπληθυσμιακή κρίση) «κι οι συνακό-
λουθες τρομερές συγκρούσεις» (ένν. έγχρώμων με λευκούς). Ή τά
άλλα του κεφάλαια: «Σελίδες Ιστορίας του πολιτισμού». «Συνοπτικά
ό 21ος αιώνας». «Σελίδες Ιστορίας: Συνοπτυγιμένα τά περιστατικά
άπ' τον 22ο έως τον 25ο» κλπ.

Γιά την προτιμημένη του, ως πούμε καλλίτερα «για την άγα-
πημένη του», έδαφική και πολιτιστική περιοχή, εκφράζεται σε ώρι-
σιμένα σημεία μ' ένθουσιασμό:

«Εύρώπη!... Δοξασμένη κι άγαπημένη και τόσο «άπαραίτητη»
— για μιάν άνθρωπιμένη στη σφαίρα μας ζωή — τόσο «άπαραί-
τητη» πνευματική παρουσία στη οικουμένη... Φωτοδότρια του κό-
σμου για αιώνας, που δέν απέκαμες να τον καταυγάσεις μ' έξαισιο
λευκό φως άπ' τη μικρή τούτη θαλασσόβρεχτη γωνιά της Εύρασίας,
άπ' τις μεσογειακές όβρειες άκρογαλιές, έως τις χώρες των σκαν-
διναδών κι ως τη Σουόμη. Τί θάτανε ή άνθρωπότητα χωρίς έσένα,
Εύρώπη, τί θάτανε ή ζωή του άνθρώπου σήμερα, χωρίς τις άσύγ-
κριτες πολιτιστικές κι ήθικές κι άνθρωπιστικές άξίες, που έδώρησε
ή μεγαλώνυμή σου γή σ' όλη την υδρόγειο!... Κατάφορη από πνευ-
ματική αίγλη, από περγαμινές, από αιώνας, άτάραχη, όλύμπια,

σίγουρη για τὸ αὔριο, πνευματοδοτούσες ὡς τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας κολοσσιαίους πληθυσμούς κι ἐκτάσεις ἀπέραντες, ὡς τὶς νοτιώτατες περιοχές τοῦ Νέου Κόσμου καὶ τῆς Ἀφρικής κι ὡς τὴν Ἄπω Ἀνατολή κι ὡς τοὺς ἀντίποδες, ὡς τὴν Ὠκεανία. Ὁ κατατρεγμὸς τῆς ἱστορικῆς σου μοίρας ἄρχισε σύγκαιρα μὲ τὰ δικά μου, λέει, χρόνια, ἐξ αἰτίας τῆς ἐγληματικῆς παραφροσύνης τῶν ἰδίων σου τῶν παιδιῶν. Στὸν πόλεμο τοῦ 1914, κατατροπώθηκαν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ μοναδικές «μεγάλες δυνάμεις» — καὶ ἠθικά μεγάλες ὡς τὰ τότε — κείνου τοῦ καιροῦ. Ἡττήθηκαν πέρα γιὰ πέρα, πέφτοντας στὸν γκρεμὸ τῆς ἐμφύλιας σύγκρουσης» (σελ. 472).

Καὶ στὴ σελ. 477 (γιὰ τὸν νέο «Μεσαίωνα», τὸν τόσο ἰδιότυπο, τὸν τόσο διαφορετικὸ ἀπ' τὸν προηγούμενο) :

«Ὁ Μεσαίωνας εἶχε ἐρθεῖ ἔρχοντας στὰ κρυφά, καλυμμένος σὲ ὀλομέταξο μανδύα χρυσοποίκιλτο, ἕνας ἀλλόκοτος Μεσαίωνας, πρωτοφανήσιμος, μέσα σὲ πολιτείες πάμφωτες, ἀνάμεσα σὲ πανύψηλες κι ὀλοκαίνουργιες οἰκοδομές, σὲ τρελλοὺς ρυθμοὺς φαιδρῶν χορῶν, σὲ περιβάλλον ὑλικῆς εὐημερίας, σ' ἄλλεπάλληλα ἐγκαινιάζόμενα τεχνικὰ ἔργα, σὲ φαρδιές φωταγωγημένες κι ἀπαστράπτουσες λεωφόρους».

Ὡς νέο Μεσαίωνα χαρακτηρίζει τὴν πτώση τῆς κοινῆς αἰσθητικῆς συνείδησης, τὸ σταμάτημα τῆς ἀξίας τοῦ ὀνόματος καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, τὴν ἐλάττωση τῆς πίστεως σὲ ἠθικὲς ἀξίες καὶ σὲ ἰδεώδη, τὴν ἔλλειψη «μεταφυσικοῦ καταφυγίου», τὴν ὑπερτίμηση τῆς ἀξίας τῶν τεχνολογικῶν ἐπιτεύξεων καὶ γενικώτερα τῶν τεχνικῶν ἐφαρμογῶν τῆς προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κλπ. Ἀπ' τὶς ἐποχὲς τοῦ παρελθόντος, ἀπ' τὶς γνωστὲς καὶ σὲ μᾶς, θεωρεῖ σὰ «φωτεινὲς ὥρες σὲ παγκόσμια πλαίσια» (σὰν ἐποχὲς μεγάλης ἀκμῆς) ἐκτὸς ἀπ' τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση, ἰδίως (στὰ νεώτερα χρόνια) τὸν 19ο αἰῶνα στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη (τὸν 19ο στίς πρῶτες του δεκαετίες). Εἶναι ὁ «προτιμημένος» του αἰῶνας σὲ χρονικὰ πλαίσια δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Πάλι ὁμως θάρθει, καθὼς γράφει, μιὰ καινούργια μεγάλη ἀκμὴ πολιτισμοῦ. ἕνας νέος «οὐμανισμός», ἑλληνοκεντρικὸς καὶ πάλι (ἐλληνοκεντρικὸς καὶ χριστιανοκεντρικὸς). Ὁ Ντίνιναχ εἶναι αἰσιόδοξος γιὰ τὴν πορεία τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Εὐρωπαίων, ὅχι ὁμως καὶ βραχυπρόθεσμα. Ὁραματίζεται τὴ νέα Ἀναγέννηση καὶ τὴ συναικόλουθη «ἐποχὴ μεγάλης πολιτιστικῆς ἀκμῆς», πὺ θάρθει ὕστερα ἀπὸ ζοφερὲς ἐποχὲς πὺ θὰ μεσολαβήσουν. Ζοφερὲς ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερπληθυσμιακῆς κρίσης καὶ τῆς ἀνικανότητος τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν (τοῦ 21ου αἰ. ἰδίως) νὰ ἐπιβάλουν ἀποτελεσματικὰ μέτρα ἐλέγχου τῶν γεννήσεων καὶ νὰ παρακολουθήσουν ἐγκαίρως τοὺς δημογραφικοὺς δείκτες. Τὸ μεγάλο κακὸ ἦρθε, λέει, αἰφνίδια, σὰν μιὰ ἐκρηκτικὴ κατάσταση σὲ πλαίσια γεωμετρικῆς προόδου τῶν ἀκαταμέτρητων κι ἀδιαχώρητων ἐκείνων πληθυσμῶν. Ἐκεῖ ὑφείλονται οἱ φοβερὲς συγκρούσεις ἐγχρόμων μὲ λευκούς.

Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθηθεί κανένας τις εικόνες που δίνει — με την εξωτερική μορφή κοιμισμένων ταξιδιωτικής πεζογραφίας — του πολιτισμού της Ευρώπης των μακρινών κείνων μελλοντικών εποχών. Είναι σαν ένα θαυμάσιο ταξίδι μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο και μέσα σε ζωντανές μορφές, που απεικονίζουν τις ιστορικές τύχες των λαών της Ευρώπης απ' τον 21ο έως τον 39ο αιώνα της χριστιανικής χρονολογίας. Τα κείμενα είναι σαν από μοναχά τους εικονογραφημένα, χάρη στη ζωντάνια των περιγραφών του ταξιδιού και των εμφανιζομένων εικόνων.

Η γλώσσα ρέουσα — δημοτική, χωρίς υπερβολές — κάνει να διαβάζονται τα κείμενα με εύχαριστησή, κάτι σαν ένα ωραίο μυθιστόρημα. Ο σύντομος πρόλογος της Παιραιώτισσας λογοτέχνιδος Μαρίας Σουκαρά αποτελεί ένα χρήσιμο κατατοπιστικό κείμενο. Το πάρα πέρα πολυσέλιδο «Προεισαγωγικό και κριτικό σημείωμα» του μεταφραστή είναι σε πολύ ανώτερο επίπεδο, προϋποθέτει όμως διάθεσιν με προσοχή από αναγνώστη ανώτερης μόρφωσης.

ΔΗΜ. ΛΑΖΟΓΙΩΡΓΟΣ — ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ

**

Η έξι ω τ ε ρ ι κ ή μορφή των κειμένων είναι σελίδες ταξιδιωτικής πεζογραφίας. Μια περιήγηση με αξιολογική περιγραφή (καινότητα, μια περιήγηση στην κεντρική και στη δυτική και στη μεσογειακή Ευρώπη. Ο τίτλος που έχει θαλαί ε συντάκτης των είναι: «Σελίδες Ημερολογίου». Το Χρονικό της αφηγήσεως του ταξιδιού αυτού ανάγεται χρονολογικά σ' έντελως απώτερα χρονικά διαστήματα. Περίπου χίλια εννιακόσια πενήντα χρόνια ύστερ' απ' τη δική μας εποχή. Γ' αυτό ή ανάδρομη προοπτική (από κείνους τους μακρινούς μελλοντικούς καιρούς) προς τον 21ο της δικής μας χρονολογίας, εμφανίζει περισσότερο ενδιαφέρον. Θέλω να πώ, πώς σχετική επικαιρότητα για μās έχει μόνο αυτή ή ανάδρομη προοπτική στις πλησιέστερες σε μās εποχές.

Ο συντάκτης του Χρονικού της αφηγήσεως είναι μάλλον αισιόδοξος. Όχι όμως για τó άμεσο δικό μας μέλλον. Διαβεβαιώνει την καινούργια Αναγέννηση, που έμεις οι άνθρωποι των τωρινών καιρών δεν θά τήν προλάβουμε. Μιλεί για τήν επεκείμενη σύγκρουση όχη κρατών, άλλα φυλών (έγχρωμων με λευκούς), προσδέπει τήν «πληθυσμιακή έκρηξη», «τόν εφιάλητη του άριθμού», τή «γεωμετρική πρόοδο» στον επί θύραις υπερπληθυσμό, τήν οικουμενική διακυβέρνηση μιās κεντρικής δημοσπονδιακής πολιτικής εξουσίας (με λίκνο των δημοσπονδιακών αυτών θεσμών τήν Ευρώπη), που θ' απλωθεί σ' όλόκληρη τήν υδρόγειο. Κι επίσης μιλάει για ένα καινούργιο πνεύμα ούμανισμού, που θάρθει ύστερ' από τις ζοφερές ήμέρες που θά μεσολαθήσουν. Ζοφερές, λόγω της υπερπληθυσμιακής κρί-

σεως και τῆς ἀνικανότητος τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν νὰ ἐπιβάλλουν ἐγκαίρως τὴν ἔμπρακτὴν καὶ ἀποτελεσματικὴ παρακολούθησιν τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη. Ὁ συντάκτης τῶν κειμένων αὐτῶν εἶναι θαυμαστής τῆς Δύσεως καὶ τοῦ δυτικοερωπαϊκοῦ πνεύματος. Προλέγει, ὅτι ὁ τύπος κράτους κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ κοινωνικῆς εἰρήνης, ποῦ οἱ σκανδιναβοὶ τὸν ἔχουν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας πραγματοποιήσει, θὰ λάβει σὺν τῷ χρόνῳ «μορφὴ οἰκουμένης» καὶ ὅτι θὰ καμφθεῖ μὲ τὸ πέρασμα τῶν καιρῶν ἢ διάκριση μεταξύ ἀνεπτυγμένων καὶ ὑποαναπτύκτων. Προλέγει τὸν «κίτρινο κίνδυνον», τὶς φοβερὲς συγκρούσεις μὲ τοὺς Ἀσιάτες, ποῦ θὰ γίνουσι στὸν καιρὸ τῶν ἐγγονῶν τῆς σύγχρονῆς μας γενεᾶς. Προλέγει τὴν εἰρηνικὴν χρησιμοποίησιν τῆς θερμοπυρηνικῆς ἐνεργείας καὶ τὴν μελλοντικὴν «στασιμότητα» τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ, ποῦ θὰ τὸν διαδεχθεῖ ἢ νέα Ἀναγέννησις στοὺς πνευματικὸς τομεῖς. Προκύπτει ἐμμέσως ἀπ' τὰ κείμενά του, ὅτι καταδικάζει τὸν ὀλοκληρωτισμὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μπλόκ, δικαιώνει τὴν Δύσιν καὶ θεωρεῖ ἀναπόφευκτὴ (ἀναγκαῖο κακὸ) τὴν ρατσιστικὴν πολιτικὴν τῶν νοτιοαφρικανῶν καὶ τῶν νοτιωτέρων πολιτειῶν τῆς βορειοαμερικανικῆς Συμπολιτείας, ἐπίσης δὲ ὡς ἀνεπιτυχῆ ἐκτίμησιν μιᾶς ἀμείλικτης πραγματικότητος θεωρεῖ τὴν προσπάθειαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας νὰ παρεμποδίσῃ τὰ μέτρα ἐλέγχου τῶν γεννήσεων. Αὐτὰ προκύπτουσι ἀπ' τὰ κείμενά του.

Ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνας, μᾶς ἐνδιαφέρουσι αὐτὰ τὰ κείμενα, ὅπως καὶ τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους. Ὅχι βέβαια κατὰ τρόπο ἄμεσο, γιατί ἐκεῖνα ἔχουσι ὡς ἀντικείμενό τους τὶς ἱστορικὲς τύχαι τῶν δυτικοευρωπαίων. Ἐμμέσως ὅμως ἐνδιαφέρουσι καὶ τὴν Ἑλλάδα, γιατί ἐκεῖνα ἢ Ἑλλάς ἐμφανίζεται ὡς «Δύσις» καὶ τὸ ἔθνος μας ἐμφανίζεται ἐντεταγμένο στὴν ὀλότητα τῶν δυτικοευρωπαίων, νὰ παρακολουθεῖ τὴν ἱστορικὴν καὶ πολιτιστικὴν αὐτοῦ πορείαν.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα ὑπάρξεως κεντρικῶν σημείων ἐν λόγῳ κείμενα, ἢ ἐντύπωσίν μου εἶναι, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἓνα μοναδικὸ κεντρικὸ σημεῖο, ἀλλὰ πολλά. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ π.χ., ὅτι ὁ συντάκτης τῶν κειμένων αὐτῶν ἐμφανίζει ἓνα «πρότυπον ἱστορικοῦ καὶ πνευματικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ βίου» καὶ ὅτι σκοπὸς του εἶναι νὰ συναγάγῃ τὶς συνειδήσεις, ὥστε νὰ γενεῖ στόχος δλονῶν μας ἢ προσπέλασιν πρὸς τὸ πρότυπον αὐτό. Ἡ ὅτι διψᾷ ἢ ψυχὴ τοῦ συντάκτη αὐτῶν τῶν κειμένων νὰ χαρίσῃ: στὸν ἀναγνώστη τὴ λύτρωσιν ἀπ' τὸ κοινωνικὸ πνιγερὸ περιβάλλον τῆς σύγχρονης χαμοζωῆς καὶ ἔτσι τοῦ ἐμφανίζει ἓνα «ταξίδι» μὲ διάρκειαν σχεδὸν ἐνιαύσιαν, ἓνα ταξίδι στὶς χώρες τῆς Εὐρώπης τῆς μακρινῆς κείνης μελλοντικῆς ἐποχῆς (3906 μ.Χ.) σ' ἓνα ἰδανικὸν κατὰ τὶς πεποιθήσεις τοῦ συγγραφέα περιβάλλον κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἱστορικῆς ἐποχῆς. Κάτι ἀντίστοιχο δηλαδὴ — σὲ ἀσυγκρίτως εὐρύτερα πλαίσια — κάτι ἀντίστοιχο μὲ ὅ,τι εἶχε συλλάβῃ τὸ πνεῦμα τοῦ Οὐγκιῶ στοὺς «Ἀθλίους» του, ὅταν ἐνεφάνιζε τὸν τύπον τοῦ Μυριήλ — ἰδανικὸν ψυχολογικὸν τύπον ἀνωτέρου κληρικοῦ — μὲ σκοπὸν νὰ χαρίσῃ στὸν ἀνα-

γνώστη τή λύτρωση, δίνοντας ένα «πρότυπο» καθάριας κι όμορφης ψυχής, μέσα σ' ένα περιβάλλον χειροποιαστής ζωής έντελώς διαφορετικό, μέ τήν άσχήμα των ψυχών των συνανθρώπων γύρω. Μπορεί κάτι ανάλογο νά είναι ανάμεσα στα κεντρικά σημεία των καιμένων του άείμνηστου παλαιού δασκάλου τής γερμανικής γλώσσας.

Πάντως, ένα άπ' τά κυριότερα κεντρικά σημεία των έν λόγω καιμένων είναι ότι, ύστερ' άπό ένα όρισμένο χρονικό διάστημα, οι ζυτικοευρωπαίοι, χορτασμένοι πιά — ίκανοποιημένοι μέ τό παραπάνω — άπ' τά επιτεύγματα του τεχνικοοικονομικού πολιτισμού, θά στραφούν πρός πνευματικώτερες επιδιώξεις. 'Η μονόπλευρη τεχνολογική ανάπτυξη τότε θά άνακοπή, ή μάλλον θά άρχισει νά εμφανίζει θραδύτερο ρυθμό. Θά έπακολουθήσει ή νέα «'Αναγέννηση» στους πνευματικούς τομαίς του πολιτισμού. 'Ενας νέος τύπος ανθρώπου - ούμανιστου θάρθει νά διαδεχθεί τόν τωρινό homo oeconomicus. 'Η ψυχική και πνευματική κλίση πρός τίς ήθικές και πνευματικές αξίες, θά πάρει πρωταρχική θέση, αντίστοιχη μέ καινήν που έχει σήμερα, στη σύγχρονη έποχή, τό «κυνηγητό του δολλαρίου».

'Ο νέος ούμανισμός θά έχει κοινά σημεία μέ εκείνον που γνωρίζομε άπό τήν ιστορία: Μέ τήν άνθρωπιστική παιδεία. 'Ο του παρελθόντος είχε σαν κοιτίδα του τήν κλασσική παιδεία και τό έλληνορωμαϊκό πνεύμα και είχε άπλωθεί σόν τῷ χρόνω στη Δύση. 'Ο μελλοντικός, κατά τά γραφόμενα του Ντήναχ, θά έχει ως κοιτίδα του τή δυτική Εύρώπη και θά είναι κοσμοπολίτικος και οίκουμενικός. Θά άπλωθεί σ' όλόκληρη τήν υδρόγειο. Στις βαθύτερες ρίζες του, θά είναι: πάλι: έλληνοκεντρικός και χριστιανοκεντρικός. Θά έχη έντονη γεύση άπό τήν παλιά κι ένδοξη ούμανιστική παιδεία. 'Εντούτοις, ή συμβολή του πνεύματος προόδου των φυσικών επιστημών (άστροφυσική, έπιστήμη τής διαστημικής έποχής, κυματομηχανική κλπ.) θά είναι: εκεί εκδηλη κι' εκείνη. Και όμως, δέν θά ζημιώνει στο παραμικρό τήν πνευματικότητα του ούμανισμού αυτού τής «νέας έποχής». 'Ο τελευταίος αυτός θά έχει μιá έντονη, καθώς είπα, πνευματική γεύση άπό τήν παραδοσιακή άνθρωπιστική παιδεία και συγχρόνως θά είναι σέ έπαφή μέ τήν πραγματικότητα τής τελευταίας λέξεως προόδου των θετικών επιστημών. Χάρη στην πρώτη, θά έχει μιάν άπράμιλλη ήθική και πνευματική ωραότητα. Χάρη στην δεύτερη, θά τελεί σέ συντονισμό μέ τά δεδομένα τής φυσικής έπιστήμης, μέ τήν έπιστήμη τής διαστημικής έποχής. Στη σύμφωνα μέ τά γραφόμενα του Ντήναχ «νέα έποχή», ή λεγόμενη «επιστημονική αντίληψη του κόσμου και τής ζωής», αντί νά είναι υλιστική και άθρησκη (καθώς είχε συμβή στο δεύτερο ήμισυ του 19ου), θά έχει, αντίθέτως, πνευματικώτατες πεποιθήσεις. Κι αυτό χωρίς νά παύει νά αποτελεί γνήσια «επιστημονική αντίληψη τής ζωής και του κόσμου». 'Η «νέα έποχή» αποτελεί κατά τά γραφόμενα του Ντήναχ, τήν ζωντανή διάψευση τής πλάνης του 19ου αι., ότι πίστη και έπιστήμη είναι δυό πράγματα άσυμβίβαστα. 'Εν-

σαρκώνει: τή ρήση του Βάκωνος, ότι ή ὀλίγη ἐπιστήμη πιθανόν νά ἀπομακρύνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τόν Θεό, ή πολλή ὅμως ἐπιστήμη, ἔχει ὡς ἐπακόλουθο νά ἐπαναστρέφει: τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα πρὸς τήν πίστη, σέ ἀνώτερες δυνάμεις.

Ἐπάρχουν «αἰώνιες ἀξίες», πού ἀποτελοῦν τή βάση καί τήν ἀναγκαία προϋπόθεση, κάθε ἀληθινοῦ κι ἀξίου τοῦ ὀνόματος πολιτισμοῦ. Οἱ αἰώνιες αὐτές ἀξίες — τὸ Ὁραίο, τὸ Ὑψηλό, τὰ ἰδεώδη, ή ἐλευθερία, ή δικαιοσύνη, ὁ ἀνθρωπισμός, ή ψυχική καί πνευματική διψα γιά τήν ἐσωτερική καλλιέργεια, ή τάση γιά τήν ἠθική τελείωση, ή ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὰ μεγάλα ἰδανικά, τὸ νόημα τοῦ ἠθικοῦ χρέους, τὸ πνεῦμα π.χ. τῆς θυσίας ἀρχηγοῦ, χάριν τοῦ λαοῦ του κλπ. — οἱ αἰώνιες αὐτές ἀξίες εἶναι, κατὰ βάση, ἀρχαιοελληνικῆς καταγωγῆς. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι τίς ἐκήρυξαν καί τίς διέδωσαν στήν Εὐρώπη.

Μήπως ἐλληνοκεντρικός δὲν ἦταν στίς θαυότερες ρίζες του καί ὁ δυτικός πολιτισμός τοῦ 18ου καί τοῦ 19ου αἰ., στίς δεκαετίες τῆς μεγάλης του ἀκμῆς; Ὁλόκληρη ή ἱστορία τῆς Δύσεως εἶναι στό πνευματικό της περιεχόμενο ζωντανὸ ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα. Εἶναι ἕνας πολιτισμός ἀείζωος, πού ἀρχισε ὀλόκληρους αἰῶνες πρὸ Χριστοῦ καί πού θά συνεχίζεται στήν οἰκουμένη, ὅσο θά ὑπάρχουν ἀξιοί τοῦ ὀνόματος ἄνθρωποι, τελοῦντες ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πολιτιστικῆς πορείας στή δική μας σφαῖρα. Ὁ αἰωνόβιος αὐτὸς χαρακτήρας τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πνεύματος — μέ τίς κατάβαθες ἐλληνορωμαϊκές καί χριστιανικές ρίζες — στεφανώνει μέ δόξα τή μικρή σ' ἔκταση, τήν περιωρισμένη σέ χῶρο, ἀλλά μεγαλῶνυμη περιοχὴ αὐτή: Τήν ἀνατολική λεκάνη τῆς Μεσογείου. Αὐτὴ στάθηκε ή κοιτίδα τοῦ ἐλληνισμοῦ καί τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀκοῦμε συχνά νά λένε, ὅτι ή δυτικὴ Ἀσία ἔχει τὸ προνόμιο τῆς ἐμφανίσεως τῶν μεγάλων πνευματικῶν κηρυγμάτων, ὅτι ἐκείνη εἶναι ή «μητέρα τῶν θρησκειῶν». Μπορεῖ αὐτὸ νά ἀληθεύει: γιά τόν ἰσλαμισμό καί παλαιότερα γιά τήν μονοθεϊστικὴ πίστη τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλὰ ή «μεγάλη δόξα» — τόσο ὡς τὰ σήμερα, ὅσο καί γιά πολλοὺς αἰῶνες μελλοντικά, ἂν στηριχθεῖ κανένας στὰ ὅσα προκύπτουν ἀπ' τὰ κείμενα τοῦ Ντήναχ — καταδεικνύεται νά συναρτᾶται χωρικά κι ἔδαφικά μέ τήν ἀνατολική λεκάνη τῆς Μεσογείου. Ἐκεῖ ἐγεννήθηκε ἕνα κυριολεκτικά «ἀείζωο πνεῦμα». Μέσω τῶν δυτικοευρωπαίων, μέλλει νά ἐξελιχθεῖ σ' ἕναν οἰκουμενικὸ ἐξάισιο πνευματικὸ πολιτισμό, κοσμοπολιτικῆς μορφῆς, ὑπερνικώντας τελικά τήν τωρινὴ πρόσκαιρὴ κρίση τῆς μονόπλευρης τεχνικῆς προόδου καί τῆς ὕλικῆς ἀποκλειστικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Βέβαια, δὲν ἔρχεται σέ ἀντίθεση ή οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καί ή τεχνικὴ πρόοδος, δὲν ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τόν πνευματικὸ πολιτισμό. Ἀλλὰ καί δὲν ἀρκεῖ — μόνη αὐτὴ — γιά μιὰ μορφὴ πολιτισμοῦ ἀξίου τοῦ ὀνόματος. Ὅσοι θεωροῦν τήν τεχνικὴ πρόοδο καί τήν ἐκδοιομηγάνιση καί τήν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ὡς αὐτοσκοπὸ, ἔ-

χουν υποπέσει σε πλάνη φοβερή. Είναι «μέσον προς σκοπόν», δεν είναι αυτόσκοπος. Ο αληθινός σκοπός, ο ύψηλός στοχασμός, είναι η έσωτερική καλλιέργεια του ανθρώπου. Χωρίς αυτήν, κληθινός πολιτισμός δεν υπάρχει, όσοδήποτε κι αν διαδοθούν σ' ευρείες λαϊκές μάζες οι ανέσεις του βίου κι οι τεχνικές εφαρμογές της προόδου των φυσικών επιστημών. Το να εξασφαλισθῆ στις ανεπτυγμένες χώρες να έχει ἡ κάθε εργατική οικογένεια τὸ ἰδιωτικό της αυτοκίνητο καὶ τὴ συσκευή της τηλεόρασης, τὸ να ἀνέλθει ἡ στάθμη τοῦ βίου καὶ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ δημοκρατικοποίηση (διάδοξη) τῶν ἀνεσων, αὐτὸ εἶναι ἀλόγη τὸ βάθος. Ἀπλῶς τὸ βάθος, ὄχι τὸ «καθαυτὸ ἔργο». Τὸ καθαυτὸ ἔργο — πού θὰ πρέπει νὰ στηθῆ πάνω σ' ἓνα τέτοιο βάθος — εἶναι τὸ νὰ γίνωται οἱ ἄνθρωποι «ὀλοένα καὶ περισσότερο ἄνθρωποι».

Τὰ κείμενα τοῦ Ντίνμαχ ἐξιστοροῦνε το τί θὰ ἔχει συντελεσθῆ στὰ μακρινὰ κείνα μελλοντικά χρόνια. Ἕνας νέος τύπος ἀνθρώπου, ὁ *troende* τῆς αἰδερσιανῆς παραδόσεως, με τὴν κατάσταθι χριστιανική ψυχολογία, θὰ ἔχει διαδεχθῆ τοὺς ψυχολογικοὺς τύπους ἀνθρώπων τῶν παλαιότερων γνωστῶν μας ἐποχῶν: π.χ. τὸν ἀνθρωπο-οὐμανιστὴ τῆς Ἀναγενήσεως, ἢ τὸν τύπο τοῦ ἄτρομου καὶ ἄψογου ἱππότη τῶν φεουδαρχικῶν χρόνων ἢ τὸν φλεγματικὸν τύπο τοῦ *gentleman*, τὸν τόσο ἀντιπροσωπευτικὸν τῆς βρετανικῆς κοινοπολιτείας τοῦ 19ου ἢ τὸν πεισιθάνατο ρομαντικὸν ἀνθρωπο τῆς Δύσεως τοῦ 1830 ἢ τὸν *homoeconomicus* τοῦ 20ου. Ὁ *troende* τῆς αἰδερσιανῆς παραδόσεως — ψυχολογικὸς τύπος «οἰκουμεικός» — θὰ ἔχει ἐπιτύχει νὰ συνδυάζει: τὸν συναισθηματικὸν πλοῦτο με τὴν καλλιέργεια ἐσωτερικοῦ βίου, τὴν κατευθυνόμενες βουλγητικὲς κλίσεις με τὸν πλοῦτο σὲ γνώσεις καὶ με τὴν ἄρτια κοινωνικὴ ἀγωγή, κι ἐπίσης τὴ σωματικὴ ἀσκήση με τὴν ὑψηλὴν στάθμη τῆς κοινῆς αἰσθητικῆς κι ἠθικῆς συνειδησεως. Ὀλοένα δηλαδὴ καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι — ὀλοένα σ' εὐρύτερα στρώματα στὴς ἀνθρωπινες κοινωνίες — θὰ ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ ξεχωρίζουν τί εἶναι ὠραῖο καὶ τί δὲν εἶναι ὠραῖο στὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ὀλοένα καὶ περισσότεροι θὰ εἶναι ἰκανοὶ «δέκτες» γιὰ τὰ μεγάλα ἔργα λογοτεχνίας ἢ εἰκαστικῶν τεχνῶν ἢ συμφωνικῆς μουσικῆς, γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ πνεύματος γενικά. Κι ἐπίσης ὀλοένα καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι θὰ ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ ξεχωρίζουν τί εἶναι καλὸ καὶ τί εἶναι κακὸ στὴ ζωὴ καὶ νὰ τὸ ξεχωρίζουν ἐμπράκτως, δηλαδὴ νὰ ἀποστρέφονται τὸ κακὸ καὶ νὰ τὸ ἀποφεύγουν, χωρὶς τὴν ἀνάγκη ἐπαπειλῆς κυρώσεων τοῦ ποινικοῦ νόμου ἢ προσφυγῆς στὴς μεταθανάτιες ἀπειλὲς τῶν θρησκείων. Ὅσο πιὸ πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν αὐτὴ τὴν ἰκανότητα, νὰ τηροῦν μιὰ ὠραία ἠθικὴ στάση στὴ ζωὴ, τόσο ὑψηλότερο εἶναι τὸ ἐπίπεδο τῆς κοινῆς ἠθικῆς συνειδησεως σὲ μιὰ ὀρισμένη ἐποχὴ καὶ σὲ μιὰ ὀρισμένη χώρα, ἢ καὶ σ' ἓνα ὀρισμένο σύνολο λαῶν.

Ἄπο πολλὰς ἀπόψεις, τὰ κείμενα τοῦ Ντήναχ θὰ συντελέσουν — ὅσο περνοῦνε τὰ χρόνια — νὰ ἀλλάξουνε ριζικὰ οἱ ἀντιλήψεις μας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸν κόσμο καὶ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ χίλιες-δύο ἄλλες θεμελιώδους σημασίας πλευρὲς τοῦ ἐπιστητοῦ. Θὰ δώσουν νέες, ὀρθότερες ὄψεις σὲ τόσα καὶ τόσα βασικά πράγματα, καταδείχνοντας πὼς αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι, καθὼς ὡς τὰ σήμερα τὰ θαρροῦσε ἡ ἀνθρώπινη ἐπιστήμη. Καὶ λέγοντας «ὅσο περνοῦνε τὰ χρόνια», ἐννοῶ «ὅσο σ' εὐρύτερους κύκλους μορφωμένων καὶ καλλιεργημένων ἀνθρώπων γίνονται σὺν τῷ χρόνῳ αὐτὰ τὰ κείμενα γνωστά».

Ἡ παραπάνω πεποιθήσή μου ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυριώτερη αἰτία ποὺ καταπιάστηκα μὲ ζῆλο καὶ μὲ θέρμη στὴ μετάφρασή τους καὶ στὴν ἔκδοσή τους. Ἄλλαξα βέβαια τὸν τίτλο ποὺ ὁ συγγραφέας τοῦ ὁ Ντήναχ εἶχε βάλει («Σελίδες Ἡμερολογίου») καὶ τὸν ἔκαμα «Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων», ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα προσπάθησα νὰ εἶναι ἡ μετάφραση ὅσο γίνεται πιστότερη.

Ἐνας ποὺ διαβάξει τὰ κείμενα χωρὶς πολλὴ προσοχὴ ἢ ἄκρες-μέσες, ἀποκομίζει μονάχα τὴν ἐντύπωση τῆς ἀναντίρρητης λογοτεχνικῆς τους ἀξίας. Τὰ βλέπει «ὡς ἓνα μυθιστόρημα», σὰν ἓνα λογοτέχνημα ἐξαιρετικῆς ὁμορφιάς καὶ θαυμάζει τὴν περιγραφικὴ ἱκανότητα τοῦ συντάκτη τῶν κειμένων, ποὺ «τόσο ὠραία μᾶς τὰ ἀπεικονίζει ὅλα ἐκεῖνα».

Γιὰ ὄσους ὅμως ἔχουν τὴν ὑπομονὴ νὰ διαβάσουν τὰ κείμενα ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος (ὄχι ἀποσπασματικὰ) μὲ τὴ σειρὰ καὶ μὲ κάποια προσοχὴ, γιὰ ὄσους θελήσουν μὲ σοβαρὴ πρόθεση νὰ ἐμμεῖνουν στὴ προσεκτικὴ ἀνάγνωση τῶν 740 σελίδων τῶν δύο τόμων τῆς «Κοιλιάδας», παίρνουν τὰ κείμενα αὐτὰ μιὰν ὄψη ἀσυγκρίτως ἀξιολογώτερη καὶ δείχνουν τὴν ἀληθινὴ τους ὑφὴ (ὄχι μυθιστόρημα, ἀλλὰ περιστατικὰ ποὺ συνέβηκαν στὴν πραγματικότητα), καὶ ἐπίσης δείχνουν τὶς τρεῖς θεμελιώδους βαρύτητος πλευρὲς τοῦ οὐσιαστικοῦ των περιεχομένου: Ἄφ' ἑνὸς τὴν πλευρὰ τῆς αἰσιόδοξης προοπτικῆς γιὰ μιὰ μορφή «ἰδανικῆς οἰκουμενικῆς κοινοπολιτείας», ποὺ ἐπιφυλλάσσεται στὴ δικὴ μας γῆ ἀπ' τὴν ἱστορικὴ τῆς ἀνθρωπότητος μοῖρα, ὕστερα ἀπὸ κάμποσους αἰῶνες. Ἄφ' ἑτέρου τὴν πλευρὰ μιᾶς νέας ἐξάισης Γνώσεως — ἐντελῶς ἐπαληθευμένης αὐτὴ τῆ φορά ἀπ' τὴν ἄποψη τῆς ὄντολογικῆς τῆς ἐγκυρότητας — σὲ θέματα μεταφυσικῆς πίστεως. Καὶ τέλος τὴν πλευρὰ τῆς ἐναλλαγῆς ἀναμεταξὺ θανάτου καὶ νέας σὲ «ἀνώτερη ἐκάστοτε ὑπαρξή» ζωῆς, ποὺ θαρθεῖ νὰ διαδεχθεῖ σὰν ὀλοφάνερη ἀλήθεια, τὴ σημερινὴ μας γιὰ τὸν ἄνθρωπο — «ἐπιστημονικὴ» δῆθεν — περὶ ὀριστικοῦ βιολογικοῦ μας τέλους ἀντίληψη.

Σὲ καθεμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς τρεῖς ὀπτικὲς γωνίες θὰ πρέπει νὰ τοποθετεῖται ἐναλλακτικὰ — ἀντίστοιχα μὲ τὰ κομμάτια τοῦ ὄλου ἔργου ποὺ ἔρχονται μὲ τὴ σειρὰ σελίδων, μὲ τὴν κανονικὴ σειρὰ, στὸν ἀναγνώστη — ὁ μελετητὴς τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων». Καὶ

φυσικά πρέπει να πρόκειται για αναγνώστη ανωτέρας μορφώσεως, που να μὴν εἶναι ἐντελῶς φιλοσόφητος, που νᾶχει κάνει ἐπαρκεῖς ἐγκυκλοπαιδικές σπουδές και που να διαθέτει κι ἐσωτερική κλλιέργεια σάν πνευματικός ἄνθρωπος.

Ἰπὸ τὸ πρῶτο πρίσμα — ἀπ' τὰ παραπάνω τρία — εἶναι θέ-
βαια ὠραῖο να γνωρίζει ἀπὸ τώρα ὁ ἄνθρωπος ὅτι θαρθεῖ καιρὸς
που ἡ τωρινή πολιτιστική κρίση τῆς μονόπλευρης τεχνικοκρατίας
θᾶχει ξεπεραστεῖ. Ὁραῖο, ἀλλὰ και πρὸ παντός ἀληθινό.

Ἄπ' αὐτὴ τὴν ὀπτική γωνία, ἡ «Κοιλάδα τῶν Ρόδων» θυμίζει
σάν σύλληψη τὴν «Πολιτεία» τοῦ Πλάτωνος — στὰ πλαίσια φυσικᾶ
τῶν νέων καιρῶν — ἡ τὸ De civitate Dei τοῦ Αὐγουστίνου ἢ
τὸ De insula Utopia (1518) τοῦ Ἄγγλου Θωμᾶ More (Μώρου)
ἢ τὸ Civitas solis (1643) τοῦ ἰταλοῦ Θωμᾶ Καμπανέλλα ἢ τῖς
«ἰδανικές κοινωνίες» ἢ «κοινοπολιτείες - πρότυπα» ἄλλων μετα-
γενεστέρων συγγραφέων.

Ἐδῶ ὁμως εἶναι κάτι διαφορετικό ἀπ' τῖς ἀπλές κείνες «συλ-
λήψεις» τῶν προαναφερθέντων μεγάλων πνευμάτων τῶν αἰῶνων τοῦ
παρελθόντος. Ἐδῶ ὁ Ντήναχ τὰ εἶδε και τὰ ἐζήτησε ὅλα κείνα,
χάρη σ' ἓνα σπαικιώτατο φαινόμενο παραψυχολογίας, που ἦτανε τῆς
προσωπικῆς του μοίρας γραφτὸ να συνδεθῇ μ' αὐτὸ ἡ ζωὴ του. Μ'
ἄλλα λόγια τὰ ὅσα περιγράφει εἶναι — στίς γενικές τους γραμμές —
τὰ ὅσα πρόκειται να πραγματοποιηθοῦν στὰ μελλοντικά κείνα χρό-
νια που ἐξιστορεῖ στὰ κείμενά του.

Ἡ αἰσιοδοξία για τῖς ἱστορικές τύχες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώ-
πης και για τὴν ἀνοδικὴ ἐξελικτικὴ πορεία τοῦ δικτοῦ πολιτισμοῦ
διαπνέει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὰ κείμενα τοῦ Ντήναχ. Οἱ φόβοι μας
για τὴν πτώση τῶν ἠθικῶν ἀξιών, για τοὺς «σφαλεροὺς δρόμους
που ἔχουν πάρει οἱ νεώτερες ἡλικίες», για τὴν κρίση ὑπερπληθυ-
σμοῦ που ὀδηγεῖ σὲ μιὰ «δημογραφικὴ ἔκρηξη» για τὴν ἐλοεία ἐν-
τεινομένη «μόλυνση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος», για τὴν ἀπειλὴ
ἐνὸς ὀμαδικοῦ ἐξολοθρεμοῦ μὲ φοδερὰ ὄπλα μαζικής καταστροφῆς
(θερμοπυρηνικό ὀλοκαῦτωμα), ἀποδείχονται μάταιοι ἢ τοῦλάχιστον
ὑπερβολικοί. Ὅτι περνάει καιροὺς δοκιμασίας ὁ πολιτισμὸς
μας, αὐτὸ εἶναι ἀναγέρρητο. Περνάει κινδύνους και θᾶ περάσει κι'
ἄλλους πολλοὺς ἀκόμα. Ἀλλὰ θᾶ ξεπεραστοῦνε μ' ἐπιτυχία ὀλοι
αὐτοὶ οἱ φοδερὰ δύσκολοι καιροὶ κι' ὀλοι αὐτοὶ οἱ κίνδυνοὶ θᾶ παρα-
καμφθοῦνε.

Ἐνα φωτεινὸ μέλλον ἀπαντεχει τοῖς λαοὺς τῆς Εὐρώπης μας.
ἌΟχι ἀπὸ τύχη, ἀλλὰ σάν ἐπακόλουθο δικῆς τῶν ἐνσυνείδητης ἐκ-
λογῆς πορείας ζωῆς. Ἐχουνε δικηρ ὀσο πιστεύουν στὰ μεγάλα πε-
πρωμένα τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ πορεία τῆς ζωῆς τῆς δὲν εἶναι
δούλη τῶν αἰτίων, δὲν χαράσσεται ἀπ' τὸν ντετερμινισμό (τὴν τυ-
φλὴ αἰτιοκρατία). Εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιτυχημένης ἀξιολογικῆς
κρίσεως και καλῆς και σωστῆς ἐπιλογῆς στὸ σκαυροδρόμι ἀναμετα-
ξὺ καλοῦ και κακοῦ. Κι' ἡ κασσάνδρεια προφητεία τοῦ Oswald

Spengler («Τὸ λυκόφως τῆς Δύσεως», Μόναχο, 1918—1922), ὅτι ἐγγίζει σὸ τέρμα τῆς ἡ ἐποχῆ τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, θὰ ἔχει μὲν μίαν ἐπαλήθευση παροδική, ἀλλ' ὅχι καὶ μίαν ὀριστική ἐπικράτηση. Ὁ Σπένγκλερ μίλησε γιὰ τὴν ἐπικείμενη μετάπτωση τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Εὐρωπαίων σὲ μίαν ἄψυχη καὶ μονόπλευρη τεχνικοοικονομικὴ χρονικὴ περίοδο, γιὰ τὴν ἀποστέρηση τοῦ δυτικοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰ βάθρα του, ἀπ' τὶς ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς του βάσεις, ἀπ' τὶς αἰωνόβιες σεβάσμιες θρησκευτικὲς, ἠθικὲς, αἰσθητικὲς καὶ γενικώτερα πνευματικὲς ἀξίες του. Ὁ Ντήναχ τὸ ἀπεικονίζει καὶ τὸ ἀφηγεῖται κ' αὐτὸ τὸ στάδιο, ἀλλὰ σὰν κάτι τὸ πρόσκαιρο, παρ' ὅλη τὴ μακραίωνη διάρκειά του. «Εἶδε», λέει, καὶ «ξεύρει» πὺς εἶχε μὲν δίκην ὁ Σπένγκλερ γιὰ τὴν ἐπικείμενη πτώση, ἀλλὰ ὅτι «ὕστερα ἀπ' τὸν Μεσαίωνα ὅπου τώρα (μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον) μπαίνει ἡ γηραὶή κ' ἐνδοξή μας τούτη ἡπειρος, πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς θὰ ἰδεῖ μιά καινούργια Ἀναγέννηση καὶ τὸ συνακόλουθο ἄνθισμα ἐνὸς νέου μεγάλου πολιτισμοῦ».

Γ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ

**Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ
ΓΙΑ ΤΟΝ "ΙΛΙΣΟ",
ΤΟΥ 1979
ΔΡΧ. 200**

ΕΛΠΙΖΟΜΕ ΝΑ ΕΧΗ ΣΤΑΛΗ

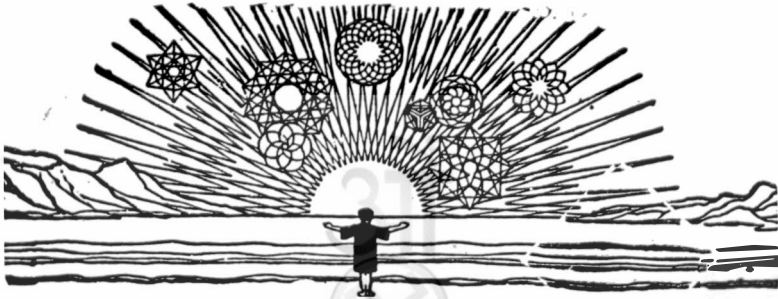
(μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγή — ὅχι μὲ ἐντολή—

Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6,

Ἀθῆναι - 122)

ΚΑΙ

Σ Α Σ Ε Υ Χ Α Ρ Ι Σ Τ Ο Υ Μ Ε

‘Ο άγνωστός μας κόσμος

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ

Υπό Γεωρ. Δ. ΚΑΨΩΜΕΝΟΥ

Υπό το γενικό τίτλο «Η ψυχολογική σημασία των όνειρων», προσπαθώ να φωτίσω επιστημονικά τις πολυδαίδαλες πτυχές της ζωής, που τελειουργείται στα άδυτα των αδύτων της ανθρώπινης ψυχής.

1. Έννοιολογία του όνειρου. Α. Πρώτες καταβολές:

Το όνειρο είναι φαινόμενο τόσο παλαιό, όσο και ο άνθρωπος.

Στους λαούς που ζούν μέσα στην απλότητα της φυσικής ζωής, το όνειρο από τα πιο μακρινά χρόνια ως σήμερα παίρνει θέση κεντρική στο όλο σύστημα των ψυχοδιανοητικών λειτουργιών.

Ανέκαθεν το όνειρο θεωρήθηκε καθρέπτης, μέσα στον οποίο φανερώνεται η αλήθεια της ζωής, τόσο της ατομικής όσο και της ομαδικής.

Στα νεότερα χρόνια, η νοη-

σαρχική και φυσιοκρατική αντίληψη της ζωής έκαλλιέργησε την άποψη πως τα όνειρα δεν έχουν νόημα άξιο προσοχής. Η ανάπτυξη όμως της Ψυχολογίας του Βάθους — νεότερου μεγαλοσήμαντου κλάδου της Ψυχολογίας — ανέτρεψε την άποψη αυτή και ξανάδωσε στο όνειρο την πρώτη του κεντρική σημασία στον όλον ψυχικό βίο.

Στην αρχαία Ελλάδα υπήρχαν ειδικά ιερά, που έργο τους ήταν να διαβάξουν στα όνειρα τη θέληση των θεών. Το έργο αυτό το έκαναν οι Ιερείς. Πολλές φορές όμως η ανάγνωση αυτή έπαιρνε τη μορφή της μυστικής συνεπαφής του προσκυνητή με τον Θεό, όποτε ο Θεός έκανε την αποκάλυψη του θελήματός του απ’ εὐθείας στην ψυχή του πιστού.

‘Ο σκοπός της καταφυγής στα

ιερά αυτά ήταν διπλός:

Πρώτα, ή θεραπεία από τις ποικίλες αρρώστιες. Δεύτερο, ή πρόβλεψη του μέλλοντος.

Από το λόγο αυτό τα άνειρα διακρίνονταν εις θεραπευτικά και προφητικά. Ανάλογη ήταν και ή ονομασία των ιερών. Στην πρώτη περίπτωση τά έλεγαν ιατρεία, στή δεύτερη ονειρομαντεία. Συχνά οι ονομασίες εναλλάσσονταν ή είχαν γίνει επίκοινες.

Τέτοια ονειρομαντεία ήταν τά Άσκληπεία στήν Άρχαία Έλλάδα. Όπως του Άμφιάρεω στόν Όρωπό. Του Τροφωνίου κοντά στή σημερινή Λεβαδεία. Άλλά και στό Μαντείο των Δελφών, γίνονταν ανάλογες τελετουργίες.

Όπως συμβαίνει πάντα στίς ιερουργίες, κρατούσε κι έδω αύτηρό σύστημα διατυπώσεων, ειδικό δηλαδή Τυπικό, πού έπρεπε νά εφαρμόζεται μέ πολλή ευλάβεια, πού τά συστατικά του στοιχεία ήταν ή νηστεία, ή σιωπή, τά καθαρτήρια λουτρά, οι θυσίες κι οι προσευχές.

Απομεινάρι του Τυπικού αυτού είναι τό «άμιλητο νερό» των σημερινών Κληδόνων.

Βασική προϋπόθεση τής όλης τελετουργίας ήταν ή «έγκοιμήση» μέσα στό ονειρομαντείο.

Σήμερα, στή θέση τής αρχαίας ονειρομαντείας, έχει δημιουργηθή ή Όνειρολογία, κλάδος δηλαδή τής Έπιστημονικής Ψυχολογίας, ό όποιος ασχολείται μέ τή φύση και τή σημασία των ονειρών.

Β'. Στοιχειολογία:

Κάναμε ως τώρα χρήση τής έννοίας ονειρο. Είναι ανάγκη τώ-

ρα νά δώσωμε τά στοιχεία του, τά γνωρίσματά του. Έτσι μόνο γίνεται σωστή ή έπιστημονική έρευνα.

Σημειώνομε πρώτα πώς στή θέση τής έννοίας ονειρο χρησιμοποιούμε και τούς όρους ένύπνιο και «όπτασία καθ' ύπνου».

Πρός τίς όπτασίες αυτές του ύπνου έχουν στενή ψυχολογική συνάφεια και τά ονειροπολήματα (Phantasien), δηλαδή τά πλάσματα τής φαντασίας, καθώς και τά όράματα (Visionen).

Τό ονειρο άπαρτίζεται από εικόνες, πού γίνονται συνειδητές τήν ώρα του ύπνου. Τό ίδιο μπορεί νά συμβή και στόν έπακτό ύπνο, δηλαδή στήν τεχνητή ύπνωση.

Εικόνες και συνείδηση (συνειδητές εικόνες), έχομε όμως και στήν κατάσταση τής έγρήγορης — στόν ζύπνο.

Τί διαφέρει ή μιá περίπτωση από τήν άλλη; Μας τό λένε οι παρακάτω θέσεις:

α) Οι παραστάσεις των ονειρών είναι έποπτικές - πραγματικές. Μοιάζουν μέ τίς αντίλήψεις, πού σχηματίζομε μέ τίς αισθήσεις όταν είμεθα ξυπνητοί. Μοιάζουν λοιπόν σαν νά έρχονται απ' έξω.

β) Στίς παραστάσεις των ονειρών πολλές φορές άγνοούνται οι λογικές και ήθικες αρχές. Λείπει ή γνώση των πραγμάτων και ό έλεγχος. Τά πιό άτοπα και τά πιό άσυμβίβαστα πράγματα μπορούν νά συνδεθούν στα άνειρα. Άκόμη και τά πιό άνεπίτρεπτα. Στόν κόσμο των ονειρών ισχύουν άλλοι νόμοι.

γ) Στά όνειρα δέν υπάρχουν πάντοτε αλληλουχία και συνείδηση σκοπού. Παρουσιάζονται παρεκκλίσεις και κενά στη λογική σειρά των πραγμάτων. Ακόμη λείπει ή θούληση.

δ) Το όνειρο παρουσιάζει στοιχεία δημιουργικής φαντασίας, ένα είδος εμπνευσσης. Δημιουργεί έτσι νέες πολύτιμες συνδέσεις, από τις όποιες προέρχεται έντελώς καινούργια αντίληψη πάνω στα διάφορα προβλήματα της ζωής.

Πολλές φορές στο όνειρο λύνονται τα πιο δύσκολα προβλήματα, που στην έγρήγορη μάς είχαν φανεί έντελώς άπρόσιτα.

ε) Πέμπτο στοιχείο έρχεται ή διάρχεια των όνειρων. Ένα όνειρο κρατεί από 5 έως 30 δευτερόλεπτα. Τόσο μόνο. Κι έν τούτοις μάς δίνουν την αίσθηση πως διαρκούν πολύ. Έπισυμβαίνουν δέ τα όνειρα συνήθως στο πρώτο και το τελευταίο μέρος του ύπνου — τότε που δέν κοιμώμεθα βαθειά.

Γ ε ν ι κ ή π α ρ α τ ή ρ η σ η :

Οί χαρακτήρες αυτοί του όνειρου μάς δίνουν να έννοήσωμε γιατί οί άρχαίοι άτεμίζαν τα όνειρα με τόση μεταφυσική και μυσταγωγική διάθεση, ώστε να δημιουργούν ειδϊκές ιεροτελεστίες.

Τό ίδιο γίνεται και σήμερα ακόμη στους ανθρώπους της φυσικής απλότητας, κι αυτό γιατί σ' αυτούς είναι ανεπτυγμένες ισόρροπα όλες οί δυνάμεις της ψυχής και δέν γίνεται μετάθεση της ψυχικής ενέργειας προς μια μόνο κατεύθυνση.

2. Ο ρόλος της Ψυχολογίας του Βάθους:

Μιλήσαμε παραπάνω για ψυχική απλότητα. Σημάνει: τούτο, επιστροφή στις πρώτες ψυχικές ρίζες. Κάποτε ο Χριστός είπε στο Σίμωνα στη θάλασσα της Τιβεριάδος, «επανάγαγε εις τó βάθος».

Ο λόγος αυτός έκφράζει σέ όλη την πληρότητά της την άιατομία της ψυχικής απλότητας. "Όπου απλότητα, εκεί και ένότητα και καθολική έποπτεία.

Αυτή την καθολική έποπτεία του ψυχικού βίου ήλθε να διαταράξη ή έξωστρέφεια του ξηρού διανοητισμού του 18ου και 19ου αιώνων, που έδιδαζε πως τα όνειρα όφείλοντο άπλως σέ διάφορες κατά μέρος αυτοματικές λειτουργίες του έγκεφάλου και πέρα άπ' αυτό δέν υπάρχουν τίποτε άλλο.

Άπέναντι στην αντίληψη αυτή δέν έπαυσε βέβαια να ύψωνη την αντίθεσή της από τα βάθη των αιώνων ή φωνή του Άριστοτέλη, ό όποιος στο έργο του «περί τής καθ' ύπνον μαντικής» λέγει για εκείνα τα όνειρα που τα θεωρούσαν σαν θεόπεμπτα και προφητικά, ότι: αυτά δέν μπορούμε εύκολα ούτε να τα άπορρίψωμε, ούτε και να τα δεχθώμε («ούτε καταφρονήσαι ράδον, ούτε πεισθήναι»). Καλούσε λοιπόν ο Άριστοτέλης την επιστημονική σκέψη σέ μια καταλυτική αντίκρουση του κεντρικού τούτου ψυχικού προβλήματος. Αυτό άκριδώς έκαμε ή Ψυχολογία του Βάθους, ό νεώτατος και δυσχερέστατος αυτός κλάδος της όλης Ψυχο-

λογίας.

Κατά την Ψυχολογία του Βάθους, τὰ όνειρα δέν παράγονται από σωματικούς έρεθισμούς. Η πηγή των είναι καθαρά ψυχική, εύρísκεται στα βάθη του άσυνειδήτου. Οι σωματικοί έρεθισμοί είναι άπλές άφορμές όχι αίτίες. Το ίδιο μπορεί να συμβή και με τίς νοητικές έντυπώσεις, που είχαν σχηματισθί λίγο πρό του ύπνου και δέν είχαν γίνει καθαρά συνειδητό γεγονός άκόμη και έξακολουθούσαν έπομένως ν' άπασχολούν το πνεύμα μας έστω και άνεπίγνωστα. Γίνονται δηλαδή κι αυτές άφορμές για όνειρα. Μή μάς διαφεύγη δέ πάντα, ότι άλλο άφορμή και άλλο αίτία.

Άλλά ποιά είναι αυτή ή Ψυχολογία του βάθους; Γιατί την είπαν έτσι; Το πράγμα αυτό έχει άμεση σχέση με την έννοια του Άσυνειδήτου.

Στήν Ψυχολογία Άσυνειδητου σημαίνει την έσώτατη και μυστική εκείνη περιοχή, εις τὰ άδυτα της οποίας έδρεύει ή κυρία ούσία του είναι μας. Ο ρόλος του Άσυνειδήτου είναι κυριαρχικός στή ζωή του ανθρώπου. Έχει προτεραιότητα και πρωταρχικότητα. Ίσχύει έδω το «έκ θαθέων». Όπως δέ εις τὰ όνειρα, έτσι κι έδω, δέν έχουν τέλεια έπιβολή οι καθιερωμένοι λογικοί και ήθικοί νόμοι. Και είναι αυτό μια μαρτυρία ως πρός την πύγή των όνειρων.

Η έννοια του Άσυνειδήτου θεωρείται μεγάλη ανακάλυψη, άκόμη λαμπρότερη από τίς μεγάλες φυσικές ανακαλύψεις των χρόνων της Αναγέννησης και

του Διαφωτισμού.

Και είναι ή ανακάλυψη αυτή καρπός της Ψυχολογίας του βάθους, ή, για να πούμε σωστότερα, μαζί με την ανακάλυψη αυτή γεννήθηκε και ή Ψυχολογία του βάθους.

Ποιοί όμως υπήρξαν οι θεμελιωτές αυτής της Ψυχολογίας;

Στους προδρόμους της συγκαταλέγονται ο Λειβνίτιος, ο Νίτσε, ο Σοπενχάουερ, ο Χάρτμαν, κ.ά. Κάθε πράγμα βλέπετε έχει την προετοιμασία του. Χωρίς έπώαση, ή κυοφορία δέν μπορεί να ύπάρξη τοκετός.

Ο τοκετός έδω ανδρώθηκε στα χέρια τριών μεγάλων έρευνητών, που ο καθένας ίδρυσε δική του Σχολή με παραλλαγές ως πρός τή θεώρηση των ζητημάτων και την μεθοδολογία της έρευνας.

Πρώτος στή σειρά έρχεται ο αυστριακός Σιγισμούνδος Φρόυντ, που γεννήθηκε στα 1854. Δημιούργημά του είναι ή λεγόμενη Ψυχανάλυση. Μ' αυτό τον όρο είναι γνωστή ή Σχολή του.

Δεύτερος είναι ο Άλφρέδος Άντλερ, αυστριακός έπίσης, που γεννήθηκε το 1870. Στήν αρχή ήταν όπαδός και συνεργάτης του Φρόυντ, ύστερα όμως χωρίστηκε και ίδρυσε δική του Σχολή, γνωστή με το όνομα Άτομική Ψυχολογία.

Κοντά έρχεται ο έλβετός Κάρολος Γιούγκ, που γεννήθηκε το 1875. Είχε ξεκινήσει μόνος στίς έρευνές του. Τά συγγράμματα του Φρόυντ τά γνώρισε μόλις το 1906, και το 1907 τον συνάντησε στή Βιέννη. Ο Γιούγκ ίδρυσε την Αναλυτική ή Κομπλεξική

Ψυχολογία — έτσι ονομάστηκε ή Σχολή του.

Αυτές οι τρεις Σχολές κάνουν την Ψυχολογία του Βάθους. Έχουν κοινά, έχουν και διαφορετικά σημεία. Λέγονται και με ένα άλλο περιληπτικό όνομα, Πρακτική Ψυχολογία. Γιατί; Διότι ασχολούνται με άμεσα προβλήματα που παρουσιάζονται στην πράξη της καθημερινής ζωής. Έτσι: μπορούν να σχηματίζουν μια ύψηλή δεοντολογία, κατάλληλη να κυβερνά τη ζωή σ' όλο της το πλάτος. Ο Καθηγητής Καλλιάφας στο έργο του «Η Ψυχολογία του Βάθους», σελ. 14, γράφει: «...είπώθησαν σωστα τα εξής: ότι ή Πρακτική Ψυχολογία είναι επιστημονική περί της ψυχής πρόνοια, της οποίας ή συστηματικότης έχει άμεταθέτους τας ρίζας εις τὸ πρωταρχικόν φιλοσοφικόν ζήτημα περί τοῦ νοήματος τοῦ εἶναι».

3. Ψυχολογία τοῦ Βάθους: Τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἰδιαίτερα τῶν τριῶν Σχολῶν:

Φρόνις: Ψυχανάλυση.

Ἄντερ: Ἀτομικὴ Ψυχολογία.

Γιούγκ: Ἀναλυτικὴ Ψυχολογία.

Κοινές βάσεις τῶν τριῶν Σχολῶν ἢ αἰρέσεων εἶναι: 1) Ἡ ἔννοια τοῦ Ἀσυνείδητου. 2) Ἡ πίστη στὴ σημασία τῶν ὀνείρων, ὅτι δηλαδή τὰ ὄνειρα εἶναι μέσον ἀπεικόνισης τοῦ βαθύτερου ὑποστρώματος τοῦ ψυχικοῦ βίου.

Ἀπὸ τὰ ὄνειρα ἤμποροῦμε νὰ ἀρυσθοῦμε βασικά στοιχεία τῆς προσωπικότητος. Ἀκόμη ν' ἀντλήσωμε τρόπους ἀγωγῆς, ἰκανῆς νὰ θεραπεύση πλήθος ψυχοδια-

νοητικῶν διαταραχῶν.

Στα κοινὰ σημεία πρέπει νὰ κατατάξωμε καὶ τὴν ἔννοια τῶν συνθέτων ψυχικῶν φαινομένων, τοῦ ἀποτελεῖ ὡστόσο ἀνακάλυψη τοῦ Γιούγκ. Γιὰ τὰ σύνθετα αὐτὰ φαινόμενα χρησιμοποιεῖται συνήθως ὁ ὅρος σύμπλεγμα. Ἀπ' αὐτὸ ἢ Ἀναλυτικὴ Ψυχολογία τοῦ Γιούγκ ὀνομάζεται καὶ Συμπλεγματικὴ ἢ Κομπλεξικὴ. Φανερὸ τώρα πῶς, ἀφοῦ κι οἱ τρεῖς Σχολές ἀντλοῦν ἀπὸ τὴν ἴδια ἀφετηρία, θὰ ἔχουν καὶ πολλὰ κοινὰ στίς μεθοδοὺς ἀνιχνεύσεως πρὸς τίς πρώτες δομικὰς μορφές τῆς ψυχικῆς πραγματικότητος.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ κοινὰ. Ποιὰ εἶναι τώρα τὰ διαχωριστικά; Ἀπαντοῦμε ἕμμεσα μὲ τὴν ἐρώτησι: Ποιὰ εἶναι ἡ δομὴ τοῦ Ἀσυνείδητου; Ἀπ' αὐτὸ κι ὅλας τὸ τόσο βασικὸ σημεῖο ἀρχίζουν οἱ διαφορές. Ἀναλυτικώτερα τὸ πρόβλημα ἔχει ὡς εξής: Ποιὰ ἀρχὴ ἔχει: προτεραιότητα; Ἡ Συνείδησι ἢ τὸ Ἀσυνείδητο; Ἡ Συνείδησι παράγει τὸ Ἀσυνείδητο; Ἡ τὸ Ἀσυνείδητο παράγει τὴ Συνείδησι;

Οἱ δύο πρώτοι, ὁ Φρόνις καὶ ὁ Ἄντερ, δέχονται πῶς τὸ Ἀσυνείδητο συνειδητὸν ἀπὸ στοιχεῖα ἀπωθημένα ἀπὸ τὴ Συνείδησι. Ὁ λόγος τοῦ ἀπρωχτηκαν ἔτσι στὸ βάθος τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι οἱ ποικίλες ἀπαγορεύσεις ποὺ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τίς κρατούσας κοινωνικὰς, θρησκ. καὶ νομικὰς ἀντιλήψεις. Ἐπίσης ἀπὸ διάφορα πραγματικὰ ἐμπόδια καὶ ἄλλες ἀναγκαιότητες.

Κατατρεγμένα λοιπὸν τα στοιχεῖα αὐτὰ θρῖσκουν καταφύγιο

στό Ἄσυνείδητο, τὸν κρυφῶνα τοῦτον τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκεῖ καιροφυλακτοῦν γιὰ μιὰ δυναμικὴ ἀναμέτρηση πρὸς τὴ συνεδητὴ πραγματικότητα τοῦ ὄλου βίου. Θὰ ἐλέγαμε πὼς εἶναι ἓνα ἠφαίστειο, πού συνεχῶς ἀναζυμῶνει τὴν ἐκρηξή του. Οἱ ἀναθυμιάσεις του εἶναι οἱ αἰτίες πού φέρνουν τὶς ψυχοδιανοητικὲς ἀνωμαλίες.

Ἰπὸ τὸ φῶς τῶν ἀπόψεων αὐτῶν, πόσο λαμπρὰ ἐρμηνεύεται ἀλήθεια τὸ σημερινὸ παγχόσμιο φαινόμενο τοῦ χιππισμοῦ!

Μέσα μας λοιπὸν δράζει ἠφαίστειο. Γιὰ νὰ προλάβουμε τὴν ἀπότομη ἀνατίναξη πρέπει νὰ ἀνοιξομε μιὰ διέξοδο, νὰ κάνουμε βαθμιαία ἐκτόνωση. Αὐτὸ τὸ πετυχαίνομε μὲ τὴν ψυχανάλυση. Ἀφετηρία παίρνομε ἀπὸ τὰ δεινὰ ἢ ἄλλες ἐκδηλώσεις πού ἔχουν συνάρτηση μὲ τὶς λειτουργίες τοῦ ψυχικοῦ θάθους καὶ πού μᾶς βοηθοῦν, σὰν τὸ μίτο τῆς Ἀριάδνης, νὰ εἰσχωρήσωμε στὰ ἄδυτα τοῦ Ἄσυνείδητου καὶ ν' ἀνασύρωμε ἀπὸ ἐκεῖ στὸ φῶς τῆς συνεδήσεως τὰ χαροποιὰ στοιχεῖα, πού κυνηγημένα ἄλλοτε μᾶς ἐξαπολύουν τώρα τὴν ἀντεπίθεσή τους. Ἡ μεταγωγή αὐτὴ στὸ φῶς τῆς συνεδήσεως ἀνοίγει τὸ δρόμο στὴν πράξη, ἡ δὲ πράξη σὰν δημιουργικὴ ἐνέργεια ἐνέχει μεγάλη λυτρωτικὴ δύναμη. Ἐνα εἶδος πράξεως εἶναι καὶ ἡ ἀξιολόγηση ὑπὸ τὸ φῶς νέων κριτηρίων καὶ ἡ κατὰ λόγον ἐσωτερικῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας συναποδοχή.

Μὲ τὴν ἀποδέσμευση καὶ τὴν ἐκτόνωση αὐτὴ ἀποκαθαίρεται ἡ ψυχὴ καὶ ἐπανέρχεται ἡ ἰσορ-

ροπὴ στάθμη τοῦ ψυχικοῦ χώρου — ἡ ψυχικὴ ὑγεία.

Ὡστε, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Φρόντ καὶ τοῦ Ἄντλερ, τὸ Ἄσυνείδητο εἶναι ἡ ἀπόκρυφὴ ἀποθήκη τῆς Συνειδήσεως ἢ τὸ κρησφύγετο τῶν κακολογημένων ψυχικῶν τάσεων.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ἄλλη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Γιούγκ.

Ὁ Γιούγκ διδάσκει ὅτι τὸ Ἄσυνείδητο εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς ψυχικῆς συστάσεως. Ἐκεῖ ἐνεργεῖ ἡ ἱερώτερη παρακαταθήκη τοῦ γένους. Αὐτὴ δίδει τὸ χρῶμα τῆς προσωπικότητος. Ἐκεῖ εἶναι χαραγμῆνοι οἱ ἀρχέγονοι νόμοι τῆς ζωῆς. Ἐχουν τὸ αὐθεντικὸ κύρος τῆς πρώτης πηγῆς. Ἐπάνω στὸν ἀγρὸ τοῦ Ἄσυνείδητου φυτρῶνει ἡ Συνειδήση. Ἡ αἰώνια πορεία τῆς ζωῆς κατευθύνεται ἀπὸ τὶς ἀφανεῖς δυνάμεις πού ἐκπορεύονται ἀπὸ τὸ Ἄσυνείδητο. Τὰ «συμπλέγματα» τοῦ Γιούγκ δὲν εἶναι πάντοτε ἀρνητικά, ἀλλὰ καὶ καταφατικά δημιουργικά. Δὲν δημιουργοῦν δηλαδὴ μόνον αἰσθήματα μειονεξίας, ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνα πού δίδουν τὸν τόνο τῆς ὑπερχῆς καὶ κατευθύνουν τὴ ζωὴ πρὸς ἐπιζήλια ξέφωτα. Ἐννοεῖται, ἡ ἐπενέργεια αὐτὴ δὲν ἀσχεῖται χωρὶς ἐμπόδια. Τὰ ἐμπόδια αὐτὰ πού προέρχονται ἀπὸ τὴ συνεδητὴ ἀναγκαιότητα, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, δημιουργοῦν τὶς ψυχοδιανοητικὲς ἀνωμαλίες.

Πρέπει νὰ ἀπαλλάξομε τὸ Ἄσυνείδητο ἀπὸ τὸ ἀγχος. Καὶ τὸ πετυχαίνομε περίπου μὲ τὴν ἴδια μέθοδο πού ἐφαρμόζουν καὶ ἄλλες δύο Σχολές.

4. Ἡ σημασία τῶν ὄντων ὡς ἀρχέτυπων καὶ οἱ ἀρχέτυποι τοῦ Γιούγκ:

Τὰ θναιρα κατὰ τὸν Γιούγκ δὲν ἐκφράζουν μόνον τὸ ἄγχος τῶν καταπιεσμένων δυνάμεων. Ἐκφράζουν καὶ τὴν αἰώνια νομοτέλεια ἢ τοὺς αἰώνιους πόθους τῆς οἰκουμενικῆς ἀνθρωπότητας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ γένος, φυλῆ, γλώσσα καὶ ἔθνος.

Πρόκειται γιὰ τὴν ἐνωτικὴ γραμμὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὴ ζωτικὴ ἀρχὴ ποὺ κρατᾷ μέσα τῆς τὰ πρῶτα καὶ ἄχραντα μῆματα τῶν πανανθρώπινων πεπρωμένων. Σ' αὐτὴ τὴ ζωτικὴ ἀφετηρία στηρίζονται ὅλες οἱ κοινὲς παραδόσεις, τὰ κοινὰ σύμβολα, οἱ κοινοὶ πόθοι καὶ κοινοὶ ὀραματισμοί, ποὺ συναντῶνται στὴ θρησκεία, στὴν ποίηση, τὴν τέχνη καὶ τὴ λαογραφία τῶν λαῶν.

Τις καταβολὲς αὐτὲς στὸ δάθος τῆς ψυχῆς — στὸ Ἀσυνείδητο — ὁ Γιούγκ τις ὀνομάζει ἀρχετύπους.

Οἱ ἀρχέτυποι αὐτοὶ εἶναι ἓνα εἶδος ἐμφύτων ψυχικῶν στοιχείων, κατ' ἀναλογία πρὸς τὶς λεγόμενες ἐμφυτες λογικὲς καὶ ἠθικὲς ἀρχές.

Ἡ ὄλη πορεία τῆς ζωῆς λοιπὸν γίνεται μὲ τὴ συνεργασία τῆς αἰώνιας ζωτικῆς ἀρχῆς ποὺ ἐδρεύει στὸ Ἀσυνείδητο καὶ τῆς κάθε φορὰ ἱστορικῆς καὶ γεωπολιτικῆς νομοτέλειας ποὺ ὁρᾷ στὴ Συνείδηση.

Οἱ ἀρχέτυποι αὐτοὶ συγκροτοῦν ἓνα φανταχτερὸ ἀστερισμὸ ψυχικῶν στοιχείων, ποὺ κατανέματα: σὲ εἴς μονάδες. Τὶς μονάδες

αὐτὲς τί λέμε ἐπιστημονικώτερα κατηγορίες. Εἶναι δὲ οἱ ἐξῆς:

1. Ἡ κατηγορία τῶν καθαρῶν ποιότητων. Περιλαμβάνει τὰ κριτήρια ἐκεῖνα ποὺ μᾶς κάνουν νὰ διακρίνωμε τὸ ἓνα πρῶγμα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ νὰ λέμε: αὐτὸ διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ὄρατο καὶ ἐκεῖνο εἶναι ἀσχημο, κτλ.

2. Ἡ κατηγορία τόπου καὶ χρόνου. Μὲ αὐτὴν παίρνωμε συνίσθησι τῆς κινήσεως, τῆς ἀλλαγῆς.

3. Ἡ κατηγορία τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης. Οἱ τόνοι τῆς διαμορφώσεως τὸ συναισθηματικὸ μᾶς ἴσμι.

4. Ἡ κατηγορία τῆς τάξεως. Μὲ αὐτὴ παίρνωμε εἰδησι τοῦ λογικοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἀρμονίας, τῆς ἱεραρχίας εἰς τὸ Σύμπαν καὶ τῶν συναρτήσεων.

5. Ἡ κατηγορία τῆς ἀληθείας. Οἱ τόνοι τῆς ἔχουν δυὸ διακρίσεις. Μὲ τὴν πρώτη ἐκφράζομε τὴ συμφωνία τῆς νόησεως πρὸς τὰ πράγματα, τὴν ἔννοια δηλαδὴ τοῦ ὄρθου. Διατυπώνεται: στήν πρώτησι: Ἔχει καλῶς. Μὲ τὴ δεύτερη διακρίσι ἐκφράζομε τὴν ἔννοια τοῦ συντελεσμένου, ἐκεῖνου δηλαδὴ ποὺ ἔχει γίνε, καὶ ἀφοῦ ἔχει γίνε: ὑπάρχει στ' ἀληθινά. Διατυπώνεται: στίς προτάσεις: Αὐτὸ τὸ γνωρίζω ἤδη. Καὶ αὐτὸ εἶναι: παλαιὰ ἱστορία.

6. Ἡ κατηγορία τῆς ὑπαρξεως. Οἱ τόνοι τῆς εἶναι δεκαπέντε πέντε διακρίσεων:

Ἡ πρώτη μᾶς δίδει τὸ διαγραμμα ἐνὸς ὄντος, τὴν παρουσίαν του, τὴν ὑπαρξή του καθ' ἑαυτό. Τὸ ὄν αὐτὸ ἡμῶνται νὰ

είναι και νοητό. Φθάνει πού ἐγώ μπορώ νά σταθώ ἀπέναντί του ὡς ὑποκείμενο.

Ἡ δεύτερη μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ ἀντικείμενο ἐκεῖνο εἶναι ὑπαρκτὸ ἔξω στή φύση.

Ἡ τρίτη, ὅτι μοῦ παρουσιάστηκε στὸ ὄνειρο.

Ἡ τέταρτη, ὅτι προέκυψε ἀπὸ ἀνάμνηση.

Ἡ πέμπτη, ὅτι εἶναι δημιούργημα φανταστικὸ — παράσταση κατὰ φαντασίαν.

β. Ἀπρόσωπο καὶ Προσωπικὸ Ἀσυνείδητο:

Μία προσεκτικὴ ἐξέταση τῶν ἀπόψεων τοῦ Γιούγκ μᾶς δίδει τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Γιούγκ δέχεται δύο τύπους Ἀσυνείδητου.

Πρῶτον, τὸ Ἀπρόσωπον Ἀσυνείδητον. Λέγεται καὶ ὑπερπροσωπικόν.

Δεύτερον, τὸ Προσωπικόν Ἀσυνείδητον. Δηλαδή τὸ ἀτομικόν τοῦ καθ' ἑνός.

Τὸ πρῶτον, τὸ Ἀπρόσωπον, εἶναι τὸ λίκνο ἢ ὁ φορέας τῶν ἀρχετύπων.

Τὸ δεύτερον, τὸ Προσωπικόν, εἶναι ὁ φορέας τῶν δευτερογενῶν ψυχικῶν στοιχείων, ἐκεῖνων δηλαδή πού σχηματίστηκαν ἀπὸ τὴν ἐπαφή μὲ τὴν ἔξω πραγματικότητα.

Διαπιστώνομε ὅτι στή δευτέρῃ τούτῃ περίπτωσιν ὁ Γιούγκ εὐθυγραμμίζεται μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν δύο ἄλλων Σχολῶν γιὰ τὸ Ἀσυνείδητο. Γιὰτὶ ἐδῶ εὐρίσκουν θέσιν οἱ ἀπωθημένες τάσεις τοῦ Φρόυντ καὶ τοῦ Ἄντλερ. Δέχεται δηλαδή καὶ ὁ Γιούγκ ὅτι τὸ Προσωπικόν Ἀσυνείδητον γίνε-

ται ὁ φορέας τῶν κυνηγημένων καὶ καταπιεσμένων ψυχικῶν στοιχείων.

6. Νέες διαφοροποιήσεις τῶν Σχολῶν καὶ οἱ ψυχικοὶ νόμοι:

Εἶδαμε παραπάνω ὅτι κοινὸ σημεῖο συναντήσεως τῶν τριῶν Σχολῶν — Φρόυντ, Ἄντλερ, Γιούγκ — εἶναι τὸ Προσωπικόν Ἀσυνείδητον. Ἡ συνάντησις ὁμῶς αὐτὴ δὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ συμφωνία. Εἶναι μᾶλλον ἓνα σημεῖον συγκρίσεως. Ἀπὸ δὲ τῆς σύγκρισιν αὐτὴ θγαίνουσι πάλιν οἱ ἐξῆς διαφορές:

α) Ὁ Φρόυντ διδάσκει πῶς τὸ Ἀσυνείδητον κυριαρχεῖται ἀπὸ καταπιεγμένες γενετήσιες ὀρμές. Τέτοιο εἶναι ὄλο του τὸ περιεχόμενον. Ἡ ἀποψη αὐτὴ χαρακτηρίζεται ὡς πανσεξουαλισμός. Φέρεται καὶ μὲ τὸν ὄρο Λίμπιντο.

β) Ὁ Ἄντλερ δέχεται πῶς τὸ Ἀσυνείδητο γαμίζει ἀπὸ καταπιεγμένες τάσεις πρὸς ἐπικράτησιν. Ὅτι κυριαρχεῖ δηλαδή στὸν ἄνθρωπον δὲν εἶναι τὸ σέξ, ἀλλ' ἡ ὀρμὴ νὰ ὑπερέχη ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους. Τὰ ἐμπόδια ὁμῶς πού συναντᾷ δημιουργοῦν τὶς ἀπωθήσεις τῆς ὀρμῆς αὐτῆς πρὸς τὸ Ἀσυνείδητο. Ἡ ἀποψη αὐτὴ εὐθυγραμμίζεται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Νίτσε γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπον. Ὅτι δηλαδή ὕψιστο ἀγαθὸ τῆς ζωῆς εἶναι ἡ δύναμις καὶ τέλειος ἄνθρωπος εἶναι ὁ δυνατός, ὁ ἐπιχαιρέκακος καὶ ἄφοβος.

γ) Ὁ Γιούγκ δὲν ἀπορρίπτει τὶς δύο παραπάνω αἰτίες. Δέχε-

ται και τις δυο μαζί. 'Αλλά κοντά σ' αυτές δέχεται και άλλα αιτιολογικά στοιχεία που έχουν σχέση οργανική με τα αίτήματα της πνευματικής φύσεως του ανθρώπου. Γιατί δεν είναι λίγα τα εμπόδια και οι αναγκαιότητες που πηγούν τις εύγενεις πνευματικές τάσεις του ανθρώπου.

'Ετσι ο Γιούγκ αρνείται τη μονομέρεια που χαρακτηρίζει τις δυο άλλες Σχολές και τοποθετεί την προσωπικότητα πάνω σε καθολικό βάθος.

Το μεγαλείο της απόψεως αυτής γίνεται πιο αίσθητό υπό το φως των ψυχικών νόμων του Βούντ.

Δυο είναι οι βασικοί νόμοι του ψυχικού όιου κατά τον Βούντ.

1) 'Ο νόμος της Ψυχικής Σχέσεως, και

2) 'Ο νόμος της Ψυχικής 'Ανελιξσεως.

'Ο καθένας απ' αυτούς αναλύεται σε μερικώτερες εφαρμογές, ή περιπτώσεις.

'Ο πρώτος, ο νόμος της ψυχικής σχέσεως, έχει τρεις περιπτώσεις:

α) Νόμος των ψυχικών συνσταμένων. Λέγεται και νόμος της δημιουργικής συνθέσεως.

Συνθέσεις και αναλύσεις ως γνωστόν, έχουμε στη Χημεία. Δεν ισχύουν όμως εδώ οι ίδιοι όροι. Γιατί στις χημικές συνθέσεις έχουμε ορισμένο και σταθερό αποτέλεσμα. Στις ψυχικές όμως συνθέσεις δεν συμβαίνει καθόλου το ίδιο. Τέτοιες συνθέσεις είναι οι παραστάσεις, τα συναισθήματα, τα βουλήματα. Τα πρώτα τους απλά στοιχεία μπορεί να είναι

τα ίδια, μα ή διαδικασία της συνθέσεως δεν είναι μηχανική. Παίρνει τροπή, χρώμα και ποιότητα ανάλογα με την ιδιοσυψία των ατομικών ψυχικών καταβολών. 'Ετσι κάτω από ίδιες εξωτερικές συνθήκες έχουμε συνήθως ιδιόμορφο ψυχικό αποτέλεσμα.

β) Νόμος των ψυχικών αναφορών ή της ψυχικής αναλύσεως. Τί διαφέρει ο νόμος αυτός από τον προηγούμενο; 'Ιδού: 'Ο νόμος της συνθέσεως έρευνά τη σχέση των μερών προς το σύνολο, ενώ ο νόμος της αναλύσεως έρευνά τη σχέση των ψυχικών στοιχείων ενός - ενός μεταξύ των.

γ) Νόμος ψυχικών αντιθέσεων. Κατά το νόμο αυτό στην ήδονή έπακολουθεί ή λύπη, στην ένταση ή χαλάρωση, στην τρικυμία ή ήρεμιά.

'Εδώ τελειώνει ο νόμος της ψυχικής σχέσεως. 'Εξετάζουμε τώρα το νόμο της ψυχικής ανελιξσεως. Διακρίσεις του είναι οι έξι:

α) Νόμος της ψυχικής δημιουργίας.

β) Νόμος της έτερογονίας των σκοπών.

γ) Νόμος της δι' αντιθέσεων ανελιξσεως.

Και α) Νόμος της ψυχικής δημιουργίας.

«Ουδέν χρήμα γίνεται, ουδέ απόλλυται, άλλ' από έόντων χημικών συμμίσγεται τε και διακρίνεται», είπεν ο 'Αναξαγόρας. Αυτό όμως συμβαίνει μόνο στη φύση, όχι στον ψυχικό όιο. 'Εδώ, παραστάσεις, έννοιες, ιδέες είναι συνεχώς νέα δημιουργήματα δια των οποίων συνελείται ή ψυχι-

κή ανάπτυξη τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ σφρηλατεῖται ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ὄχι περιστροφικά, ἀλλὰ κατ' εὐθύγραμμην πορεία πρὸς τὴν αἰωνιότητα.

Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ ἀνάπλαση τῶν παραστάσεων δὲν ἀποτελεῖ ἐπανέκδοση, ἀλλὰ κάθε φορά ἐντελῶς καινούργια δημιουργία.

Ἄς προσέξωμε πῶς σημασία ἔχει αὐτὸ γιὰ τὴν πιστότητα τῶν μαρτυριῶν στὰ Δικαστήρια.

Οἱ συνήγοροι παραδοκοῦν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὶς παραλλαγὰς τῶν καταθέσεων, πού γίνονται ἀπὸ τὸν ἴδιον μάρτυρα σὲ χρονικὰ διαστήματα πού ἀπέχουν μεταξὺ τους, σὰν ἀντιφάσεις πού καταρρίπτουν τὴν ἀξιопιστία.

Ἐνῶ εἶναι φυσιολογικὸ ψυχικὸ γεγονός κάθε νέα δημιουργία νὰ παραλλάσῃ ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Εἶναι ἐπομένως ἀνάγκη νὰ προκύψῃ καὶ στὴ Δικονομία νέος κώδικας κριτηρίων γιὰ τὴν ἀθροικτικότητα τῶν μαρτυριῶν.

β) Δευτέρω διάκριση τοῦ νόμου τῆς ψυχικῆς ἀνελιξέως εἶναι ὁ νόμος τῆς ἑτερογονίας τῶν σκοπῶν.

Κανεὶς στόχος στὸν ψυχικὸ βίον δὲν εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀμετακίνητος. Κοντὰ στὴν πρόθεση τοῦ πράττοντος εἴτε αὐτὸς εἶναι ἄτομο εἴτε εἶναι ὁμάδα, ἐπεμβαίνει καὶ ἕνας ἄλλος παράγων ἄγνωστος καὶ αὐτὸς κυρίως εἶναι πού καθορίζει τοὺς στόχους.

Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ γίνεται καταννητὸ στὰ ἐξῆς παραδείγματα:

Στὸν Φάουστ τοῦ Γκαίτε ὁ Μετσοφελῆς ὁμολογεῖ πῶς εἶναι

μέρος τῆς δυνάμεως πού ἐπιδιώκει πάντοτε τὸ κακὸ καὶ ἐν τούτοις πράττει πάντοτε τὸ ἀγαθόν.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσία μὲ ἄλλες ιδέες καὶ ἄλλες προθέσεις, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔτρεφαν ἀπέχθεια στοὺς βαρβάρους. Καὶ ὁμως ἡ ἐκστρατεία ἔφερε σὰν καρπὸ τὸν ἀμοιβαῖον ἐγκεντρισμὸν μὲ πρυτανεύουσα δύναμη τὶς Ἑλληνικὰς ἀξίες, ἐνῶ παράλληλα ὁ Ἀλέξανδρος δανείστηκε τὴν Περσικὴν Αὐλὴν καὶ ἐγκαινίασε διεθνικὸ κράτος.

Ἄνάλογες μεταξίσεις γίνονται μὲ τὴν δίωξη τῶν Πουριτανῶν εἰς τὴν Ἀγγλία καὶ τῶν Οὐγενότων εἰς τὴν Γαλλία.

Ἐκεῖνε πού δεσπόζει λοιπὸν στὸ νόμον τῆς ἑτερογονίας τῶν σκοπῶν εἶναι Ἡπερπροσωπικὴ Βούληση — τὸ Ἀπρόσωπον Ἀσυνειδητὸν τοῦ Γιούγκ — ἡ δὲ ἐνσυνειδητὴ σκοπιμότητα ἀσχετὸν δευτερεύοντα ρόλο.

γ) Ὁ νόμος τῆς δι' ἀντιθέσεων ἀνελιξέως:

Ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ ὑποτομέα τοῦ νόμου τῆς ψυχικῆς ἀνελιξέως. Πρὶν προχωρήσωμε εἰς τὴν ἀνάλυσίν του, ἀνάγκη νὰ δώσωμε ἕνα ἐποπτικὸν διάγραμμα τῶν Βούντ, πού εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τῆς λεγομένης Πειραματικῆς ἢ Ἐπιστημονικῆς Ψυχολογίας. Τὸ διάγραμμα αὐτὸ ἀποτελεῖ εἶδος ἀνακεφαλαίωσης καὶ μαζὶ ἀφετηρίας γιὰ τὴν συνέχεια.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ι. Ὁ νόμος τῆς ψυχικῆς σκέσεως:

Υποτομείς του:

α) Νόμος τών ψυχικῶν συνεισκειμένων ἢ τῆς δημιουργικῆς συνθέσεως.

β) Νόμος τών ψυχικῶν ἀναφορῶν ἢ τῆς ψυχικῆς ἀναλύσεως

γ) Νόμος τών ψυχικῶν ἀντιθέσεων.

II. Νόμος τῆς ψυχικῆς ἀνελιξέως:

Υποτομείς του:

α) Νόμος τῆς ψυχικῆς δημιουργίας.

β) Νόμος τῆς ἑτερογονίας τών σκοπῶν

γ) Νόμος τῆς δι' ἀντιθέσεων ἀνελιξέως.

Ἐδῶ ξαναθρίσχομε τὴ συνάφεια μὲ τὰ προηγούμενα καὶ συνεχίζομε.

Σὲ τί σχέσῃ θρίσκεται; Ἄραγε ὁ Νόμος τῆς δι' ἀντιθέσεων ἀνελιξέως μὲ τὸ νόμο τών ψυχικῶν ἀντιθέσεων; Εἶναι, κι οἱ δυὸ υποτομείς ποὺ ἐνεργοποιοῦνται σὲ χωριστὸ πλαίσιο ὁ καθένας. Ὁ νόμος τών ψυχικῶν ἀντιθέσεων ἀνήκει στὸ βασικὸ νόμο τῆς ψυχικῆς σχέσεως. Ὁ νόμος τῆς δι' ἀντιθέσεων ἀνελιξέως ἀνήκει στὸ βασικὸ νόμο τῆς ψυχικῆς ἀνελιξέως.

Ὁ πρῶτος εἶναι μηχανισμὸς ἐσωτερικῆς διεργασίας, θάσῃ ἐξοπλισμοῦ πρὸς ἐκτόξευση — ἐσωτερικὴ ἀναξύμωση καὶ προετοιμασία. Ὁ δευτέρος εἶναι ἡ ἐκδήλωση πρὸς τὸ ἔξω, ἡ ὑλοποίησις τῆς ψυχικῆς φόρμουλας, ἡ δημιουργικὴ ὄντοποίησὶς τῆς. Ὑπάρχει ἐπομένως ἀνάμεσα στοὺς νόμους γονιμοποιῶς ἀντιστοιχία, σὰν ἐκείνη ποὺ κρατεῖ ἀνάμεσα στὴν Ἰδέα καὶ τὴν Πράξιν. Ἰδέα

χωρὶς Πράξιν κενόν, Πράξις χωρὶς Ἰδέα φθορά. Μόνον ὅπου ἡ Πράξις εἶναι: ὄντοποίησις Ἰδέας, ἐκεῖ ἔχομε Δημιουργία.

Τὸ ἐσωτερικὸ νόημα τοῦ νόμου τῆς δι' ἀντιθέσεων ἀνελιξέως ἐκφράζεται στὴ ρήσιν τοῦ Ἑρακλείτου: «Παλίντροπος ἀρμονίη κόσμου, ὅκωσπερ λύρης καὶ τόξου».

Σ' αὐτὸ τὸ πῆγαίνε - ἔλα ὀφείλονται οἱ αἰρέσεις, οἱ Σχολές, τὰ κόμματα καὶ κάθε εἶδος ἀντιλογία - ὅλα τοῦτα στοιχεῖα τῆς δημιουργικῆς πορείας πρὸς τὰ ἐμπρός, Ἰδεμένα σ' ἓνα ὑπόβαθρο ἐνότητος κατὰ τὸ σχῆμα τῆς διαλεκτικῆς τριλογίας τοῦ Ἐγγέλου: Θέση — Ἀντίθεση — Σύνθεση.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΡΡΟΠΗΣΗΣ.

Ἄν προσέξαμε τὰ ὅσα ἔχομε πεῖ ὡς τώρα, ἔχομε πιά ἀρκετὸ πῶς γιὰ νὰ προχωρήσωμε στὸ μονοπάτι ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν Ἀρχὴ τῆς ἀντιρροπήσεως.

Στὴν Ψυχολογίᾳ τοῦ θάθους ἡ Ἀρχὴ τῆς ἀντιρροπήσεως ἀποτελεῖ βασικὸ ὄρο ἰσορροπίας τοῦ ψυχικοῦ ἔρματος. Εἶναι ἓνα εἶδος ἀσφαλιστικῆς δικλείδας, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ αὐτομάτως γιὰ νὰ διατηρηθῇ ἡ ἰσομέρεια καὶ ἡ ἀρμονία τών ψυχικῶν στοιχείων, ἢ καὶ νὰ ἐπανορθωθῇ ἂν συνέθῃ πρὸς στιγμὴ κάποια γαλάρωσὴ τῆς.

Αὕτῃ ὅμως ἡ αὐτόματῃ λειτουργία ἔχει πάλι τὴ μεταφυσικὴ τῆς προέκτασις γιὰτὶ μᾶς διδάσκει τὴ μαρτυρία πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει: στὶς ψυχικῆς του ρίζες τὴν ἔμφυτῃ δυνατότητα νὰ ρυθμίζῃ μόνος του τὸν ἑαυτὸ του καὶ σω-

ματικά και ψυχικά, μάλιστα δὲ ἀνεπίγνωστα.

Αὐτὴ ἢ αὐτορρυθμισία ἀναλύεται ὡς ἑξῆς:

Ἵπάρχει στον ἄνθρωπο ἓνα σύνολο ἐνεργείας πού μένει πάντα τὸ αὐτό. Δὲν εἶναι δεκτικὸ ἀυξομειώσεων.

Ἐὰν διοχετεύσωμε ἠύξημένη δόση ἐνεργείας πρὸς μιὰ κατεύθυνση, θὰ ἐξασθενίσωμε ἄλλη λειτουργία μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μεταπέσωμε σὲ συμπτώματα ψυχο-νευρωτικά. Ἀπὸ τὸ ὑπόστρωμα τότε τοῦ ψυχοφυσικοῦ ὄργανισμοῦ ἀναπηδᾷ ἢ ἀντίδραση, ἢ ὁποῖα ἐκδηλώνεται: στὰ ὄνειρα. Τὰ ὄνειρα γίνονται ἓνα μέσο κεντρισμοῦ τῆς συνειδήσεως γιὰ νὰ συνεργασθῆ στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἰσορροπίας.

Ἄς προσέξωμε ἐδῶ τὴν τεραστία σημασία τοῦ ὄνειρου πρὸς τὴν πλευρὰ τῆς ψυχικῆς υἰείας. Ἡ συμβολὴ του γιὰ τὴν πρόληψη μεγαλύτερων δεινῶν εἶναι πρωταρχική. Τὸ ὄνειρο θὰ λέγαμε ἀκόμη εἶναι ἀπεικόνιση ριζικῶν ψυχικῶν ἀναγκῶν, πού ἢ ἀρνητικὴ πλάκα τους ἀποτυπώνεται στὴ συνειδήση. Εὐκόλη γίνεται πιά ἢ ἔκδοση ἀντιτύπων. Κάθε ἀντίτυπο εἶναι καὶ μιὰ ριπὴ ἐκτονώσεως. Ἔτσι φθάνομε στὴν ἀπαραίτητη ψυχικὴ αὐτορρυθμισία. Εἶδος ἀντιτύπου εἶναι καὶ ἢ ἀπλή ἀφήγησις τοῦ ὄνειρου.

Αὐτονόγητο τώρα ὅτι τὰ ὄνειρα πού ὑπηρετοῦν τὴν Ἀρχὴν τῆς ἀντιρροπήσεως τὰ ὀνομάζομε ἀντίρροπα ὄνειρα.

7. Τὰ εἶδη τῶν ὀνειρῶν:

Μιλῆσαμε παραπάνω γιὰ ἀντίρροπα ὄνειρα. Δὲν εἶναι ὅμως τὰ μόνα. Ἴδου ἢ ὅλη κλιμάκωσις των:

A) Ὑνειρα ἀντίρροπα.

B) Ὑνειρα προορατικά.

Γ) Ὑνειρα ἀναγωγικά ἢ ἀνασκοπικά.

Δ) Ὑνειρα ἀντιδράσεως.

E) Ὑνειρα τηλεπαθητικά.

Τὰ ἀντίρροπα ὄνειρα ἐλέγαμε ὅτι σκοπὸ ἔχουν τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἰσορροπίας ὅταν ἢ ζυγαριὰ τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας γέρνει πρὸς τὴ μιὰ μεριά. Εἶναι φυσικὸ αὐτὸ νὰ γίνεται μὲ ἀντίβαρο πού ἔχει τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀντιθέτου. Πολλές φορές ὅμως — καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ θαυμαστὸ — ἢ ἐξισορρόπηση γίνεται μὲ τὸ ὅμοιο. Τὸ ὅμοιο διὰ τοῦ ὁμοίου θεραπεύεται. Ἄλλο τοῦτο μυστήριον τῆς ψυχικῆς μας δομῆς!

Προορατικά δὲ ὄνειρα εἶναι ἐκεῖνα, πού ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια τὰ ἐχαρακτῆριζαν ὡς χρησμούς. Οἱ χρησμοὶ βέβαια ἀναφέρονταν στὴ φανέρωση τῆς ἀλήθειας. Μερικοὶ τὰ ὄνειρα αὐτὰ τὰ χαρακτηρίζουν προφητικά ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι κάποιον ὑπέρτερη δύναμη ἀποκαλύπτει τὸ τί θὰ συμβῆ. Ἄλλοι ἀποφεύγουν τὸν ὄρο προφητικά καὶ δέχονται: ὅτι τὸ Ἄσυνείδητο διαθέτει ἄρτια καὶ τέλεια μέσα μὲ τὰ ὁποῖα κατορθώνει νὰ διαγνώσῃ πού ὀδηγεῖται τὸ ὄτομο ἐφ' ὅσον θὰ παραμείνη κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν συνθηκῶν πού ἔτυχε νὰ ἐχη βρεθῆ.

Κανείς ὅμως δὲν ἀρνεῖται ὅτι τὰ ὄνειρα αὐτὰ — ὀμιλοῦμε γιὰ τὰ προορατικά — ἔχουν μιὰ ἔλ-

λογη σκοπιμότητα, ένα τεολογικό χαρακτήρα. Αποτελούν επομένως συμβολική γλώσσα με την οποία εκφράζεται το Άσυνείδητον, που κατέχει τόσο κεντρική θέση στην όλη σύνθεση της ζωής, και που το όπτικό του πεδίο απλώνεται μακριά.

Αναγωγικά δε ή ανασκοπικά είναι τα όνειρα που κατατείνουν να φέρουν εξισορρόπηση μεταξύ της αξίας μας και της θέσεως που κατέχομε στην κοινωνία ή στην οποιαδήποτε Ιεραρχία. Γιατί δὲν ισοσταθμίζουν πάντοτε ή εσωτερική αξία με την εξωτερική λάμψη. Πολλές φορές ούτι-δανοί κατέχουν ύψηλές θέσεις και άνθρωποι αξίας παραμερίζονται και εξουθενώνονται. Δρά και ἐδῶ κατὰ τρόπο ἰδιότυπο ή ἀρχή της αὐτορρυθμισίας της ψυχής. Καί φυσικά, ἂν ἔχομε ἀνεδῆ ψη-λά χωρίς νά τὸ ἀξίζουμε, τὸ ὄνειρο μᾶς ταπεινώνει.

Ἀντιδραστικά δὲ ὄνειρα εἶ-γαι ἐκεῖνα, πού ὀφείλονται στή λεγομένη καταπληξία (τόκ). Στήν καταπληξία, τῆς ψυχικῆς ταραχῆς προηγείται: θλάθη τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Φανερό δὲ πῶς τέτοια φαινόμενα ἔχομε στούς πολέμους και σ' ἄλλα συγ-κλονιστικά περιστατικά. Μεγάλη ἐπίδραση ἔχουν πρὸ παντός τὰ τραύματα και οἱ σωματικές κακώ-σεις γενικά.

Τελευταίο εἶδος ὀνείρων σύμ-φωνα πάντοτε με τὴν κατάταξη τοῦ Γιούγκ εἶναι τὰ τηλεπαθητι-κά. Εἶναι δὲ τηλεπάθεια ή με-τάγγιση μιᾶς ψυχικῆς καταστά-σεως ἀπὸ ἕνα ἄτομο σὲ ἄλλο — ἀπὸ τὸν πομπὸ στὸν δέκτη, ὁ δὲ

δέκτης τὴν ἔχει συνειδητὴ τὴν κατάσταση αὐτή. Ὡς πρὸς τὸν πομπὸ ή τηλεπάθεια εἶναι δύο εἰδῶν, ή αὐθόρμητη πού γίνε-ται χωρίς νά τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ πομπός, και ή σκόπιμη πού γί-νεται ὕστερα ἀπὸ προμελέτη και κατάλληλη προπαρασκευή.

**

Ἐδῶ τελειώνει ή σύντομη θεωρητική ἐπισκόπηση τοῦ προ-βλήματος τῶν ὀνείρων. Τὸ ἐν-δι-αφέρον μας ὅμως δὲν τελειώ-νει ἔως ἐδῶ. Ἰπάρχει και ή πρα-κτική πλευρά τῶν πραγμάτων. Θά ἔχη πολλή σημασία νά ἀξιολογήσωμε και νά κατατάξωμε ὀρισμένα ὄνειρα.

Ὁ καθένας κατὰ θά κάνη νά καθιερώσῃ ἕνα ἡμερολόγιο ἢ ἕνα λεύκωμα ὀνείρων κι' ἐκεῖ μέσα νά συγκεντρώσῃ ὄνειρα δικά του και ξένα ὅσα μπορεῖ.

Δὲν φτάνει ὅμως ή καταγρα-φή τῶν ὀνείρων, χρειάζεται και μιᾶ προεισαγωγή, για τὸ καθένα. Η προεισαγωγή αὐτή πρέπει νά μᾶς δίδῃ τίς ψυχολογικές και τίς ἀντικειμενικές συνθήκες πού βρέ-θηκε τὸ ἄτομο τὴν προηγούμενη ἡμέρα πρὶν δῆ τὸ ὄνειρο.

Μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἕνας εἰ-δικὸς θά μπορέσῃ νά κατατάξῃ και ἐρμηνεύσῃ τὸ κάθε ὄνειρο σύμφωνα με τὰ ἐπιστημονικά κρι-τήρια πού ἀναπτύξαμε παραπά-νω. Σ' ἐμᾶς ὅ,τι δίδει τώρα ἱκα-νοποίηση εἶναι ή μέχρις ἐδῶ προσφορά πού συνίσταται: στὸ ὅτι ἀποκαλύψαμε μιᾶ πτυχή τοῦ φο-βεροῦ μυστηρίου πού συνθέτει τὴ ζωή.

Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ύπο τοῦ κ. Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Είναι αδύνατο στον άνθρωπο να συμφιλιωθεί με την ιδέα, ότι φυσική απόληξη της εξατομικευμένης ζωής είναι ο δριστικός αφανισμός της, ο θάνατος. Ἀπὸ τότε πού ζύπνησε ὁ νοῦς του καὶ ἔθεσε τὸ πρόβλημα, δοκίμασε ὄλους τοὺς τρόπους, γιὰ νὰ ἐξαλείψει ἢ νὰ μαλακώσει αὐτὴ τὴν καταθλιπτικὴ σκέψη, πού ὕστερα ἀπὸ ὠρισμένη ἡλικία, κάνει ἀφόρητα πικρὴ τὴ γεύση τῆς ὕπαρξης — τοῦ κακού! Ὅσο καὶ νὰ προσπάθησαν μάγοι καὶ προφῆτες, ποιητὲς καὶ παραμυθᾶδες, ὄνειροπόλοι καὶ φιλόσοφοι νὰ τοῦ δώσουν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ζωὴ, μὲ τὴ μιὰ μορφή ἢ μὲ τὴν ἄλλη, συνεχίζεται καὶ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο, ὅτι μπορεῖ μάλιστα (ἂν φανεῖ φρόνιμος) νὰ εἶναι καὶ καλύτερη ἀπὸ τὴν ἐπίγεια, αὐτὸς ἐξακολουθεῖ (ὅπως ὁμολογεῖ καὶ ὁ ὕμνωδὸς τῆς Ἐκκλησίας) «νὰ θρηνεῖ καὶ νὰ ὀδύρεται ὅταν ἐνοήσει τὸ θάνατο».

* *

Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι φταίει ἡ παιδεία μας (ἢ ἀνατροφή, ἢ ἐκπαίδευση, ἢ παράδοση, οἱ θεσμοὶ μας κτλ.) πού τρέμουμε τὸ θάνατο. Ἐπρεπε — ὅπως λέγουν — ἀπὸ τὴν τρυφερὴ μας ἡλικία, νὰ διδάχτομε καὶ νὰ ἀσκηθοῦμε ἔτσι ὥστε νὰ ἐμποτισθοῦμε μὲ τὴν ιδέα, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι κάτι φυσικὸ καὶ αὐτονόητο, μιὰ φάση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς, καὶ μάλιστα εὐπρόσδεκτη ὅπως ἡ ἀνάπαυση ὕστερ' ἀπὸ τὸν κόματο τῆς ἡμέρας. Τὸ πνεῦμα δ-

μως τοῦ πολιτισμοῦ μας δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ παραδεχτοῦμε αὐτὴ τὴν ἀπλὴ λύση. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστὴμη καὶ ἡ τεχνικὴ μας κατὰφεραν νὰ δαμάσουν τόσες πανίσχυρες φυσικὲς δυνάμεις καὶ νὰ τῆς θέσουν στὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ματαιοδοξίας μας, θεωροῦμε τὸ θάνατο ἀτυχία ἢ συμφορά, ἕνα εἶδος ἀρρώστιας, πού δὲν κατορθώσαμε ἀκόμα, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν γιαιτρέψουμε, καὶ γιὰ τοῦτο τρέμουμε μὴπως μᾶς βρεῖ τὸ κακὸ καὶ δὲν προλάβουμε νὰ σωθοῦμε.

* *

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες, γιὰ νὰ παραμυθῆσουν τῆς ψυχῆς τῶν πεθαμένων καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς ζωντανούς, ἔστειλαν στὸν Ἄδη καὶ τοὺς θεοὺς των. Γλύτωσαν μὲ τοῦτο ἀπὸ τὴν ὀδύνη τοῦ θανάτου; οἱ ἐπιτύμβιες στήλες τοῦ Κεραμικοῦ ἔχουν διαιωνίσει τὴ μελαγχολία τους. Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐπὶ αἰῶνες τώρα ἀνατρεφόμαστε μὲ τὴν ἐπαγγελία τῆς αἰωνιότητος, μὲ τὴν προσδοκία μιᾶς πέρα ἀπὸ τὸν τάφο ζωῆς. Γίναμε ἄραγε, μὲ αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση καὶ τὴν ἀναμονή, φίλοι μὲ τὸ θάνατο; Δὲν τὸν τρέμουμε; Δὲν ὀδυρόμαστε, ὅταν πληξεῖ ἕνα ἀγαπημένο μας πρόσωπο; Πρακτικὸι, ὅπως σὲ ὅλα τους, οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἀναφέρουν πουθενὰ στὶς Γραφὰς τους τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς· τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῆς ποιῆς γιὰ τὰ ἔργα τους σὲ τοῦτο τὸ κόσμον τῆς περὶμένου καὶ τῆς ἀποδέχονται, ὄχι

στον άλλο.

Πώς αισθάνονται οι άλλοι λαοί, οι λεγόμενοι «πρωτόγονοι», δεν είναι σε θέση να γνωρίζω. Λεγεται ότι μερικοί απ' αυτούς (στην Πολυνησία λ.χ.) πανηγυρίζουν με τραγούδια και χορούς όταν ένας δικός τους λυεται από τα δεσμά της ζωής. Έχω ακούσει και αυτήν εδώ την ιστορία. Σε μία κλινική του Λονδίνου ο πατέρας και η μητέρα ενός βαριά αρρωστού νεού (άνηκαν στην κίτρινη φυλή), παρακολουθούσαν με θλίψη και αγωνία τους πόνους του. Μία μερα φανηκαν στο διαδρομο γέλαστοι και χαρούμενοι. Οι συνοικοι νομισαν ότι ο αρρωστος πέρασε πιά την κρίση και έτρεξαν να τους συγχαρούν. Εκείνοι εξήγησαν ότι πραγματικά είχαν πολύ ευχαριστημένοι: ο γιός τους είχε πεθάνει και είναι τώρα εύτυχης. Ήσαν μήπως όπαδοί του Βούδα και πίστευαν ότι ο θανατος, ως βήμα προς την άυπαρξία είναι αληθινή λυτρωση, Ή είχαν απλώς ανακουφιστεί που τερματισθηκε έπιτελους το μαρτυριο του παιδιού τους. Και τα δύο είναι πιθανά. Αλλά θα δεχτώ ότι όρισμενες περιπτώσεις (π.χ. ή απόλυτη ήρεμία με την όποια οι έρημιτες και οι ασκητες του Χριστιανισμού αντίμετωπίζουν το θανατο, ως έπιστροφή στους κόλπους του Θεού), αποτελούν αξιοθαύμαστα φαινόμενα.

* *

Ο φόβος του θανατου έχει βαθιές τις ριζες του μέσα στην ψυχή του ανθρώπου. Οι απελτισμενες προσπάθειες που έγιναν και γίνονται για να τον διαλύσουν ή να τον άπαλύνουν, αποδειχνουν ποσο βασανιστικό και επίμονο είναι τούτο το άγχος.

Δοκιμαστηκε πρώτα ο θρησκευτικός μύθος. Κορυφαίες διάνοιες γοητεύθηκαν ή προβληματίσθηκαν από τα σύμβολα του Ένας όρθολογιστής σαν τον τραγικο ποιητή Εύριπιδη δεν διστάζει να διατυπώσει την άπορία (σ' ένα άπόσπασμα του που μάς διασώθηκε): «μήπως

ή ζωή είναι θανατος, και ο θάνατος ζωή;» Μήπως πεθαίνουμε την ώρα που γεννιόμαστε, και αρχίζουμε να ζούμε πραγματικά όταν πεθανούμε; Ό διονυσιακός μύθος και η συνέχεια της έπικοινωνίας, ή έναλλαγή της έπίγειας με την ύποχθονια ύπαρξη, όπως την άποκάλυπταν στους μνημενους οι Έλευσινίες τελετουργίες, βρίσκονται φανερά πίσω από το έναγώνιο τούτο ερώτημα. Ό Πλάτων θα είναι σαφέστερος και πιο κατηγορηματικός. Ή αληθινή σοφία, διακρυπτεται με το στόμα του Σωκράτη, των διαλόγων του είναι «μελέτη θανατου». Και μελέτη εδώ σημαίνει άσκηση, γυμνασμα. Με άλλους λόγους: σοφός είναι εκείνος που γυμνάζεται πώς να νεκρώσει το σώμα του, να άχρηστεψει τα όργανα της πλάνης, τις αισθήσεις για να αφήσει το πνεύμα του ελευθερο να ύψωθεί στον υπερουρανιο τοπο των απολυτων όντων και των αυθεντικών αξιών. Με την έννοια αυτή ο φυσικός θανατος είναι μια καλή τυχή λυτρωση από τα δεσμά του ψεύδους και της άπάτης.

Ύστερ' από το θρησκευτικό μύθο έπιχείρησε και ο φιλοσοφικός λόγος να συμφιλίώσει τον άνθρωπο με την ιδέα του θανατου. Το προβλημα τώρα μεταφερεται από τη μεταφυσική στην ψυχολογική σφαίρα. Όχι το «πού» μάς πηγαινει ο θανατος (σε μίαν άλλη ύπαρξη ή στην άυπαρξία), αλλά το «πώς» θα απαλλαγούμε από το άγχος του είναι το προβλημα που έχει να λύσει. Αμα συνειδητοποιήσει ότι ο φόβος είναι μια αλλοιωση, ένα παθος της ψυχής που γεννιεται και διατηρείται από την άμαθεια και τον παραλογισμό. Ό άνθρωπος με φρόνηση πρέπει να έξαλειψει τ' άπαθ από την ψυχή του, να φτάσει στην «άπαθεια» που είναι ή ευδαιμονία. Και τούτο θα το επιτύχει αν όξύνει το πνεύμα του για να το κανει ικανό να διαλυει τις δεισιδαιμονίες.

* *

Παραφραζοντας το σωκρατικό

Μιά ψυχή ανθίζει τὰ λουλούδια

Ἀφήγηση τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, κ. Ἀλέξη Μινωτῆ:

«Ἐμεῖς, ἐγὼ κι ἡ Κατίνα, φύγαμε ἀπὸ τὴν Ἀμερική μόλις οἱ πολιτικὲς συνθήκες ἐπέτρεψαν νὰ γυρίσουμε στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ζᾶν Ρενουάρ, ὅμως, πὺ θεροῦσε τὸν ἑαυτὸ του «πολίτη τοῦ κινηματογράφου», ἔμεινε γιὰ πάντα στὸ Μπέμπερλυ Χίλλς. Ἦταν φίλος μας στενός. Καὶ ἡ Παξινοῦ, πὺ εἶχε πολλὰ λουλούδια στὸν κῆπο μας, τοῦ χάρισε, ὅταν φεύγαμε, ὅλες τὶς γλάστρες. Ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λουλούδια πολύχρωμα, καλοκαιριάτικα. Λουλούδια, πὺ τῆς θύμιζαν τὴν

Ἑλλάδα. Ὁ Ρενουάρ διηγόταν μὲ δάκρυα στὰ μάτια ἕνα παράξενο περιστατικό: Τὸ 1974, ἀκριβῶς στὶς 21 Φεβρουαρίου, βγήκε πρῶτ-πρῶτ στὸν κῆπο του καὶ εἶδε ὅλες αὐτὲς τὶς γλάστρες ἀνθισμένες. Ἦταν ἦπιος ἐκεῖνος ὁ χειμῶνας. Ἀλλὰ ἦταν πολὺ γωρὶς γιὰ ν' ἀνθίσουν τὰ λουλούδια τοῦ καλοκαιριοῦ. Τοῦ ἔκανε τόση ἐντύπωση, πὺ φώναξε τὴ γυναικα του νὰ δεῖ τὸ «θαῦμα». Μόλις μπήκαν μέσα γιὰ νὰ πάρουν τὸν καφέ τους, διάβασαν στὶς πρωινὲς ἐφημερίδες τὴν εἶδηση τοῦ θανάτου τῆς Κατίνας. «Πστεῦω — ἔλεγε πάντα ὁ διάσημος σκηνοθέτης — ὅτι ἡ Παξινοῦ, μὲ τὴν ὁποία εἶχα μιὰ θαθεῖα καλλιτεχνικὴ καὶ ἀνθρώπινη συνεννόηση, βρῆκε τρόπο νὰ μοῦ στείλει κάποιον σινιάλο...».

(Καθημερινή, 21.2.'79)

Τὰ παιδάκια θέλουν εἰρήνη...

«Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀχόρταγοι, πλεονέκτες, τὰ θέλουν ὅλα... Ἔτσι, τὰ ζῶα ἀγανάκτησαν καὶ θέλησαν νὰ τοὺς μιμηθοῦν...».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια παρουσιάζει τὸ ζωγραφικὸ ἔργο τῆς ἡ 11χρονης Θρακιώτισσα — ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολη — Κορνηλία Ἀντωνίου, πὺ κατέκτησε πρὶν μερικὲς μέρες τὸ Α' Παγκόσμιο Βραβεῖο σὲ διεθνή διαγωνισμό παιδικῆς ζωγραφικῆς, πὺ ἔγινε στὴν Σεοὺλ τῆς Κορέας.

«γνώθι σαυτὸν» ἕνας ἐστεμμένος φιλόσοφος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, δίνει στὸν πάντοτε διστακτικὸ (ἀπὸ ὄκηρία; ἀπὸ δειλία;), ἄνθρωπο τὴ συμβουλὴ «ἔνδον σκάπτε». Ἄς τὸν ἀκούσουμε καὶ ἄς σκάψουμε βαθιὰ μέσα μας γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε τὸν «ἄνθρωπο», αὐτὸ τὸ παράδοξο καὶ μοναδικὸ στὸν πλανήτη μας δίποδο πὺ μόλις χάραξε στὴν κοιλότητα τοῦ κρανίου του ἡ πρώτη ἀκτίνα τῆς σκέψης, δὲν ἔστερξε νὰ συνθηκολογήσει μὲ τὴ μοῖρα του καὶ νὰ παραδεχτεῖ τὸ κενὸ τῆς ἀνυπαρξίας, ἀλλὰ ἔθεσε τὴν ἀπαίτησή του χωνοντας ἕνα ὄρθιο λιθάρι στὸν λάκκο ὅπου ἔθαψε τὸν ἀγαπημένο του νεκρό. Ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκεῖνη, τὴν τόσο μακρινή, τὴ χαμένη στὸν ὀρίζοντα τῆς προιστορίας, τέθηκε τὸ πρόβλημα τῶν ὀρίων τῆς ὑπαρξης. Καὶ τέθηκε μὲ ἀνθρώπινους ὄρους ὡς φόβος τοῦ θανάτου καὶ ὡς ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας.

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ
(Τὸ Βῆμα, 5.11.'78).

Τὸ ἔργο τῆς Κορινθίας — αὐτοῦ τοῦ κοριτσιοῦ πού τίμησε ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα — παρουσιάζει, μιά φανταστική πόλι: με ζῶα καὶ στῆν μέση τοῦ πίνακα, σὲ πρῶτο πλάνο, δεσπόζει ἓνας κόκκορας, πού ἡ οὐρά του σχηματίζει τὴν «σημαία» τῆς παγκόσμιας εἰρήνης.

Πῶς βλέπει τὸν κόσμον σήμερον, αὐτὸ τὸ «παιδί τῆς εἰρήνης» ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολι;

Νὰ τί εἶπε ἡ ἴδια, σὲ χθεσινῆ σύντομη τηλεφωνικῆ ἐπικοινωνία, πού εἶχε μαζί της, ἡ «Α»:

«Ὁ κόσμος εἶναι γεμάτος ἀπὸ πολέμους, κακίες, μίση — καὶ ἐμεῖς, τὰ παιδιὰ, δὲν τὰ θέλουμε αὐτά. Δὲν μᾶς ἀρέσει ἡ ἔχθρα. Θέλουμε μία παγκόσμια εἰρήνη, ὅπως τὴν χαρακτηρίζω στὰ «φτερά τοῦ κόκκορα», πού παρουσιάζονται τὰ χρώματα ὅλων τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου, πού πρέπει νὰ συμφιλιωθοῦν, πρὶν εἶναι πολλὰ ἀργά. Ἄς ἀκούσουν καὶ μᾶς, λίγο, οἱ μεγάλοι!».

(Ἀκρόπολις, 12.2.'79)

Ἀπειλητικὰ τηλεφωνήματα

Γιὰ ἀπειλητικὰ τηλεφωνήματα καὶ ἐκδοαστικὲς ἐπιστολὲς πού ἔλαθε ἡ ἀνεξάρτητη βουλευτὴς κ. Βιργινία Τσουδεροῦ μίλησε στὴ Βουλῆ, με τὴν εὐκαιρία τῆς συζητήσεως τοῦ νομοσχεδίου γιὰ τὸ διαζύγιο:

ΒΙΡΓ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Τὸ ἀνέφερα, γιὰ νὰ θέσω ἓνα ἐρώτημα σὲ ὅλους τοὺς χριστιανούς καὶ τὶς ἐκκλησιαστικὲς ὀργανώσεις, γιατί ἐξάπτουν τόσο τὰ πά-

θη; Ἄν ἔχουν τέτοια δύναμη, γιατί με αὐτὴ τους τὴ δύναμη δὲν βοηθοῦν νὰ λυθοῦν ἄλλα κοινωνικὰ προβλήματα, ἢ ὡς περιορισθοῦν ἔστω στὴν οἰκογένεια, νὰ ὁρῶν ἀλήθεια, με τὴ δύναμη πού ἔχουν, τὰ σοῦρα προβλήματα πού κλονίζουν τὴν οἰκογένεια. Νομίζω, ὅτι θὰ ἐξυπηρετήσουν πολὺ καλύτερα τὸ κοινωνικὸ σύνολο, παρὰ νὰ ὑβρίζουν, ἢ νὰ ἐκφοβίζουν ἄτομα, πού τυχόν ἔχουν διαφορετικὲς γνώμες ἀπ' αὐτούς.

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ (πρόεδρος): Νὰ μὴ φοβᾶσθε, οὔτε τὰ τηλεφωνήματα, οὔτε ἀπὸ ἀπειλές. Σεῖς εἰσθε γενναῖοι!

Β. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Δὲν εἶπα ὅτι φοβᾶμαι. Ἐκανα λίγο μάθημα σ' αὐτὲς τὶς ἐκκλησιαστικὲς ὀργανώσεις, πού λέγουν ὅτι εἶναι χριστιανικὲς.

(Καθημερινή, 11.2.'79)

Ζωοφιλία

Με μεγάλη χαρὰ παρηκολούθησα τὴν περασιμένη ἑβδομάδα, δύο ἐκπομπὲς τῆς τηλεοράσεως, πού εἶχαν σὰν θέμα τὴν προστασία τῶν ζώων. Δυστυχῶς, στὸν τομέα αὐτόν, εἴμαστε στὴν χώρα μας ἀκόμη ὑπανάπτυκτοι. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, εἶναι ἡ μοιαδικὴ Εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα, πού οἱ λέξεις «ζῶον» καὶ «κτηνοσ» εἶναι ὁμοειδές.

Ἡ μία ἐκπομπὴ πού πολὺ μ' εὐχαρίστησε, ἦταν μία συνέντευξη με ἓνα συγγραφέα, πού μένει σ' ἓνα κτῆμα καπνο στὴν Ἀττικὴ καὶ περιμαζεύει, ἐμβολιάζει, νοσηλεύει, ταΐζει καὶ παρέχει στέγη με δικά του ἔσοδα

σέ εκατοντάδες αδέσποτα ή άρρωστα ζώα. Δυστυχώς, τ' όνομά του τό είπαν μόνο μία φορά και δέν μäs έδωσαν ούτε τή διεύθυνσή του, ούτε τόν αριθμό τού τηλεφώνου του.

Ό ύφυπουργός Προεδρίας, κ. Άθανάσιος Τσαλδάρης, είναι γνωστός ζωόφιλος. Μετά τόν καθημερινό του μόχθο στό ύπουργείο, ποτέ δέν παραλείπει νά βγάλει μόνος του τό σκύλο του περίπατο, άντί νά πάει στις διάφορες δεξιώσεις, όπου ασφαλώς θά καλείται καθημερινώς. Η τηλεόραση άνήκει στις άρμοδιότητες τού κ. Τσαλδάρη. Γιατί, λοιπόν, δέν φροντίζει νά γίνει μιά έκπομπή, τίς ώρες πού νά μπορούν νά τήν δοϋν και τά παιδιά, πού νά διδάσκει στους Έλληνες τήν αγάπη πρός τά ζώα;

Κ. Θ. Νικολούδης
Βαλαωρίτου 4—Άθήνα
(Καθημερινή, 11.2.'79)

"Άνθρωποι - φυτά έχουν όμοιότητες!

Σουηδός έπιστήμονας, πού διασταύρωσε ανθρώπινα κύτταρα με

κύτταρα από καρότα και μαργαρίτες τής Άριζόνας, δήλωσε ότι «τά φυτά και οι άνθρωποι έχουν άπεριόριστες όμοιότητες από όσες μπορούσαμε ποτέ νά φαντασθούμε».

Ό καθηγητής Άντόνιο Λάμα ντά Φαρία δημοσίευσε πρόσφατα τά πορίσματα τών πειραμάτων του στή σουηδική έπιθεώρηση «Χλωρίδα και Πανίδα». «Πολλοί πιστεύουν, ότι πρόκειται για συγκλονιστικό πείραμα. Η διαφορά, όμως, μεταξύ ανθρώπων και φυτών δέν είναι τόσο μεγάλη, όσο γενικά πιστεύεται».

Ό καθηγητής άφαίρεσε τό πυκνό έξωτερικό περίβλημα ενός κυττάρου καρότου, χρησιμοποιώντας ειδικό ένζυμο και, άκολούθως, εισήγαγε στό κύτταρο τού καρότου καλλιεργημένο ανθρώπινο κύτταρο, παρακάμπτοντας τήν πραγματική γονιμοποίηση τού κυττάρου. Η σύντηξη δημιούργησε ένα ζωντανό κύτταρο με δύο πυρήνες.

«Τά χρωμοσώματα στα φυτά έχουν τήν ίδια βασική δομή όπως και τού ανθρώπου», είπε.

(Καθημερινή, 31.1.'79)

Έπιλογή Α' 1956 — 1958

» Β' 1959 — 1961

» Γ' 1962 — 1965

Έκαστος τόμος χρυσόδετος

Δρχ. 250

Για τούς συνδρομητές τού ΙΛΙΣΟΥ

Δρχ. 200

ΤΑ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σημειώσεις ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΑΥΓΑΣΜΑΤΑ και ΕΝΟΡΑΣΕΙΣ

της Άγνης Κ. ΑΔΑΜ

Εσίγησε ή μυσταγωγική λύρα της Κηφισιάς, ενώ επερίμεναν κάποια σειρά τὰ «Απαυγάσματα» (1977) και οί «Ενοράσεις» (1978), τὰ τελευταία — από βιωτική άποψη, τὰ τελευταία — ποιήματα της Άγνης Κ. Άδάμ.

Εεκίνησε τὸ 1972 με τήν πρώτη συλλογή, τὰ «Πεντελικά», δίνοντας μιὰ έσωτερική φιλοσοφική ανάταση στο στίχο και ένα άρωμα κοινωνικού ανθρωπισμού.

Στις δύο στερνές συλλογές, σαν αληθινά ούράνια απαυγάσματα και υπερκόσμιες ενοράσεις, συντίθεται μιὰ φιλοσοφία νῆς ζωής, με παραδοχή του ανθρώπινου πεπρωμένου, με διαρκή ανάγκη της του άγνωστου και του άληθινοῦ, με άστείρευτη έλπίδα, με καρτερία και με έσωτερική προσδοκία του αιώνιου. Θα παραθέσω μερικά από τὰ πλέον χαρακτηριστικά ποιήματα, που δεν χρειάζονται σχολία, τόσο εύγλωττα είναι.

Ο ΟΔΗΓΗΤΗΣ

Προχωρούμε σιγά

Τούτος ὁ δρόμος είναι μακρύς,
γεμάτος καμπές κι απότομες

άνηφοριές . . .

Νά έδώ, στο ξεφωτο άς σταθούμε

Κουραστήκαμε πολύ . . .

Πόσος κόπος χρειάσθηκε για να φθάσουμε

ώς έδώ!

Βλέπεις, δεν είχαμε κανένα

να μάς δείξει τὸ δρόμο

Και κάθε φορά που φτάναμε

σ' αδιέξοδο,

έπρεπε μονοί, ὀλομόναχοι,

με τὰ δικά μας χέρια,

με τή δική μας σκέψη,

με τή δική μας καρδιά

να βρούμε τὸν ὀδηγητή

τῶν βημάτων μας. . .

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Είμαι άνθρωπος; Δεν ξέρω...
 Ούτε ξέρω ποιό είναι τὸ νόημα
 ποὺ δίνουνε στὴ λέξη αὐτή...
 Μά, ἂν εἶμαι ἄνθρωπος
 ὅπως θέλει ἡ καρδιά μου,
 ὅπως προστάζει ἡ ἀπέραντη
 ἀγάπη μου γιὰ κάθε ἔμψυχο
 ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ ἔννοια τοῦ νὰ θάζω
 τὸν ἑαυτὸν μου στὴν ἴδια μοῖρα
 μὲ ὄλους τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ χαίρομαι
 καὶ νὰ λυπούμαι τὸ ἴδιο ὅταν συμβαίνει
 κάτι καλὸ ἢ κακό, σὲ μένα ἢ σ' ἐκείνους,
 καλοὺς ἢ κακοὺς.
 Λέω ἂν εἶμαι ἄνθρωπος
 μὲ τὴν ἔννοια ὅτι εἶμαι γεμάτη ἀγάπη,
 κατανόηση, ἄλτρου σμῶ, αὐτοθυσί-
 κι' αὐταπάρνηση;
 "Ὅχι, δὲν εἶμαι,
 ἔχω πολὺ δρόμο ἀκόμα...

ΔΙΑΦΩΝΩ

Συμφωνῶ πῶς ὅλα εἶναι μάταια...
 παραδέχομαι πῶς ὅλα εἶναι φθαρτὰ
 καὶ προσωρινά...
 Καταλαβαίνω πῶς δὲν πρέπει
 νὰ πάσχουμε, ἀφοῦ ἐκεῖνο
 ποὺ εἶναι νὰ γίνῃ, θὰ γίνῃ ὅπωςδήποτε...
 Διαφωνῶ ὅμως, γιὰτὶ νὰ μὴ
 μπορούμε νὰ ξεριζώσουμε ἀπὸ μέσα μας
 τὴν ἀγάπη τῆς ματαιότητος...
 Κι' ἀκόμα
 δὲν δέχομαι νὰ εἶναι ὅλα φθαρτὰ
 ν' ἀναζητῶ τὸ τέλειο, τὸ αἰώνιο,
 τὸ ἀψευγάδιαστο...
 Δὲν καταλαβαίνω γιὰτὶ δὲν θάπρεπε
 νάχουμε τὴ δύναμη ν' ἀντιμετωπίζουμε
 μὲ ἡρεμία κάθε τί ποὺ θὰ γίνῃ
 καὶ δὲ θὰ πάψω ποτὲ νὰ συγκλονίζομαι
 νὰ σφαδάζω καὶ νὰ ἐκφράζω μὲ κάθε
 τρόπο τὴ διαμαρτυρία μου γι' αὐτό...

ΜΟΝΑΧΗ

Καὶ τοῦτο τὸ ποτάμι,
 μονάχη θὰ περάσω.
 Καὶ τούτη τὴ φουρτούνα
 μονάχη θὰ διαβῶ.
 Κι' ὕστερα ἢ ὀλομόναχη
 θ' ἀφανιστῶ...
 Ἡ ξαναγιωμένη θὰ βγῶ
 καὶ θὰ ξαναρχίσω νὰ ζῶ,

πάλι μονάχη...

ΕΛΠΙΖΩ

Ἡ καρδιά μου είναι γεμάτη ρωτήματα...
 Ἡ καρδιά μου πάσχει έναγωνία
 καὶ προβληματίζεται
 γιὰ ὅσα ἀπαραδέκτα συμβαίνουν...
 Θέλω πολλά νὰ Σέ ρωτήσω
 ὅμως δὲν τολμῶ
 Ξέρω ἄλλως τε πως δε θα
 μοῦ ἀπαντήσης
 Ἐλπίζω μόνο πῶς με τὸν καιρὸ
 θ' ἀνέβω ψηλότερα
 Καὶ ἴσως τότε καταλαβῶ
 Ἴσως τότε δὲν χρειαστεῖ πια
 νὰ Σέ ρωτήσω τιποτε...

ΠΡΟΣΜΕΝΕ ΗΣΥΧΑ

Ὅταν τὰ φῶτα τρεμοσδήσουν,
 μὴν τρομάξης
 Πρόσμενε ἤσυχα. Τὸ σκοτάδι θαρθῆ
 ὀπωσδήποτε...
 Μείνε ἀτάραχος καὶ νᾶσαι βέβαιοι
 πῶς ὕστερα ἀπὸ τὸ μακρὸ σκοτεινὸ
 διαδρομὸ...
 Μετα τὸ ἀναπάντεχο αὐτὸ ἰντερμέτζο,
 γεμάτο σκιές καὶ φαντάσματα
 ἀπότομα θὰ φανῆ ἡ μεγάλη αἶθουσα
 με τὰ ἐκτυφλωτικὰ φῶτα...
 Ξεκίνησες ἀπὸ τὸ φῶς,
 καὶ πάλι σὲ κείνο θὰ γυρίσης,
 παλινδρομώντας πολλές φορές,
 ὥσπου νὰ μὴν υπάρξῃ πια
 λογὸς παλινδρόμηση...

ΘΑ ΣΥΝΑΝΤΗΘΟΥΜΕ

(Στὸν Κῶστα Ἀδαμ).

Θὰ συναντηθούμε ξανά
 δὲν μπορεῖ...
 Τόσο πολὺ ποὺ ἀγαπηθήκαμε
 δὲν εἶναι δυνατόν
 μιὰ τόσο λίγη διάρκεια
 νὰ χωρέσῃ τὴ μεγάλη μας
 ἔλξη...
 Θὰ συναντηθούμε ξανά...
 Μπορεῖ σὲ μιὰ παραδεισένια κοιλάδα
 μπορεῖ σ' ἓνα ὄνειρικό τοπιο,
 μπορεῖ σ' ἓναν ἄλλον πλανήτη...
 Θὰ συναντηθούμε ξανά
 με μιὰ ἄλλη ἴσως μορφή,
 με μιὰ ἄλλη ἐμφάνιση,
 σὲ κάποια γῆ ποὺ ἀκόμα
 δὲν ξέρουμε...
 Πότε θὰ γίνῃ αὐτὸ εἶναι
 ἀγνωστο...
 Μὰ ἓνα εἶναι βέβαιο πῶς ἐσὺ κι' ἐγὼ
 Θὰ συναντηθούμε ξανά...
 Ἄλλως τε καὶ τούτῃ ἐδῶ ἡ συνάντησή μας
 δὲν μπορεῖ νὰ ἦταν ἡ πρώτη...

Τὰ παιδιά τοῦ τρίτου κόσμου καὶ ὁ ὑποσιτισμὸς

Στὸ Κέντρον πληροφοριῶν τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κύπρο καὶ τὸ Ἰσραήλ, ὠργανώθηκε συνέντευξις τύπου ἀπὸ τὴν κυρία Ἐστελφανία Ἀλντάμπα Λιμ (Φιλιππινέζα) βοηθὸ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὸ «Ἔτος τοῦ παιδιοῦ», στὴν ὁποίαν παρέστησαν, ἐκτὸς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Πληροφοριῶν στὴν Ἀθήνα, κ. Γρανίτσα, ὁ γενικὸς γραμματέας τῆς ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ΓΙΟΓΝΙΣΕΦ κ. Μεγαπάνος, ὁ τέως πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος στὴ Βουλγαρία κ. Στεφάνου, καὶ ἡ γενικὴ γραμματεὺς τῆς ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὸ Διεθνὲς Ἔτος τοῦ Παιδιοῦ κ. Μουσοῦρου.

Ἡ κυρία Λιμ ἔδωσε ἰδιαιτέρη ἔμφαση στὴν ἀθλια κατάσταση τῶν παιδιῶν στὸν λεγόμενον Τρίτο Κόσμο (Ἀσία, Ἀφρική, Λατινικὴ Ἀμερική), ὅπου μόνον κατὰ τὸ 1978 πέθαναν 15 ἑκατομμύρια παιδιά ἀπὸ ὑποσιτισμὸ. Ἐξ ἄλλου, τὰ παιδιά τῶν χωρῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου μαστίζονται ἀπὸ διάφορες θανατηφόρες ἀσθένειες, ἀλλὰ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα φονιάς τῶν παιδιῶν αὐτῶν

εἶναι ἡ διάρροια καὶ ὁ τυφοειδῆς πυρετός. Θὰ ἔπρεπε κάθε χώρα νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν παιδιῶν στὸ ἐσωτερικὸ της — καὶ ὑπάρχει πάντοτε δυνατότης — ἀλλὰ νὰ μὴν ξεχνᾷ καὶ τὰ παιδιά τοῦ ἄλλου κόσμου, ποὺ εἶναι ἀδελφάκια μας...

Εἶθε

Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς, πηγὴ μίσους

Ἦλθε στὴν Ἀθήνα γιὰ λίγες ἡμέρες ὁ λοχαγὸς Γκέιρ Οὔλσεν, ποὺ ὑπηρετεῖ στὴ δύναμη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν στὸν Λίβανο. Καὶ ἀπαντώντας σ' ἐρωτήσεις δημοσιογράφου γιὰ τὴν κατάστασιν ἐκεῖ, ἔδωσε μιὰ περιγραφὴ ἐλάχιστα κολακευτικὴ γιὰ τοὺς λειτουργοὺς τῶν θρησκειῶν. Ἐργάζονται γιὰ νὰ καλλιεργοῦν καὶ ν' ἀναπτύσσουν τὸ μίσος ἐναντίον πάντων καί, πρὸ πάντων, κατὰ τῶν δικῶν τους, ποὺ ἔχουν κάποια παραλλαγὴ πίστεως.

— Ὑπάρχουν, εἶπε, περίπου 40 ἀντιμαχόμενες ὀμάδες. Ὅλες ἔχουν διαφορετικὴ ἀπόχρωση. Νομίζω πὺς ὁ καταστροφικὸς πόλεμος ποὺ τσάκισε αὐτὴ τὴν ὁμορφὴ χώρα, ξεκίνησε ἀπὸ κίνητρα πολιτικά, ἀλλὰ κατέληξε σήμερα σὲ καθαρὰ θρησκευτικὸ πε-

ριεχομένου διαμάχη. Και δὲν ὑπάρχει μίσος μόνο μεταξύ χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων. Μισοῦνται καὶ οἱ διαφόρων εἰδῶν χριστιανοὶ καὶ μουσουλμάνοι! Καὶ τὸ μίσος ὅλων αὐτῶν συνοδεύεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀντιμαχόμενες ὁμάδες εἶναι ὀπλισμένες ὡς τὰ δόντια....

Ἡ μονὴ Σινᾶ
νὰ μὴν ἀνήκει
σὲ κανένα κράτος

Ὁ Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σινᾶ Δαμιανὸς ὁ Β΄ ἀπηύθυνε αἴτημα πρὸς τὰ Ηνωμένα Ἔθνη, ὅπως ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ ἀναγνωρισθεῖ ὡς ἔδαφος μὴ ὑπαγόμενο στὴ δικαιοδοσία κανενὸς κράτους.

Στὸ αἴτημα ἀναφέρεται πὼς ἡ Μονὴ καὶ ἡ περιοχὴ τῆς πρέπει νὰ εἶναι ἀνοικτὲς σὲ ὅλες τὶς χριστιανικὲς ὁμολογίες, καθὼς καὶ στὴν ἑβραϊκὴ καὶ στὴν ἰσλαμικὴ θρησκεία.

Ἡ πρόταση τοῦ κ. Δαμιανοῦ, ὑπεβλήθη μὲ τὴν ἀφορμὴ τῆς συζήτησεως τοῦ ὅλου θέματος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῆς προσπάθειας συνάψεως συνθήκης εἰρήνης μεταξύ Αἰγύπτου καὶ Ἰσραήλ.

Σήμερα, ἡ περιοχὴ τοῦ Σινᾶ καὶ ἡ Μονὴ κατέχονται ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰσραήλ.

Νὰ γίνῃ, λοιπόν, διαθρησκευτικὸ ἔδαφος ἡ περιοχὴ τοῦ Σινᾶ. Ἀλλὰ, γιατί ὄχι καὶ τὸ Φανάρι; Καὶ γιατί νὰ μὴν συσταθῆ ἓνα διαθρησκευτικὸ «κράτος τοῦ Θεοῦ», στὸ ὁποῖον νὰ ἀνήκουν τὰ ἑδάφη τῆς ἀνθρώπινης παραδο-

σιακῆς λατρείας; Στὸ Σινᾶ συναντῶνται τρεῖς μονοθεϊστικὲς θρησκείες, ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Χριστιανικὴ καὶ ἡ Μουσουλμανικὴ. Καὶ στὸ Φανάρι, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη τὴν ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ Τουρκικὸ κράτος ἐδρα τῆς ἡ ὅλων τῶν δογμάτων Χριστιανοσύνη.

Τὸ κληροδότημα
τοῦ Ἀριστοτέλους

Στὸν ἴδιο χῶρο — τοῦ ἀρχαίου Λυκείου, σήμερα τῆς Βουλῆς — ὅπου ἐδίδαξε ὁ Ἀρι-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

στοτέλης, ἀιούσθησαν ἐγκώμια γιὰ τὴν φιλοσοφία του καὶ τὸ ἀθάνατο κληροδότημά του στὴν ἀνθρωπότητα, στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὰ 2300 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου σοφοῦ:

II. ΚΑΝΕΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Ὁ Ἀριστοτέλης ἦταν τὸ κατ' ἐξο-

χὴν οἰκουμενικὸ πνεῦμα. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συμβάδισαν ἐπὶ 20 χρόνια. Ὁ Πλάτων ζοῦσε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του. Πολλὰ διδάχθηκε ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων πολλὰ διδάχθηκε —καταδέχθηκε νὰ διδαχθεῖ— ἀπὸ τὸν πολὺ νεώτερό του Ἀριστοτέλη. Στους Νόμους, φαίνεται σὲ πολλὰ σημεῖα ἡ Ἀριστοτελικὴ σκέψη».

Δ. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ (Πρόεδρος τῆς Βουλῆς). «Καμμία ἄλλη προσωπικότης δὲν ἔλαβε ποτὲ τὴν παγκοσμιότητα καὶ τὴν ἀναγνώση, ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης, ὑπογράμμισε ὁ κ. Παπασπύρου. Κανένα κείμενο, μὲ ἐξαίρεση τὴν Καινὴ Διαθήκη —κι' αὐτὸ πάλι ὄχι σὲ παγκόσμια κλίμακα— δὲν μελετήθηκε, δὲν μεταφράστηκε, ὅσο τὸ ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλη. Καὶ κανένα ἄλλο κείμενο δὲν εἶναι τόσο ἐπίκαιρο, τόσο κλασικὸ, ὅσο τὰ συγγράματά του. Ἡ παρουσία του στὴν Πολιτικὴ Ἐπιστήμη, στὴν Ἠθικὴ στὴν Φιλοσοφία, στὴ Λογικὴ, ἤ, ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσε, τὴν Ἀναλυτικὴ, στίς φυσικὲς ἐπιστῆμες, στὴ μεταφυσικὴ, εἶναι ἀκατάλυτη».

ΔΗΜ. ΝΙΑΝΙΑΣ (Ἰπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): «Ὁ Ἀριστοτέλης ἔνωσε κάτω ἀπὸ τὴν διδασκαλία του ὅλους τοὺς πρὸ αὐτοῦ αἰῶνες καὶ κατέστη ἡ προσωπικότης πού ἀπετέλεσε τὴν πηγὴ τοῦ νεωτέρου εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος. Ὁλόκληρο τὸ πεπρωμένο τῆς Δύσεως θρίσκειται στὴ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλη.

Ἐπὶ χιλιάδες χρόνια, συνέχισε ὁ κ. ὑπουργός, ἡ ἱστορία τῆς

ἀνθρωπότητος κυλάει κάτω ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ δόγματος, τοῦ δεδομένου. Ἐπὶ χιλιάδες χρόνια—μέχρι τῆς ἐμφάνισέως τῶν Ἑλλήνων. Τώρα ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου διέπεται ἀπὸ τὴν Λογικὴ. Τοῦτο ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες ἐπαναστάσεις τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀνακαλύπτει τὸν ἑαυτό του. Μαζὶ μὲ αὐτὸ ἔρχεται ἡ Δημοκρατία.

ΚΩΝ. ΚΑΛΛΙΑΣ (τέως Ἰπουργὸς Παιδείας): «Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναγνωρίζεται ὡς θεμελιωτὴς τῆς λογικῆς, τῆς μεταφυσικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐπιστήμης. Ἐπίσης, ὡς ὁ μέγιστος τῶν πολιτικῶν φιλοσόφων καὶ ὡς ὁ πρῶτος συστηματικὸς συνταγματολόγος.

Ὁ «συλλογισμὸς» εἶναι ἀνακάλυψη τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ Κάντ ἦταν ἐκεῖνος πού παρατήρησε, ὅτι ἡ λογικὴ τῆς ἰδικῆς του ἐποχῆς, δὲν ἦταν καλύτερη ἀπὸ τὴν λογικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Πλάτων ἀποκαλοῦσε τὸν μαθητὴ τοῦ Ἀριστοτέλη «νοῦν» τῆς ἀκαδημίας του. Ὁ Μάρξ παρὰ τίς ριζικότερες ἰδεολογικὲς διαφορὰς πού τοὺς χωρίζουν, τὸν χαρακτήριζε ὡς γίγαντα τῆς σκέψεως καὶ ὁ Χέγκελ, ὅτι ὑπῆρξε ἕνας ἄνδρας, ὁμοῖον τοῦ ὁποῦοῦ καμμιά ἐποχὴ δὲν ἔχει νὰ ἀντιπαραθέσει.

Ποιοὶ ἤλθαν στὴ Γῆ πρὶν ἀπὸ 10.000 χρόνια;

Στὸ ἀμερικανικὸ περιοδικὸ «Σαϊεντϊφικ Ἀμέρικαν» τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1851 (τόμος 7 σελ. 289), ἀναφέρεται πὼς μέσα ἀπὸ

ένα συμπαγή θράξο, που αντί-
νάχτηκε με δυναμική, στο Ντορ-
τσεστερ της Μασσαχουσέτης, ξε-
πετάχτηκε ένα μεταλλικό θάξο.
Συναρμολογώντας τα δυό του
κομμάτια αποκαλύφθηκε νάχει
σχήμα κωδωνοειδές με ύψος 11,5
έκ. και διαμέτρους 16,5 έκ. στη
βάση και 6,5 έκ. στην κορυφή
του. Το πάχος των τοιχωμάτων
του ήταν 3 χιλιοστά περίπου.
Είχε το χρώμα ψευδάργυρου ή
κράματος άσημιού. Στα τοιχώ-
ματά του υπήρχαν αναπαραστά-
σεις εξη λουλουδιών.

Από πού άραγε νά προερχό-
ταν ένα τέτοιο καλλιτέχνημα;
Κανένας γεωλόγος ή αρχαιολό-
γος δέν μπόρεσε νά δώσει κά-
ποια άπάντησή. Ο θράξος, μέσα
άπ' τόν όποιο ξεπετάχτηκε αυτό
το καλλιτέχνημα, θρέθηκε πώς
είχε στην πλάτη του έπτά δλό-
κληρα έκατομμύρια χρόνια.

Τό 1885, σέ όρυχείο του Βό-
κλαμπρυκ της Αυστρίας θρέθηκε
κομμάτι κάρβουνου της Τριταίας
περιόδου (ήλικίας κάπου 50 έκα-
τομμυρίων έτών). Μέσα του άνα-
καλύφθηκε ένας μικρός μεταλ-
λικός κύβος. Ο Αυστριακός φυ-
σικός Κάρλ Γκέρλς, διαπίστωσε
πώς ήταν κατασκευασμένος από
κράμα χάλυθα και νικελίου. Οί
διαστάσεις του ήταν 6,7 έκ. επί
6,7 έκ. επί 4,7 και ζύγιζε 784
γραμμάρια. Τό ειδικό του βάρος
ήταν 7,75. Οί άκμές του παρά-
ξενου αυτού κύβου ήταν τέλεια
εύθειες και όξείες. Οί τέσσαρες
του πλευρές ήταν επίπεδες και
οί δύο αντίθετες κυρτές. Στο
μέσο περίπου του ύψους του
κι' δλόγυρά του διακρινόταν ένα
μάλλον θαθύ αβλάκι. Δέν χωρού-

σε καμιά άμφιβολία πώς ο κύ-
βος είχε κατασκευασθεί με μη-
χανή και ότι άποτελούσε έξαρ-
τημα κάποιου μεγαλύτερου μη-
χανισμού.

Μιά πλήρестερη εξέταση αυ-
τών των αντίκειμένων υποδηλοί
τήν προέλευσή τους από κάποιον
άνθρώπινο πολιτισμό, που προ-
υπήρξε πολύ νωρίτερα του δικού
μας. Και πού καταστράφηκε σέ
τέτοιο θαθύ, ώστε έλάχιστα μό-
νο κατάλοιπα των έπιστημονικών
και τεχνολογικών έπιτευγμάτων
νά έχουν περιέλθει στους κατώ-
τερους του πολιτισμούς, πού τόν
διαδέχθηκαν.

Ένα άκόμη μυστήριο...

Ύσύλληπτο τό μεγαλειό του Σύμπαντος

Ομάδα έπιστημόνων, μεταξύ
των όποιών και ο Γουόλλας Σάρ-
τσειν των Άστεροσκοπίων του
Γέιγλ στην Πασαντέιν και ο Σ.Ρ.
Λύντς του Κιτ Πήλ, άνακάλυψαν
πρόσφατα κάτι πού πιστεύουν ότι
είναι: μιá μεγάλη μαύρη όπή στο
πυρήνα του όγκώδους γαλαξία
M—87, πού τόν κάνει νά μοιά-
ζει με συμπαντικό νεροχύτη με
ένα άπειρα θαθύ σιρόνι. Στο κέν-
τρο του. Ένωρίτερα, ο άστρονό-
μος Ντόναλιτ Χώλ, του Κιτ Πήλ,
μελετώντας τό πώς άστέρες σχη-
ματίζουν γαλαξίες, είχε άνακα-
λύψει έναν άστέρα τόσο νέο ώστε,
κατά τις έκτιμήσεις του Χώλ,
λάμπει μόνο από την δημηρική
έποχή και ύστερα, χρόνια πού
ισοδυναμεί με μιá στιγμή για τά
άστρονομικά κριτήρια.

Πλήθος έρμηρευτικές της δυ-

ναμικῆς τῶν γαλαξιδῶν ἀνακαλύπτουν ὅτι οἱ γαλαξίες γνωρίζουν ἐκπληκτικῆς μεταμορφώσεις. Μεγάλοι γαλαξίες καταπίνουν μικροῦς. Γαλαξίες συγκρούονται. Μερικοὶ χορεύουσι θεαματικοὺς χοροὺς συμπαρασύροντας ἑκατομμύρια ἄστρα.

Ἀρκετοὶ Βρετανοὶ ἀστρονόμοι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ πολὺς σὲρ Φρέντ Χόουλ, ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἡ Ἐποχὴ τῶν Παγετώνων ὀφειλόταν στὸ γεγονός ὅτι τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα πέρασε μέσα ἀπὸ ἓνα νέφος σκόνης καὶ ἀερίου συνδεδέμενο μὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς σπειροειδεῖς βραχίονες τοῦ γαλαξία μας.

Διακρίνονται ὅμως καὶ βαθύτερες σχέσεις ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ στοὺς γαλαξίες. Οἱ ἀστροφυσικοὶ ποὺ μελετοῦν τὴ χημικὴ σύσταση τῶν ἄστρον καὶ οἱ βιολόγοι ποὺ ἔρευνοῦν τὴ χημικὴ σύσταση τῶν σωμάτων μας, ἔχουν διαπιστώσει ὅτι εἴμαστε καμωμένοι κατὰ μεγάλο μέρος μας ἀπὸ τὸ ἴδιο μίγμα στοιχείων ὅπως καὶ ὁ γαλαξίας μας. Τὰ μέταλλα ποὺ βρίσκονται σὲ ἀπειροελάχιστα στοιχεῖα τοῦ σώματός μας, φαίνεται ὅτι σχηματίστηκαν κατὰ τὶς ἐκρήξεις τῶν ἀστέρων ποὺ πέθαναν προτοῦ γεννηθεῖ ὁ ἥλιος, σπέρνοντας τὸ Διάστημα μὲ σκόνη πλούσια σὲ μέταλλα καὶ μὲ ἀέρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δημιουργήθηκε τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα καὶ τελικὰ καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι.

Οἱ ἀστρονόμοι ποὺ γνωρίζουν τοὺς γαλαξίες καλύτερα, εἶναι συνήθως προσεκτικοὶ στὴν ἐπιλογή τῶν λέξεών τους γι' αὐτούς. Δὲν ξεχνοῦν ποτὲ τὴν ἀντίθεση

ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ μεγάλη πραγματικότητα τῶν γαλαξιδῶν καὶ στὴν περιορισμένη φύση τῆς ἀπὸ μέρος μας κατανοήσεώς τους. Ὁ Σάντεντζ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς πολλῶν συναδέλφων του, εἶναι ἐκείνος ποὺ ἔχει γιὰ τοὺς γαλαξίες τὴν πληρέστερη διανοητικὴ εἰκόνα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι ἄσσος στὶς ὑπεκφυγές. Μερικὲς φορὲς ἀρχίζει τὴ συζήτηση λέγοντας ὅτι δὲν γνωρίζει ἀπολύτως τίποτε. Λίγο-λίγο ὅμως ἐνδίδει.

— Δὲν εἶναι καὶ τόσο μεγάλος αὐτὸς ὁ γαλαξίας, λέει. Ἔχει μόνο 90 δισεκατομμύρια ἄστρα.

Ὁ Στέφεν Στρόμ λέγει:

— Προσπαθοῦμε νὰ ἀνακαλύψουμε αὐτὸ ποὺ θὰ λέγαμε γενετικὴ γαλαξιδῶν, δηλαδή τὴν ἐξελικτικὴ τους πορεία.

Ἐνα ἐμπόδιο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οἱ γαλαξίες διεκπεραιώνουν τὶς ὑποθέσεις τους σὲ τόσο μακρὰ χρονικὰ διαστήματα, ὥστε στὴν ἀνθρώπινη χρονικὴ κλίμακα φαίνονται κατεψυγμένοι. Ἄν θέλει κανεὶς νὰ δεῖ ἂν σὲ κάποιον γκρεμὸ φωλιάζουν ἢ ὄχι γεράκια, κάθεται ἓνα-δυὸ μῆνες κάτω ἀπὸ μιὰ ἄμπρελα καὶ βλέπει ἂν θὰ ἐμφανιστεῖ κανένα γεράκι. Ἀλλὰ ἂν θέλει νὰ δεῖ δυὸ γαλαξίες σὲ ἀλληλεπίδραση καθὼς θὰ προσπερνοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, θὰ πρέπει νὰ περιμένει μερικὲς ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια χρόνια, πρᾶγμα ποὺ οὔτε οἱ πιὸ ὑπομονητικοὶ ἀστρονόμοι δὲν μποροῦν νὰ τὸ κατορθώσουν.

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεία τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμώνος), εἶναι ἀνοικτὰ καθημερινῶς πλὴν Σαββάτου 9 - 12.30 π.μ. Τηλ Γραφείων 3246 837.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστὴν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122» Ἀποστολαί μὲ τραπεζικὰς ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν.

Αἱ Τράπεζαι ζητοῦν χαρτόσημον καὶ παρουσιάζουν δυσκολίας

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητὰς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημειώσιν: «μετώκησε» ἢ «ἀγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν, ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Π. Βελισσαριος, Αἴαντος 18, Π. Φάληρο

Ἀριστ. Βουδούρης, Καμπούρογλου 42

Ἰω. Πριόβολος, Ναυάρχου Βοτση 35

Θεοδώρα Συμεών, Μισοδακος 26

Ἰω. Τσελεκουνης Ἡσιοδου 4

Μεν. Τσιπόπουλος, Πανσελήνου 7

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Νικ. Αὐγερινος, Διστόμου 1, Λεβάδεια

Εὐδ. Βαλτὰ Ἀρχαιολ. Μουσεῖου 19, Θεσσαλονίκη

Ἀλέκα Δήμου, Δημητριάδος 231, Βολος

Ἐλ. Κωνσταντινίδου, Δ. Γουναρη, 22, Θεσσαλονίκη

Γεώρ. Μοδιώτης, Γρηγορίου Ε' 22, Ἡρακλεῖον

Γ. Σωτηριάδης, Ὀμονοίας 13, Καβάλα

Γ. Φουντόγλου, Δελφῶν 193, Θεσσαλονίκη

Ὀδυσ. Νεοφύτου (C)U, SUNHAIL, Λάρνακα

Δημ. Κονδύλης, Γερμανία

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Εὐστρ. Κατσαράς,

Ἰω. Κυριαζίδης,

Ἀριστ. Παπάδης

Ἀντ. Πισσάνος,

Ἰω. Τρίμμης,

Ρόδος

Ψυχικό

Ψυχικό

Ἀθήναι

Ψυχικό

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Ἡ κ. Πετρούλα Παναγιωτίδη (Κηφισιά) κατέθεσεν εἰς μνήμην τῆς ἀδελφῆς τῆς Δημοκρατίας Ἡλιάδης ὄρχ. 2.000 ὑπὲρ τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρίας ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ κ. Αὐρα Γρηγοριάδου κατέθεσεν εἰς μνήμην Χαριτινῆς Καλλιγὰ ὄρχ. 500, ὑπὲρ (λογ.)μοῦ Στέγης τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρίας ἐν Ἑλλάδι.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(μὲ τὴ σειρά λήψεως)

Πετρούλα Παναγιωτίδη. Το τραγουδι τῆς ζωῆς μου (Ἀθήνα 1979)

Ρίτα Μηλιώρη. Συνθετες ὥρες (ποιήματα). Ἀθήνα 1978

Ἀλκης Γιαννοπουλος. Τὰ ποιήματα. Ἀθήνα 1978

Παν. Βλαχόπουλος. Βασικη Τριλογία. Ἀθήνα 1979

Πάνος Ἀτταλιώτης. Νυξεις (ποιήματα). Αἰγάλεω 1979

Διον. Κουλετανός. Πεμπτουσία (ποιήματα). Κορυδαλλός 1979

Ίδιοκτήτης: Έκδόσεις «Ίλι-
σός» Συν.Π.Ε., Δραγατσανίου
6. Έκδοτής - Διευθυντής: Κω-
στής Ν. Μελισσαρόπουλος,
Πλατ. Έθνικής Τραπεζής 3,
Φιλοθέη. Προιστάμ. Τυπογρα-
φείου: Ε. Σωτηρόπουλος &
Σία, Κερατσινίου 72, Τ.Τ.
209-Τηλ. 5224728.

Τιμή τεύχους δρχ. 40
Αθήναι, Μάρτ. - Άπρ. 1979

Έλεύθερη Σκέψη (Δεκ., Ίαν..)
Ήπειρωτική Έστία (Νοέμ. - Δεκ.)
Περιοδικό Έλληνίδων Βορ.
Έλλάδος (Ίαν. - Φεβρ.)
Τραπεζικός Άγών (Άπρ)

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ
Ευάγ. Ψαράς, Βιβλιοπωλείον, Πλατ.
Ίπποδρομίου 10, τηλ. 265-042

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ

Άντ. Στυλιανού, Βιβλιοπωλείον,
Σαριπόλου 15, Λεμεσός

Χαρ. Μπάρακλης: Γνωμικά τών άρ-
χαιών Έλλήνων (Άρχαίο κείμε-
νο και μετάφραση). Άθήνα 1979

Ίωάννης Ά. Παπαβασιλείου: Στο-
χασμού Στιγμιότυπα και μία
κριτική έπιλογή. Άθήνα 1978

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Άχαϊκά Χρονικά (Όκτ. - Δεκ.)
Κρητική Έστία (Νοέμ. - Δεκ.)
Ό Κόσμος τής Ψυχής (Νοέμ-Δεκ.)
Σύγχρονη Σκέψη (Δεκ., Ίαν., Φεβρ.)
Ίσραηλινά Νέα (Δεκ., Ίαν.)
Χρονικά (Ίαν., Φεβρ.)
Σταθμοί (Δεκ., Ίαν., Φεβρ.)
Άνοιχτοί Όρίζοντες (Ίαν. - Φεβρ.)
Πολιτικό Κριτήριο (Ίαν. - Φεβρ.,
Μάρτ.)
Σμύρνα (Ίαν. - Φεβρ.)
Κρίκος (Ίαν. - Φεβρ.)
Ροταριανός Όμιλος Χανίων (Ίαν -
Φεβρ.)
Λαογραφική Κύπρος (Γεν. - Άπρ)
Κρητικό Βήμα (Φλεβ., Μάρτ.)
Πνευματική Κύπρος (Φλεβ.)
Ό Φυσιολάτρης (Μάρτ. - Άπρ.)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ «ΊΛΙΣΟΥ»

Άλεξ)πολις: Έλ. Γιαννάτας
Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Δράμα: Φίλ. Τζάλλας
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλής
Ήράκλειον: Λ. Κουντής
Θεσσαλονίκη: Ευ. Ψαράς
Ίωάννινα: Μιχ. Πραπίδης
Καβάλα: Κ. Παπαγεωργίου
Καλαμάτα: Π. Γκλεγκλές
Κέρκυρα: Κ. Άγιους
Κομοτινή: Ίω. Σαμουρκασίδης
Λαμία: Κ. Φαλίδας
Λάρισα: Βασ. Παπαζήσης
Μυτιλήνη: Άριστ. Άρμούντας
Πάτραι: Άθ. Κοντοσάκις
Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Γ. Λάμπρου
Χανιά: Ν. Βαρδάκης
Άμμόχωστος: Άνδρ. Τσόκκος
Λεμεσός: Άντώνιος Στυλιανού
Λευκωσία: Άχ. Ζαβαλλής
Πάφος: Κ. Καθητζιώτης
Ίσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος

Τὸ ὠραιότερο δῶρο
ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Βλέπε Τιμοκατάλογον Βιβλίων
εἰς σελ. 2 ἔξωφύλλου

(Ἀποστέλλονται ἐλευθερά ταχυδρομικῶν τελῶν)

Ἐγγράψετε νέους συνδρομητὰς

Συνδρομὴ 1979 δρχ. 200 ἔξωτερικοῦ δρχ. 300
ἀεροπορικῶς 500

Ὅλοι οἱ συνδρομηταὶ ἐσωτερικοῦ ἔχουν δικαίωμα
νὰ ἀγοράζουν τοὺς τόμους ἐπιλογῆς

Α' Τριετίας 1956—1957—1958

Β' Τριετίας 1959—1960—1961

Γ' Τετραετίας 1962—1965

ἕκαστον πρὸς δρχ. 200 ἀντὶ δρχ. 250

Ἡ συνδρομὴ τοῦ 1979 εἶναι δρχ. 200 Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν δρχ. 300
ἀεροπορικῶς 500

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον βιβλίων νὰ ἀποστέλλωνται μὲ
ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν —ὄχι μὲ ἐντολὴν— ἐπὶ
ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου ἢ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσάνου 6,
Ἀθήνας 122.

Έτησία Συνδρομή ΙΛΙΣΟΥ
Δρχ. 200

Έπιλογαί ΙΛΙΣΟΥ

Τριετίας 1956 — 1958

» 1959 — 1961

Τετραετίας 1962 — 1965

έκάστη Δρχ. 250

Διά τούς συνδρομητάς τού ΙΛΙΣΟΥ
μόνον Δρχ. 200

Νέα βιβλία :

Η. Ρ. Blavatsky < μετ. Αιμ. "Ιβου > :

Ή φωνή τῆς σιγῆς —

Τά πρῶτα βήματα στὸν Ἀποκρυφισμὸ

Δρχ. 100

.....

J. J. van de Leeuw : Θεοὶ σέ ἐξορία

Δρχ. 40